218373

MIHAIL SEBASTIAN

FEMEI

ROMAN

EDITURA «NAȚIONALA CIORNEI» S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

MIHAIL SEBASTIAN

NU SE IMPRUMUTĂ
1 SEP 2012

FEMEI

Biblioteca Judeteana ASTRA
005873

№ 117

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Editura «Națională Ciornei» S. A., București

5873
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933-1947

RENÉE, MARTHE, ODETTE

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md-1933-1947

I

Nu este încă 8. Ştefan Valeriu o ştie după bătaia soarelui care n'a ajuns decât până la marginea de jos a chaise-longului. O simte cum urcă pe bara de lemn, cum îi înveleşte degetele, mâna, braţul gol, caldă ca un şal... Va mai trece un timp oarecare — cinci minute, un ceas, o eternitate — şi în jurul pleoapelor închise, va fi o pâlpâire albastră, cu vagi dungi de argint. Va fi 8 atunci şi îşi va spune fără convingere că trebuie să se ridice. Ca eri, ca alaltăeri. Dar va rămâne mai departe, surâzând la gândul acestui cadran solar, pe care l-a construit din prima zi cu un chaise-longue şi un colţ de terasă.

Îşi simte părul fierbinte în soare, aspru ca firul de cânepă şi se gândeşte că la urma urmelor, nu e mare pagubă că a uitat la Paris, în odaia din Rue Lhomond, sticla cu petrol Hahn, singura lui cochetărie, supremă însă. Îi place să-şi treacă degetele prin părul ăsta încâlcit, din care dimineaţa pieptenele n'a iz-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvaniei.ro/md/1933-1947

butit să scoată decât vre-o trei vârtejuri, părul ăsta pe care acum între degete îl simte cât este de blond după asprime.

Trebue să fie foarte târziu. S'au auzit adineauri voci pe alee. Dinspre lac a strigat cineva, o voce de femeie, poate englezoaica de eri, care îl privia înotând voinicească şi se mira de lupta asta cu apa, ea care nu cunoştea decât brassa.

Ştefan îşi leagănă piciorul peste bara scaunului şi caută prin iarbă, fără ciorapi cum este, urme de umezeală. Ştie el spre stânga, nu departe, spre stufiş, un loc în care roua rămâne târziu până la prânz.

Aşa. Trupul care arde somnoros în soare şi senzaţia asta de frig vegetal.

Luni seara, când coborîse în sufrageria pensiunii, după ce — abia sosit dela gară, după un drum lung — îşi schimbase în grabă cămaşa, sârboaica vorbăreaţă dela masa din fund, vorbise tare, pentru toată lumea:

— *Tiens, un nouveau jeune-homme.*

Ştefan îi fusese de două ori recunoscător. Pentru *„nouveau"* şi pentru *„jeune-homme"*.

Fusese bătrân o săptămână înainte, ieşind dela ultimul examen de internat. Bătrân, nu îmbătrânit. Oboseala nopţilor nedormite, dimineţile de spital, după amiezele lungi la bibliotecă, cele două ceasuri de examen, într'o sală obscură în faţa unui profesor surd, hai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nele groase de iarnă, gulerul care i se părea murdar...

Pe urmă, numele lacului ăstuia alpin, pe care l-a găsit întâmplător, într'o librărie, pe o hartă, biletul de tren cumpărat la întâiul birou de voiaj, cursa prin marile magazine, un pulover alb, un pantalon gris de flanelă, o cămaşe de vară, plecarea ca o evadare.

Un nouveau jeune homme.

* * *

Nu cunoaşte pe nimeni. De câteva ori i s'a aruncat în treacăt un cuvânt, dar el a răspuns evaziv. Ştefan se teme de accentul lui nesigur şi i-ar fi neplăcut să se trădeze din prima zi străin. După prânz, trece grăbit printre mese, absent, aproape încruntat. Ceilalţi l-ar putea crede ursuz. El este numai leneş.

Sus, în dosul terasei, începe pădurea. E acolo un petec de pământ cu iarbă înaltă, deasă şi elastică. O striveşte toată după amiaza sub greutatea trupului lui adormit şi a doua zi, o regăseşte întreagă fir cu fir. E doborît la pământ, cu braţele aruncate de o parte şi de alta, cu picioarele întinse, cu capul cufundat între ierburi, învins de o putere cu care i-ar plăcea să se lupte.

A sărit o veveriţă dintr'un alun într'altul. Cum s'o fi spunând veveriţă pe franţuzeşte?

E o imensă tăcere... Nu. Nu e o imensă tăcere. Vorba asta e de undeva din cărţi. E o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1933-1947

imensă învălmăşeală, un imens vacarm zoologic, greeri care ţârâie, lăcuste care se agită, cărăbuşi care se isbesc în aer, lovindu-şi elitrele sonor şi căzând pe urmă cu un sunet dens de plumb. In toate astea, răsuflarea lui, a lui Ştefan Valeriu, e un amănunt, un semn derizoriu de viaţă, derizoriu şi capital ca al veveriţei care a sărit, ca al lăcustei care s'a oprit pe vârful ghetei lui, crezând că e o piatră. E bine să te ştii aici, un animal, o vietate, un dobitoc neimportant, care doarme şi răsuflă sub un soare al tuturor, pe un petic de doi metrii pătraţi.

Dacă i-ar veni pofta să cugete, ce ar cugeta un greere despre eternitate? Şi dacă din întâmplare eternitatea ar avea gustul după amiezei ăsteia...

Se văd jos, pe terasa pensiunii, scaune, şaluri, rochii albe. Şi mai departe, lacul albastru, transparent, idilic. Carte poştală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

II

Seara e rece, albastră, plină de sunete stinse ce vin dinspre oraş, peste lac, dincolo de unde se văd lumini electrice depărtate. E Joi şi în parcul municipal este concert militar.

Aproape toată pensiunea a plecat cu vaporaşul dela 8,27, să asiste. Ştefan Valeriu a rămas. Pe toată valea, deschisă larg în faţa terasei, e un albastru profund de lemn de vişin.

— Domnule, cunoaşteţi jocul de şah?

— Da.

Dece a răspuns „da"? Ar fi fost atât de simplu să spună „nu" şi acum ar fi fost afară, liber să-şi continue plimbarea pe terasă. Un „da" grăbit şi iată-l în hall, în faţa tablei de şah, condamnat să fie atent.

Partenerul este un bărbat înalt, osos, negru, între două vârste şi urât. Joacă rar, calculat.

— Dumneavoastră nu vaţi dus la concert?

— Nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=r1933-2947

— Nici eu. Nevastă-mea ţinea morţiş să se ducă şi am lăsat-o. Eu însă...

Ştefan a pierdut o tură, dar a construit în colţul stâng al tablei un atac la rege foarte strâns.

— Sunteţi din Midi?

— Nu. Sunt român.

— Imposibil! Vorbiţi ca un francez. Sau poate unde nu sunt eu obişnuit cu accentul de aici. Pentrucă nici eu nu sunt din Franţa. Sunt tunisian.

— Tunisian?

— Da. Adică francez din Tunisia. Am acolo plantaţii. Numele meu e Marcel Rey.

Atacul lui Ştefan a eşuat şi cum între timp îşi lăsase devastat tot câmpul, cedează partida. Dealtminteri se întorc din oraş cei plecaţi la concert. S'a auzit şueratul vaporaşului la ponton.

Au eşit în curte să-i aştepte. Voci multe, vioaie, exclamaţii, strângeri de mână, saluturi zgomotoase.

— Vai, Marcel, dacă ai şti ce frumos a fost.

— Renée, uite un domn, care poate fi un prieten. Soţia mea.

E o femeie înaltă, subţire. Nu i se văd în obscuritate decât ochii. Ştefan îi sărută mâna. O mână mică şi rece, care nu spune nimic.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Au fost într'o excursie mică la Lovagy, să viziteze un castel, toţi trei. Marcel Rey, nevastă-sa şi Ştefan. Mai este Nicolle, fetiţa soţilor Rey. Au umblat mult, au râs, s'au fotografiat. Domnul Rey are un aparat mic de cinematograf, cu care filmează uneori scene, pe care le trimite în urmă la Paris, pentru developat.

— Renée, treci acolo cu domnul Valeriu. Mai departe, în lumină. Aşa, râdeţi, vorbiţi, să fie mişcare.

— Dacă e să facem o scenă de cinematograf, şopteşte Valeriu, eu aş prefera, Doamnă, una de iubire.

A spus vorba în treacăt, neglijent, ca să o poată schimba uşor într'o glumă, dacă va fi nevoie.

Renée surâde întâmplător şi nu răspunde nimic. Ştefan se joacă cu părul bucălat a lui Nicolle. Domnul Rey filmează.

* * *

Le cunoaşte toată istoria. S'au născut amândoi în Tunisia din familii de vechi colonişti, într'un orăşel mic. El mai venise odată în Franţa, în 1917, ca să primească un glonte la umăr, două ceasuri după ce intrase în tranşee şi să fie retrimis acasă o săptămână de la plecare. Ea nu trecuse până acum dincolo de Tunis. S'au căsătorit în 1920, au avut un copil — Nicolle — în 1921, au cumpărat o vie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

în 1922, o plantaţie un an mai târziu şi pe urmă câte două în fiecare an. Djedaida, orăşelul lor, este la 50 de kilometri, de Tunis. Târg mic de europeni, înconjurat de obscure triburi indigene care se strâng în jurul mahalalelor, când e secetă mare şi se plimbă pe uliţe cu uitături rele. Atunci, soţii Rey dorm cu puşca la căpătâi. Sâmbătă seara, când se face plata lucrătorilor din plantaţii, Renée păzeşte telefonul, ca să poată cere la timp ajutoare dela Tunis.

Povesteşte toate astea domol, fără curiozitate, puţin obosită şi Ştefan Valeriu trebuie să pună trei întrebări pentru un răspuns.

— Vrei să-mi dai şalul de colo? Mi-e frig.

El i-l aruncă peste chaise-longue şi voind să i-l potrivească, mâna lui întârzie întâmplător pe genunchiul ei. Renée tresare speriată şi strigă fără sens: „Nicolle, Nicolle!"

* * *

Seara, Ştefan răspunde unei scrisori, primite dela Paris:

„Nici o cunoştinţă. Doar o familie de tunisieni, el bun şahist, ea nevastă virtuasă. Nu cred să fie de lucru în menajul ăsta".

* * *

A desprins o luntre dela pontonul pensiunii, a vâslit spre larg, de unde defileul mun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr 1933-1947

ţilor se vede simetric, a aruncat ancora şi s'a întins pe fundul bărcii, cu lopeţile lăsate în voia lor, după valuri.

Îi este lene, o lene simplă fără regrete, liniştită ca o vastă absenţă. Închide ochii. Soarele îl cuprinde întreg.

Adineauri, în hall, a revăzut perechea tânără, care a sosit de curând în pensiune şi a ocupat odăiţa izolată din curte, departe de toată lumea. Voiaj de nuntă probabil. Ea e admirabilă. Coborâse timid, cu o urmă de neglijenţă în ţinută şi Ştefan a bănuit, după ochii ei, ce nopţe arzătoare trebue să fi petrecut. S'ar fi spus că duce după ea, în toată casa, o aromă de alcov, cu perne calde, senzuale, cu un trup de amantă adormită, cu o lumină difuză de dimineaţă ce te surprinde iubind.

— Insuportabil! E contagios! Trebuie reclamat!

Ştefan vorbeşte tare, singur. Îi răspunde un ochiu de apă ce se loveşte de barcă, strigătul depărtat al unei înotătoare, ceasul dela Saint François de Salles care sună 10, în oraş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

III

Este pe terasă, într'un colţ retras, o pereche care îl intrigă. I-a observat abia azi, dar poate sunt mai de mult. Femeia, nu încă bătrână, are ceva glorios în frumuseţea ei. 35 de ani poate. Sau mai mult. Înaltă, calmă, cu trăsături sigure, cu un zâmbet care nu este zâmbet, ci o mare destindere a feţii. Bărbatul de lângă ea, e un băiat. Nu trebuie să fi trecut de 20 de ani. Şade jos în iarbă, lângă fotoliul femeii şi vorbeşte repede, sprinten, cu gesturi mărunte. Ea îl ascultă numai pe jumătate şi îi trece mâna prin păr, mângâietoare.

Amant? Soţ? Gigolo? Ceva din fiecare, se gândeşte Ştefan Valeriu, care îşi descoperă subit un sentiment de invidie, poate unul de umilire, el, animal tânăr de 24 ani, viguros, odihnit şi singur, aşteptând nu ştie de unde, o pasiune care nu vine.

— Vrei să cânţi un cântec, Nicolle?

— Vreau.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc

E foarte târziu. Toată lumea s'a dus să se culce. Ştefan Valeriu aşteaptă singur pe terasă.

— Tinere, somnul e mai bun decât stelele, i-a strigat adineauri ducându-se la culcare, domnul Vincent, marsiliezul gros şi jovial.

N'a răspuns nimic. După cină, femeia şi pajul ei tânăr, coborîseră spre lac. Nu s'au întors încă. Ştefan le-a urmărit o vreme plimbarea dealungul pontonului: se vedea bine şalul ei deschis, fluturător, puloverul lui alb. Acum nu se mai distinge nimic, dar au să se întoarcă şi noaptea e mare.

* * *

O zguduire puternică. S'a lovit o luntre de luntrea lui. Ştefan Valeriu se ridică surprins.

— Cine e?

— Eu.

E tânărul paj. Râde confuz, bucuros parcă de întâlnire, dar cerându-şi scuze pentru accident.

— Vâsliam dandaratelea şi n'am băgat de seamă că era barca D-tale în drum. Dealtminteri e prima mea plimbare pe lac. Bună apa?

— Bună.

— D-ta înoţi?

— Inot.

— Imi dai voe să ancorez şi eu aici?

— Da.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Ştefan s'a culcat din nou pe fundul bărcii, decis să fie ursuz. Celălalt a încălecat peste barca lui şi se joacă cu picioarele în apă, împrăştiind departe, stropi albi în soare.

Ştefan Valeriu fluieră.

— Bolero?

— Da.

A tăcut din nou. Celălalt continuă el să fluiere cântecul început de Ştefan.

Departe, sus, pe terasa pensiunii, o rochie albă se desfăşoară în bătaia brizei ca un steag.

— Hallo, hallo...

Tânărul paj face semne entuziaste. Un braţ îi răspunde grav de sus.

— Spuneai că înoţi, întrerupe Ştefan idila asta care îl enervează.

— Da, înot.

— Hai atunci să facem o cursă. Până la pontonul ultim, înainte şi înapoi de trei ori, fără oprire. Cine învinge îl trimite pe celălalt în oraş să cumpere ţigări. Le-am uitat pe ale mele în odaie.

Îi trebuie victoria asta. Simte că e stupid, că e copilăros, că e meschin ce face, dar are nevoie să-l umilească pe celălalt, să-i ia ceva din inconştienta lui graţie. Tânărul paj primeşte. Un moment, amândoi, drepţi în soare ca două spade... S'au aruncat.

Ar putea să-l lase câteva clipe să-i ia înainte, ar putea să-i dea iluzia victoriei şi pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/rdr1933-1947

urmă din două braţe bine aruncate, să-l ajungă şi să-l întreacă. Dar nu. Trebuie să fie o înfrângere absolută, limpede, strivitoare, de la început la sfârşit. Ştefan e cu mult înainte. Celălalt face mari eforturi. Îl aude cum gâfâie, cum încetineşte ritmul, cum se întoarce pe spate să respire şi să se odihnească. Cinci metri avans. Zece. Un milion. A câştigat cursa. Adversarul a rămas de tot în urmă. Se aude dinspre pensiune clopotul care chiamă pentru dejun.

Tânărul paj a ajuns în fine. Ştefan îl ajută să se urce în barcă. E încruntat.

— A sunat pentru dejun. Mama trebuie să fie supărată.

— Mama?

— Da. Mama. I-am promis să mă întorc la timp.

— Doamna în alb?

— Da.

— Deci nu mi-ai spus că e mama D-tale?

— Pentrucă nu m'ai întrebat.

Nu îi mai spune nicium cuvânt. Nu are ce. L-ar îmbrăţişa dacă ar avea timp. Vâsleşte repede, când cu o mână când cu alta, pentruca între timp să-şi scoată tricoul de baie, să se şteargă, să se îmbrace. La mal, leagă prost barca de piciorul pontonului şi îl ajută pe tânărul paj să şi-o lege pe a lui.

— Hai!

Îl ia de mână şi fuge, fără să privească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

înapoi. Urcușul spre pensiune e greu, soarele de amiazi dogorîște. Totuși. Va trebui să fie cât mai repede sus.

— Să ne oprim puțin.

— Nu. Cum te cheamă?

— Marc. Marc Bonneau.

La poarta pensiunii, rochia albă de adineaori așteaptă. Ștefan o vede, se oprește la doi pași, surprins de întâmpinarea aceasta. Își dă abia acum seama că trebue să fie ciufulit, transpirat cu gulerul prost încheiat și îi e rușine în fața femeii acesteia atât de calmă.

— Doamnă, voiam să vă cer iertare pentru Marc. A întârziat din vina mea.

— Foarte rău. Două ceasuri arest pentru amândoi. Și n'o să beți nici un pahar cu apă în timpul mesei. Ia privește cum sunteți de transpirați.

Ii ia batista din buzunarul mic al cămășii și i-o trece pe frunte.

— Vezi?

* * *

Serile sunt lungi, monotone. Domnul Rey, Domnul Vincent și Marc Bonneau joacă belota. Marthe Bonneau și Renée Rey conversează. Ștefan Valeriu, refugiat în dosul unor coperți de carte deschisă, fumează.

— Domnule Valeriu, Nicolle s'a dus de mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la culcare. E târziu pentru copii. Ai face bine să iei exemplu dela ea.

— Încă puțin, Doamnă Bonneau, termin un capitol și mă duc.

— Oh, copiii din ziua de azi...

Râde toată lumea, afară de Ștefan, care pare preocupat de carte și își arcuește o sprâncean, semn de atenție și absență.

— Domnul Valeriu ăsta, spune grosul doma Vincent, e bolnav. Mai alaltăieri l-am prins pe terasă conversând cu stelele. Azi dimineață n'a fost pe lac, iar acum uite-l că tace și nu se supără. Semne sigure astea, domnule, semne sigure...

— Ba vă rog să-l lăsați în pace și să nu mi-l necăjiți. Nu sunt eu protectoarea D-tale, domnule Valeriu?

— Fără îndoială, doamnă Bonneau.

O privește drept, cu un surâs de supunere, fel de a privi inocent, care îi lasă libertatea interioară să pândească și să-și imagineze.

Nu tăinuiește nimic femeia asta foarte frumoasă? Ochii ei mari, bine desemnați, clipesc rar și văd bine. Nici un moment de absență, nici o umbră de melancolie. Uneori, când trece pe lângă Ștefan, își lasă mâna pe umărul lui, gest pe care îl va repeta un minut mai târziu, pentru Marc. E liniștită, poate fiindcă se știe apărată: apărată de maturitatea ei, de prezența fiului, de frumusețea ei gravă și stăpânită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Îl mai ţineţi mult pe Marc la joc?

— Până o să terminăm.

— Foarte bine, dar eu cu cine îmi fac plimbarea de seară?

— Cu tânărul Valeriu.

— Adevărat? Vrei să mă însoţeşti, domnule Valeriu?

— Dacă pot trece de acest ceas târziu, doamnă Bonneau...

— Ai dreptate. Dar îţi dăm dispensă specială pentru astă seară. Vii cu noi doamnă Rey?

— Nu. Mă tem că e prea rece spre lac, la ora asta.

Coboară amândoi aleea ce duce dela poarta pensiunei spre mal. Au tăcut brusc, de îndată ce au trecut de pragul hall-ului în curte, surprinşi de noaptea vastă, pe care nu o bănuiau dinăuntru. Abea se văd, dar se ştiu unul lângă altul, după zgomotul sandalelor în pietriş. Pe măsură ce se apropie de lac, noaptea devine mai puţin compactă, luminată parcă de luminile interioare ale apei, lumini ce coboară dela verde la albastru. Jos dealungul ţărmului este o înfiorare ce nu se ştie bine de unde vine, din foşnetul pădurii, din bătaia valului în mal, calmă ca un puls, din somnul plantelor din jur, din legănatul unei bărci ce s'a desprins de ponton.

Doamna Bonneau s'a rezemat de Ştefan Valeriu. Nu e mâna care cedează şi se pierde:

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din potrivă, o mână fermă, sigură de ea, lipsită de sensualitate.

— Doamnă Bonneau, voiam să vă spun că sunteţi foarte frumoasă.

— Şi foarte bătrână.

— Poate. Dar foarte frumoasă mai ales.

Lungă tăcere.

— Ei şi pe urmă?

— Pe urmă nimic. Asta e tot.

Trece din când în când un automobil, care aruncă înainte un con de lumină violentă, ce îi loveşte în faţă, şi dispare pe urmă la întâia cotitură a şoselei, lăsându-i puţin stingheriţi, ca intrarea unui străin într'o cameră în mijlocul unei conversaţii. Ştefan Valeriu observă acest prim moment de jenă şi îl înscrie între victorii.

* * *

Marthe Bonneau locueşte la parter, la extremitatea curţii. Din camera lui, la etaj, într'o aripă oblică a clădirii, Ştefan îi poate controla fereastra uşor, fără să fie suspectat.

A văzut-o adineauri, după dejun, despărţindu-se de grupul prietenilor de pe terasă şi intrând în casă. Se oprise în prag şi făcuse un semn celor rămaşi afară, semn de oboseală, semn de somn. Pe urmă, a deschis fereastra şi a lăsat storurile în jos. O clipă braţele ei au strălucit la fereastră cu lumina lor mată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1933-1947

Ştefan s'a hotărât, înainte de a gândi bine ce face şi ce riscă. Coboară repede scările, străbate curtea în câţiva paşi, bate la uşe scurt şi nu aşteaptă răspuns. Va spune ce-i va trece prin cap, nu importă ce.

— Marc nu e aici?

— Ştii bine că nu poate fi aici. E la Grenoble. Nu D-ta l-ai condus la gară eri seară?

— Atunci...

— Atunci rămâi, de vreme ce ai venit şi ai vrut să vii.

E culcată pe o sofa lângă fereastră şi ţine în mâini o carte nedeschisă. I-a răspuns, ca şi când n'ar fi fost surprinsă de intrarea lui.

— Vino mai aproape şi şezi.

Ştefan duce maşinal mâna la guler, ca şi cum ar voi să-şi dreagă nodul unei cravate imaginare. E curios cum de îndată ce se află în faţa ei, îşi aminteşte de un amănunt de îmbrăcăminte, nepotrivit sau neglijent, care i se pare umilitor în comparaţie cu înfăţişarea ei sobră, cu simplicitatea ei vigilentă. Este mai ales un colţ de păr care îl enervează căzându-i pe frunte şi pe care încearcă într'una să-l aşeze cum se cuvine, cu sentimentul că asta aduce în toată prezenţa lui un aer de neglijenţă, ce trebue să contrasteze urât cu frumuseţea ei ordonată şi trebuie să-i displacă.

— Te-am privit adineauri, înainte de masă, cum înotai. Eram cu Renée Rey pe mal şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1933-1947

ne-am bucurat amândouă de spectacolul ăsta. Inoți frumos.

— Doamnă, eu venisem să vă vorbesc de cu totul altceva.

Ar vrea să-i ia mâna într'a lui, brusc, pentru ca să simplifice lucrurile, dar îndoiala de a nu ști dacă gestul trebue sau nu împlinit, îl face să-și răărească vorbele, ezitând. Ea îl privește cu acelaș zâmbet de ocrotire și cu cel mai firesc aer îi prinde ea mâna, ca și cum i-ar spune: „vezi, e foarte simplu, nu trebue să te chinuești pentru un nimic ca ăsta".

— Uite, uite, trece Renée Rey. Doamnă Rey nu vii să ne ții de urât?

Și pe urmă, către Ștefan:

— Imi place femeia asta. Cum îmi place Marc, cum îmi placi D-ta. Sunteți toți trei tineri și asta e frumos de privit, când ai trecut ca mine de cealaltă parte a vieții.

* * *

I-a cerut să vină cu ea Duminică dimineața la o biserică dintr'un sat vecin, în care au văzut, altă dată, în trecere, câteva curioase vitralii din veacul XVIII. E într'o rochie neagră, lungă, nedecoltată și poartă o pălărie cu borduri mari sub care trăsăturile ei calme sunt mai calme. Stă răzemată de o coloană din centru, având-l în dreapta pe Ștefan,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statrensilvania.ro/mdrr_1933-1947/

iar în stânga pe Marc, amândoi în hainele lor albe de vacanță.

Ștefan Valeriu are deodată — închipuindu-și imaginea grupului lor văzută mai de departe — sentimentul că slujește acolo drept simplu detaliu decorativ la un tablou, dinainte pregătit. Biserica asta anume aleasă, cele două, femei bătrâne îngenunchiate împrejur, rochia austeră, cămășile lor cu gulerul descheiat, umbra rece de sub cupolă...

— *Maman que tu es belle,* șoptește Marc.

Pentru prima oară, Ștefan o privește cu ostilitate, fără să ridice direct ochii asupra ei, de teamă să nu-i tulbure poza, dar căutând pieziș înspre ea, din reculegerea lui simulată. Cum trebuie să fi calculat femeia aceasta locul exact, în care se va opri, colonada de care se va rezema întâmplător, mâna care va rămâne pe jumătate înmănușată, pentrucă gestul de a descheia mănușa va avea să fie surprins de orgă și uitat la mijloc! Cum trebuie să fi premeditat această ușoară cădere a capului pe spate, această oboseală a buzei de jos, care nu mai are puterea să-și suporte surâsul, această slabă înfiorare a nărilor...

— *Maman que tu es belle.*

Doamna Bonneau îi răspunde lui Marc lăsându-și mâna pe umărul lui. Cealaltă mână pe umărul lui Ștefan. Pentru simetrie.

Un moment gândul de a se desface de grup

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1933-1947

îl ispiteşte. E un gust ascuţit de ultragiu. Se deplasează uşor, inperceptibil spre dreapta, şi mâna ei, o clipă descumpănită, cade.

* * *

Ştefan Valeriu este la a treia lui zi de retragere strategică. Dela incidentul din biserică, n'a întâlnit-o pe Marthe Bonneau decât în grup mare. Gluma de fiecare seară n'a mai prins.

— D-le Valeriu, Nicolle s'a dus la culcare. E târziu pentru copii.

— Aveţi dreptate, d-nă. E târziu.

S'a ridicat, a stins ţigarea, a închis cartea şi a spus tuturor un politicos şi global „noapte bună".

De câteva ori, ochii ei i-au căutat pe ai lui. El a privit-o întâmplător şi a întors repede capul cu acea tresărire de scuză, pe care o ai când, fără să vrei, ţi-ai aruncat ochii asupra scrisorii unui vecin.

De câteva ori, ea l-a rugat s'o însoţească în oraş sau într'o mică excursie prin împrejurimi. Ştefan a refuzat cuviincios pe motive cu totul plauzibile.

— Sunt dezolat, d-nă dezolat. Am făgăduit unor prieteni dela Aix — ştiţi? prietenii mei români întâlniţi Sâmbăta trecută pe lac? — le-am făgăduit să viu să-i văd. Dacă aş putea să le telefonez, ar fi uşor. Dar telefon în sălbăticia asta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ştefan Valeriu cunoaşte de mai de mult puterea acestor impertinenţe politicoase. Îşi spune că până la urmă, ţinuta sigură a d-nei Bonneau nu are să le reziste. Semne mici de enervare par să se arate: un vag surâs jignit, un fel brusc de a-şi pune şi a-şi scoate mănuşile, o indiferenţă silită când vorbeşte.

Adineauri, imediat după dejun, când s'au ridicat dela masă şi au ieşit în curte în grupuri întâmplătoare, d-na Bonneau pe care Renée Rey o angajase într'o discuţie ce se anunţa lungă, îl căutase din ochi şi încercase să-i facă semn să aştepte, că are să-i vorbească. Dar el, fiindcă tocmai era ocupat să-şi aprindă pipa, a crezut că-şi poate permite să nu bage de seamă semnul ăsta prea discret. S'a depărtat şi cu un pas foarte leneş, a prins să urce spre pădure, către locul lui obişnuit. D-na Bonneau îl privia cu panică, neştiind cum să-i facă mai explicită rugămintea ei de a rămâne şi neputând totuşi vorbi din cauza D-nei Rey, atât de pasionată în discuţie. Ştefan îşi alesese pentru a nu înţelege, cea mai inocentă expresie a lui.

Îşi repetă acum, din acest loc ascuns, scena scurtă de adineaori şi îi gustă cu răutate toate nuanţele. Râde deschis, fără modestie: a câştigat.

Insfârşit Marthe Bonneau a rămas singură, îl caută cu privirea dincolo de grilajul terasei, îl zăreşte poate şi se îndreaptă spre pădure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indm1933-1947

Ştefan îi aude rochia care se loveşte foşnitoare de pomi. Culcat cum e în iarbă, el îşi încleştează bine degetele în pământ, ca să fie sigur de propria lui stăpânire.

— Pariez, d-nă Bonneau, că numai întâmplător aţi trecut pe aici.

— Dacă pariezi, pierzi. Am venit să te văd.

Răspunsul ei este limpede, precis şi fără abilitate. Ironia lui Ştefan Valeriu rămâne suspendată, fără obiect, ca încordarea cuiva venit să deschidă cu chei savante o uşe, pe care o găseşte deschisă. Răspunsul ei — un singur răspuns — a răsturnat dintr'o dată o victorie de trei zile, ca la şah o singură mişcare.

— Mă laşi să şed lângă d-ta?

El trântit cu totul în iarbă, ea numai pe jumătate, rezemată cu capul de un alun şi dominându-l deci prin simplul fapt că îl poate privi de sus în jos — Ştefan simte cum şi din această deosebire, poate întâmplătoare, poate nepremeditată, se vădeşte ţinuta ei de veghe de o parte, libertatea şi nepăsarea lui de altă parte. Şi râde neştiind dacă este în arta ei de a găsi totdeauna atitudinea cea mai demnă şi mai sigură, o strategie sau un instinct. Dar strategie sau instinct, e tot una, de vreme ce din această putere de a se controla, vine frumuseţea ei clară, mai clară în soarele acesta de după amiază.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu începe nici o îndoială, d-nă Bonneau, sunteți foarte frumoasă.

— Nu, dragul meu prieten. Foarte calmă numai. E drept că uneori este același lucru.

— Bunăoară acum.

— Nu, acum, nu. Pentrucă nu sunt deloc calmă: plec mâine.

Ștefan ar vorbi dar se teme, s'ar ridica în picioare, dar nu e sigur de el. Închide ochii și așteaptă.

— Plec mâine și mă întreb dacă nu plec prea târziu. O clipă prea târziu.

— Asta înseamnă?

Nici un răspuns nu vine o bucată de vreme și nici o umbră nu coboară pe obrazul ei, pe care Ștefan, pândindu-l, l-ar voi devastat de dureri reprimate. Aceiaș expresie certă, aceleași linii simetrice pe care le luminează un zâmbet vigilent.

— Asta înseamnă?

— Asta înseamnă că trecerea d-tale pe terasă dimineața, cu cămașa albă, cu gâtul gol, cu numele d-tale străin, pe care nimeni din pensiune nu știe să-l pronunțe corect, cu ținerețea d-tale decisă și confuză, cu viața d-tale neștiută, cu jurnalele străine pe care le primești de departe, cu scrisorile care îți vin în plicuri ciudat timbrate, cu încruntările dumitale ursuze, cu bucuriile d-tale explozive, cu pasiunea d-tale de a ceti cărți și de a te tăvăli prin iarbă, este o imagine plăcută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ștefan îi caută mâna să i-o sărute, dar i-o găsește atât de liniștită, atât de mirată de strîngerea lui înfrigurată, atât de sigură de ea, încât, neputând să i-o lase, de teamă ca gestul să nu fie prea brutal și de asemeni neputând să o păstreze într'a lui, îi propune să plece.

— E târziu, d-nă. Nicolle nu s'a culcat încă, dar e târziu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

IV

Scena din gară a fost obișnuită, scenă de despărțire într'o gară de munte la sfârșitul unei vacanțe, cu strângeri repetate de mână, cu exclamații de nerăbdare, cu promisiuni de a scrie și de a se revedea. Venise toată pensiunea să o petreacă pe Marthe Bonneau și toți erau gălăgioși în jurul ei, ca singură calmă, vag intimidată de efuziunile celorlalți, parcă puțin încurcată de a nu putea fi mai comunicativă decât era obișnuit. O mângâia pe Nicolle și răspundea precis la întrebări neprecise.

Intr'un colț al peronului, Marc vorbia animat cu Renée Rey și Ștefan Valeriu, observând în treacăt detaliul acesta, se întrebă pentru prima oară dacă nu cumva fusese ceva între ei doi, fără ca el, obsedat de propriile lui așteptări, să fi băgat de seamă. Dar gândul nu-l preocupă decât o secundă, întâmplător, și atmosfera de festivitate a peronului, jumătate falsă, jumătate sinceră, îl fură iar. La

Muzeul Digital al Romanului Românesc

plecarea trenului, întinzându-i mâna peste fereastră, d-na Bonneau îi strigă:

— Te aşteptăm la Paris. Sper că ai să-l vizitezi pe Marc.

Ceeace putea fi un cuvânt secret, spus anume pentru el şi înţeles numai de el, dar mai putea fi atâta doar: „sper că ai să-l vizitezi pe Marc".

„Caraghios!" hotărîşte Ştefan după un ceas, la întoarcere, când în curtea pensiunii, se simte foarte singur şi suspendat în faţa încă a patru săptămâni, care i se par dinainte deşarte. Şi cu acest „caraghios" decide să încheie un incident amoros, care acum, în absenţa femeii, i se pare obositor şi depărtat.

Se uită în calendar, vede că nu-i decât la jumătatea lui August, caută în ghid ce castel a rămas nevizitat prin împrejurimi, îşi aprinde luleaua şi se duce să hoinărească.

* * *

Seara, după cină, Ştefan are un moment de descumpănire: este în bună parte regretul de a se şti neocupat la un ceas, pe care până eri avea obişnuinţa să-l petreacă în hall cu toată lumea. Cine va fi luat locul lui Marc la belotă, cine pe al d-nei Bonneau în conversaţie? Ferestrele hall-ului sunt deschise, se aud voci familiare dinăuntru, se vede în bătaia becurilor fumul albastru de tutun. Terasa pare mai mare decât altă dată, noap-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tea mai adâncă şi reflexele lacului din depărtare au ceva fix, stăpânitor. E bine, e foarte bine să-ţi asculţi sunetul paşilor pe pământul ud, să te loveşti de arborii din jur, să te rezemi de parapetul terasei, aplecat deasupra acestei întregi văi, să nu aştepţi pe nimeni şi să nu vrei nimic.

Cineva a eşit dintre ierburi şi s'a apropiat de el în tăcere. E Renée Rey. Ii aude răsuflarea caldă lângă el, aproape de obrazul lui.

— Dece eşti trist?

Un moment, Ştefan are intenţia de a răspunde sincer: „nu sunt trist de loc". Dar până a vorbi, până a rosti întâiul cuvânt, răspunsul ia o altă întorsătură, aproape fără voia lui.

— La ce mă întrebi? O ştii prea bine.

Ochii femeii strălucesc intens.

— Adevărat?!

Şi îi cade în braţe, căutându-i gura, sărutându-l la întâmplare, fără alegere, nepricepută, stângace şi fără experienţă. Dar are un moment de bănuială.

— Şi d-na Bonneau?

— D-na Bonneau? N'ai înţeles? Era un joc, trebuia să ascund, trebuia să-ţi înşel atenţia, trebuia să-mi reprim imprudenţele posibile. Dar acum, fiindcă ai aflat, eu am să plec...

— Nu, nu, nu. Ai să rămâi aici, pentru mine, cu mine. O, dacă ai ştii, dacă ai ştii...

Şi îl sărută iar, furtunos şi neexperimentat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

în timp ce din hall, vocea d-lui Rey o chemă la culcare, pentrucă e după miezul nopții și partida de belotă s'a terminat.

* * *

Dimineața, îl trezește deobicei un zgomot de clopot: sunt câteva vaci care urcă pe munte, o potecă din spatele vilei, sub fereastra lui deschisă. Câteva clipe, rămâne cu ochii într'adins închiși, să întârzie în căldura somnului sfârșit și să bănuiască printre gene, soarele care i-a inundat odaia, învălmășit cu mirosul ierburilor ude și strigările rare ce se aud de afară.

A fost un somn impetuos, triumfător și complet, sub care avea parcă senzația unei fericiri latente, cum trebue să aibe o bucată de pământ negru senzația isvorului care îl străbate afund.

Această arie intimă de victorie, îl necăjește. Ștefan Valeriu nu se știa suficient. Hotărât lucru, mica lovitură de teatru de aseară, care trebuia cel mult să-l distreze, îl încântă. Asta e rău.

„Sunt un imbecil!" Se îmbracă repede, își trage sandalele în picioare, își trece de două ori degetele prin păr și, cu tricoul de bae aruncat pe umeri, coboară scările. In curte, dimineața este mai strălucitoare decât o bănuia: departe, lacul are reflexe promițătoare.

— D-le Valeriu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Chemarea vine de undeva de sus şi Ştefan trebuie să facă de două ori, cu privirea, ocolul vilei, până să o descopere la o fereastră pe Renée, prost ascunsă după perdele.

— Bună dimineaţa, d-nă Rey.

— Nu vii un moment până sus, să-ţi iei cartea?

— Ce carte?

— Cartea pe care mi-ai dat-o...

Ştefan urcă iar scările, de astă dată spre camera soţilor Rey. Femeia îl aşteaptă după uşe, tremurătoare, palidă şi în cămaşe. Abia s'a sculat, se vede: patul e nestrâns. Ştefan o poartă în braţe până la pat şi o aruncă între perne.

— Dl. Rey?

— Plecat.

— Nicolle?

— Plecată.

— Cum?

— Te iubesc. Dacă ai ştii... dacă ai ştii...

In realitate Renée nu ştie să iubească. Prima ei îmbrăţişare este de o stângăcie vădită: nici o reticenţă sau întârziere în faptul de a ceda, dar nenumărate ezitări, care nu ţin de pudoare, ci probabil de stângăcia ei. Dar bruscheţea faptului, glasurile ce se aud jos în curte, patul ăsta răvăşit, fereastra deschisă, ora aceasta neverosimilă, totul face din momentul lor amoros ceva curios şi ilogic.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Renée Rey are un trup urât, mâini foarte delicate, subţiri şi fragile la încheetură, picioare sperioase, obrazul brun, buzele arse de o permanentă febră şi ochii umbriţi. Imbrăcată, are, în ciuda rochiilor ei bine tăiate, un aer stângaciu, care le face străine de ea şi nepotrivite. Numai seara, când se face frig şi îşi aruncă pe umeri şalul ei de mătase brodată, care o învăluie toată, îşi recăştigă graţia de plantă, pe care Ştefan i-o observase, cu indiferenţă dealtminteri, din primul ceas. Goală, devine mult mai tânără decât este şi şoldurile i se desemnează crud, impudic din cauza coapselor lungi de adolescentă.

— Renée, eşti cea mai goală femeie din lume.

— Vorbeşti prostii. Cum poate fi o femeie goală, mai goală decât altă femeie goală?

— Poate. Nu înţelegi tu, dar poate. Fiindcă a fi gol, nu înseamnă a fi dezbrăcat. Sunt femei goale şi femei dezbrăcate. Tu eşti o femeie goală.

Renée se încruntă, obosită de această distincţie pe care n'o prinde şi încruntarea îi subliniază mai tare trăsăturile ascuţite ale feţei.

— A fost în familia voastră un tunisian?

— Unul adevărat?

— Da.

— N'a fost nici unul. Dar dece?

— Ştiu eu? E ceva neeuropean în tine. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933_1947

știu bine ce: părul prea aspru, corpul prea subțire, pielea prea mată și buzele, buzele astea care ard.

— Nu. N'a fost. Așa suntem toate acolo. Poate că e soarele...

Lui Ștefan îi place să-și lipească obrazul de pielea ei și să-l poarte peste trupul acesta fierbinte uneori, în ceasurile de pasiune, rece alteori, alunecos și neaderent, ca frunza palmierilor de casă.

In momentele de liniște, când o lasă din brațele lui, obosită, cu ochii închiși, Renée rămâne lângă el, absentă, răspândind în jur un fel de mare umbră vegetală.

Pe urmă, târziu, la chemarea lui, are un acces inexplicabil de pudoare, care o face să-și acopere fața cu mâinile, să-și strângă cu disperare coapsele negre, să se închidă în ea și să se refuze încăpățânat, absurd, violent, până ce, din oboseală sau din capriciu, se supune cu o bucurie nerușinată de copil.

După primul lor ceas de dragoste, sus, în camera ei conjugală, într'o dimineață pe care nimic nu o pregătise, Renée Rey se refugiase fără explicație, într'o perfectă ținută de soție virtuoasă.

— D-nă Rey, îi șoptise Ștefan la masă, în trecere, am găsit o cameră în oraș în cartierul vechi. Mâine la trei, organizăm o mică plimbare pe lac și întâmplător ne pierdem de grup. Mergem să vedem camera. Da?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu.

Nu avusese timp să o întrebe decc, căci tocmai se apropiase d-l Rey Mai târziu, când îi ceruse explicații, ea îi vorbise stupid despre remușcările ei, despre îndatoririle ei... Ceeace n'o împiedicase, a doua zi după amiază, când toată lumea lua cafeaua în curte, să vină la el în cameră, să-i cadă în brațe, să-și scoată rochia cu mișcări de panică și să-l sărute dezordonat, murmurând din când în când: „numai de n'ar veni Marcel", cu un glas pasionat, ca și cum asta ar fi fost un cuvânt de dragoste nu unul de frică și pierzându-se în brațele lui cu strigăte mici, sburlite, în timp ce prin ușa rămasă între deschisă, se auziau pașii celor ce treceau pe culoar.

Acum, sunt în camera lor din cartierul vechi, unde Renée n'a voit să vină și a venit, odaie cu pereții albi, mobila metalică, ferestrele deschise, decor lipsit de mister, în mijlocul căruia imaginea „soțului ultragiat" ar fi atât de ridicolă, încât pare neprobabilă. Uneori doar, când vine vorba despre Marcel Rey, Renée își acoperă fața și spune cu o intonație, care nu este a ei:

— O, nu merit un bărbat ca el.

Ceeace este o replică recent adoptată, probabil dela un spectacol de Comedie Franceză, din câte a văzut la Paris, în scurta ei trecere pe acolo.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Intâmplarea a fost observată sau nu? Şi una şi alta e posibil, căci dacă Renée a fost imprudentă şi patetică, Ştefan a fost măsurat şi leneş.

Dar se poate culca o femeie tânără cu un bărbat tânăr, într'o casă plină de oameni neocupaţi, fără ca lucrul să se ştie? Deocamdată, nici un indiciu. Se mai vorbeşte uneori despre d-na Bonneau, ceeace înlătură alte presupuneri. D-l Rey joacă la fel de bine şah şi strângerile lui de mână nu par a fi bănuitoare.

Numai Nicolle, din senin, a isbucnit în plâns odată când Ştefan a întrebat-o ceva, un lucru cu totul indiferent.

— Dece Nicolle? Dece?

D-l Rey a pedepsit-o imediat, pentru că „nimeni nu trebue să facă nimic fără motiv în viaţă, nici măcar să plângă".

Ciudat omul ăsta, gândeşte Ştefan, privindu-l cum îşi pregăteşte îndelung deplasările pieselor de şah. Mult mai ciudat în orice caz, decât această Renée obositoare, inegală şi pasionată. Ce mâini de plugar. Ce privire de pădurar. Ce tăcere încăpăţânată, monotonă, fără subînţeleşuri, fără preocupări.

A fost într'o seară în oraş un spectacol de operetă şi s'au dus cu toţii. Se înţeleseseră de dimineaţă să facă o „seară mondenă": rochii lungi şi haine negre. Când s'au întâlnit la ponton, ca să aştepte vaporaşul, aparifia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lui Marcel Rey, între rochii de mătase şi smokinguri, a fost penibilă în redingota, care-i sluţia silueta de om tânăr şi cu pălăria de pluş prea mare, ca de împrumut. Renée a avut un mic acces de isterie greu reprimată şi lui Ştefan i-a fost ruşine de propria lui eleganţă, atât de eftină şi atât de triumfătoare.

Umărul drept al d-lui Rey este mai înclinat decât celălalt.

— Imposibil să-l desvăţ de obiceiul ăsta prost, se plânge Renée.

— Dece să mă desveţi? M'am deprins aşa: pe umărul ăsta port puşca.

— Puşca! Se miră sperial d-l Vincent.

— Da, în zori şi seara, când fac turul unei plantaţii la Djedaida.

Djedaida! De câte ori n'a încercat Ştefan Valeriu să-şi imagineze viaţa aspră de acolo, în familia lor de colonişti vechi, cu bunici care au apucat războaiele primei colonizări, cu verişoare tinere, care au făcut mai demult un voiaj la Paris şi au rămas de atunci melancolice, cu serile de sărbătoare, când se adună cu toţii acasă la bătrânii Rey, să asculte plăci de gramofon, cu nopţile de veghe vara, în aşteptarea vântului ars ce bate dinspre pustie şi albeşte coroana palmierilor cu un scrum fin, argintat sub lună...

— O, dece nu vrea Marcel să ne mutăm la Paris. Gândeşte-te ce bine ar fi. Să viu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la tine, să ieşim împreună, să luăm ceaiul la Berry, pe Champs-Elysées...

— Aveai dreptate, Renée, n'a fost nici un tunisian în familia voastră.

— Pentru ce spui asta?

— Pentru nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

V

Odette Mignon are 18 ani, poartă o beretă albastră, pusă oblic pe ceafă, o rochie sportivă strânsă cu o centură de piele și în picioare sandale albe, fără ciorapi.

Ștefan a cunoscut-o într'o seară, pe terasa pensiunii, când, în timp ce prietenii lui jucau în cerc cu un inel și o sfoară, ea privia deoparte, cum se făcea noapte pe lac.

— Nu joci cu noi?

— Ba joc.

A intrat în cerc, și a jucat cu bună voie, cântând cu toată lumea, când trebuia.

Il courre, il courre le furet
Le furet des bois joli....

Inelul trecea din mână în mână, pe ascuns, și jucătorul din mijloc trebuia să ghicească cine anume îl avea, ceeace îi obliga pe ceilalți să-l schimbe repede dela unul la altul, sau să simuleze că îl schimbă. Renée Rey, lângă Ștefan, avea ocazia legală de a-i strânge mâna tare, lucru care l-a făcut pe el de că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1933-1947

teva ori, să se lase prins, ca să poată ieşi, din cerc şi mai târziu să se poată aşeza lângă Odette, care juca serios, cu bună credinţă, sportiv, fără alte strângeri de mână decât cele strict necesare jocului.

* * *

A plouat toată ziua şi numai pe seară, în timpul cinei, pela 7, s'a luminat puţin dinspre dreapta lacului. Pe ferestrele sufrageriei se vedeau departe munţii luminaţi violent, cu văpăi de apus.

— Curcubeul! a strigat cineva şi toată lumea a sărit dela masă, D-l Vincent cu şervetul la gât, Renée gălăgioasă, copiii uluiţi, toţi alergând spre terasă, de unde minunea se vedea mai bine: un curcubeu imens, încununând toată valea şi colorând tot lacul într'un albastru serafic.

N'a rămas la locul lui decât Ştefan Valeriu, continuând liniştit să mănânce — şi într'alt colţ al sufrageriei, Odette Mignon, la fel de insensibilă.

— Nu eşti curioasă să vezi curcubeul?

— Nu.

— Trebue să fie totuşi foarte frumos.

— Foarte frumos — şi puţin trivial.

„Eu n'aş fi găsit vorba asta" se gândeşte Ştefan, adresându-i fetei un salut de aprobare, cu admiraţia dezinteresată cu care un înain-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

taș la foot-ball l-ar sa|uta pe coechipierul care a marcat un punct frumos.

* * *

Dacă ar fi isbutit să o facă fără ostentație, Ștefan nu s'ar fi așezat în automobil lângă Renée Rey. Dar a fost inevitabil. E un autocar de excursie, cu bănci paralele de câte trei locuri. La dreapta lui Ștefan, Renée, la stânga Odette. D-l Rey stă tocmai în față lângă șofeur cu un ghid în mână și dă, cu glas tare, informații geografico-istorice.

— Atenție, Le Col de la Caussade! Atenție, Pont du Query! 1816 m. înălțime. Ba, pardon, 1716....

Uneori oprește motorul, ca să ia o fotografie sau să turneze câțiva metrii de film.

Cum n'a răsărit încă soarele și este foarte frig, s'au acoperit cu pături, prilej pentru Renée să prindă mâna lui Ștefan și să i-o strângă patetic, în timp ce la stânga lui, Odette și le agită pe ale ei, libere, vii în aerul acesta rece dela 5 dimineața, ca să arate departe un plop, sau un vârf de munte sau, pe lac, o pânză de pescar.

Pe Ștefan îl deprimă adânc, disproporționat, mâna asta prizonieră și i se pare că dacă ar avea curajul să o rupă din strânsoare, ar fi dintr'o dată fericit. Simte brațul femeii greu, moale, adormit încă, și senzația asta de alcov, i se pare obscenă în acest început

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de dimineață, pur, vibrând de lumină și sonoritate.

— Nu mă mai iubești.

— O, ba da, ba da (și dacă n'ar ști ii că e inutil, i-ar spune că acuma e vorba de altceva și că ea confundă stupid lucruri deosebite, foarte străine unul de altul).

S'au oprit spre prânz, la o mânăstire de munte aproape de Grenoble — o chartreuză — și au făcut o vizită obligatorie prin chilii, bibliotecă și capelă, conduși de un ghid, care anunța obiectiv: aici a tăcut trei ani la rând Sfântul Bruno, aici e un vitraliu din secolul al XIII-lea, aici a dormit o noapte Papa, când a trecut munții spre Avignon...

Renée părea foarte interesată de explicații și întârzia în urma grupului, atârnată de brațul lui Ștefan, căruia îi cerea lămuriri suplimentare, pentru ca pe urmă, ascunsă după o ușe sau la ocolul unei galerii, să-l poată săruta prin surprindere.

Intr'o chilie, Ștefan a surprins-o pipăind scândurile patului și s'a gândit atunci, cu răutate, că în momentul acela ea reflecta probabil cât de incomod s'ar fi făcut acolo dragoste.

Abia la Grenoble, el a isbutit să evadeze din grup, fericit de libertatea asta nesperată de a se plimba de unul singur pe străzile unui oraș necunoscut, unde nu era știut de nimeni și nu știa pe nimeni. In trecere pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lângă vitrinele magazinelor, întorcea capul să se privească reflectându-se în geamul lor şi silueta aceia înaltă i se părea a fi a unui prieten regăsit.

Rămase într'o librărie să răsfoiască reviste şi cărţi noui, toate apărute în aceste două luni, de când el dispăruse din lume şi ceru cu lăcomie informaţii nenumărate librarului, uluit de acest client, care nu cumpăra nimic şi voia să ştie totul.

Era cât pe aci să nu o bage în seamă pe Odette Mignon, venită şi ea după cumpărături şi surprinsă că-l găseşte acolo.

— Dacă vrei să-mi faci o bucurie, lasă-mă să-ţi aleg eu o carte. Şi lasă-mă să-ţi-o dăruesc eu. Uite, asta de exemplu.

Întinzându-i cartea, el avu sentimentul că gestul acesta de a dărui ceva, şterge dintr'o dată amintirea acelei dimineţi penibile şi o răscumpără.

* * *

Domnul Rey a bătut în perete, în sufragerie, un afiş scris cu litere mari de mână:

„Astă seară un singur şi mare spectacol de cinematograf, pe terasa pensiunii. În program, filme de scurt metraj, absolut inedite".

Într'adevăr, i-au sosit dela Paris, filmele pe care le trimisese acolo pentru developat — toate excursiile, toate plimbările mari pe lac,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

unele după amiezi pe terasă... Sunt o mulțime de scene pe care le-au uitat și pe care le credeau trecute definitiv și care continuă totuși să existe în lada asta de lemn, venită cu poșta.

Au cu toții trac, ca înaintea unui debut și își petrec timpul până seara, în discuții enervate, nerăbdători.

— Să vezi ce frumos are să fie! Numai să fie clar. Ții minte ceaiul pe coverță, când am făcut turul lacului? Grozav aș vrea să știu cum a ieșit. Să vezi ce frumos, să vezi.

Ceilalți vizitatori din pensiune, străini de grupul lor, iau și ei parte la nerăbdarea generală, căci toată lumea e invitată la spectacol, un fel de premieră de gală a regiunii.

Până să se facă întuneric, d-l Rey fixează pânza și pune aparatul de proecție la punct, iar Renée, amfitrioană, indică locurile tuturor, păstrându-l pe Ștefan lângă ea, după ce pe Odette a plasat-o întâmplător la un colț opus, cu d-l Vincent și Nicolle.

Primii metrii de film sunt primiți cu aclamații, fiecare recunoscându-se pe pânză și salutându-se — cucoanele cu strigăte scurte de entuziasm (vai! dragă! uite! nu! asta nu!) bărbații cu un surâs de vanitate ușoară sau — d-l Vincent de exemplu — cu o explozie de râs, care ar spune parcă, la fiecare nouă apariție pe ecran: „ei, da știi că asta e bună".

Ștefan se recunoaște cu greu în imaginea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lui după pânză, ireală, imposibilă parcă, fiindcă i se pare nefiresc, ca în timp ce el stă acolo, în grădină, nemişcat pe scaunul alb de nuele, cineva care este tot el, să umble, să râdă, liber, mai liber parcă decât el însuşi, scăpat de sub controlul lui pe totdeauna.

Iat-o pe Marthe Bonneau, într'o barcă, iată-l pe Marc alergând pe o alee nu se ştie după cine, iat-o iar pe Marthe regală, cinematografică, etern frumoasă...

Scena se schimbă din nou: plimbarea la Lovagy („Ţii minte, Ştefan, era a doua zi după ce ne-am cunoscut".)

Dar dece pe pânză Renée îl ţine într'una de braţ? Dece acum i se razimă de umăr? De unde aerul acesta tandru, pe care nu îl ţine minte? Nu. E imposibil. N'a fost aşa. Nu putea să fie aşa. Erau străini. El îi vorbia respectuos. Ea îi răspundea rece. Totul e de nerecunoscut pe pânză; totul e altfel, mai animat, mai cald, mai intim.

Cu cât filmele se schimbă — alte scene, alte plimbări — cu atât gesturile femeii de pe ecran devin mai îndrăzneţe, aerul lor al amândoura mai complice şi toate imaginile acestea repezi, fără să aibă nimic flagrant, păstrează un accent de intimitate exagerată, complice. Este ceva adulterin în toate aceste poze şi nici măcar n'ar ştii să spună ce. Poate privirea despletită a lui Renée, poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

absența continuă a soțului ei, care nu se află în nici o parte a filmului, ocupat cum era totdeauna să turneze.

Lui Ștefan i se pare că se râde mai puțin în jurul lui, sau poate mai tare, în orice caz semnificativ, jenat, ca și cum toată lumea ar fi înțeles.

— Marcel, să terminăm. Putem continua mâine seară. E târziu acum.

— Dar dece, dragă Renée? E numai 11 și toată lumea se amuză. Nu, doamnelor și domnilor? Și pe urmă, n'am proectat nici jumătate. Uite, scena asta de exemplu. Ți-ți minte, în cartierul vechiu, când eu rămăsesem în urmă să cumpăr timbre...

— Marcel, te rog...

— ...și tu o luaseși înainte cu d-l Valeriu. Uite v'am fotografiat până ce ați trecut de colț.

Știe? Dacă da, atunci dece este atât de calm? Dacă nu, dece insistă să explice fiecare pasagiu și să dea lămuriri penibile, pe care nu i le cere nimeni.

Ștefan Valeriu nu mai înțelege nimic. Îi e teamă să ridice privirea și uneori când simte doi ochi îndreptați asupră-i, tresare încurcat. Numai privirea lui Odette Mignon îl caută, ca totdeauna, limpede și fără ascunzișuri. Cel puțin ea nu va bănui nimic.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
reconstituirea literaturii române 1933-1947

Cum se simplifică lucrurile, când, dimineața, pe lac, Ștefan se întinde pe fundul bărcii lui, lăsată în voia apei, cu lopețile libere! Cum se îndepărtează și cad neliniștile de sus, din pensiune, micile drame de acolo, obositoarele eroine!

Numai Odette Mignon, tovarășe de vâslit și înot, goală, bronzată și camaradă ca un nou Marc Bonneau, întrerupe la proră, cercul albastru, pe care Ștefan îl urmărește între munții din dreapta și stânga.

— Doamna Rey este de mult amanta d-tale?

— Amantă?

— Da. Intreb adică dacă vă culcați de multă vreme împreună?

Preciziunea întrebării nu mai permite nici un răspuns. De altfel Odette nici nu pare să-l aștepte.

— O, în privința asta, filmele documentare ale d-lui Rey, au fost cu adevărat documentare. M'au încântat. Dacă n'ai fi făcut un cap atât de urâcios, eri seară, te-aș fi luat tovarăș și am fi făcut o excelentă partidă de observații.

— Te rog să crezi, au fost câteva minute deadreptul incomode.

— Știu. Bănuesc mai mult, pentrucă personal nu puteam face alt ceva decât să mă amuz. Cred însă că exagerai și exagerezi încă. N'a băgat nimeni de seamă.

— Crezi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

— Sunt sigură. Nu erau pe pânză decât nuanțe: nici un fapt. Nici un sărut de exemplu sau alt ceva la fel de incontestabil. Și nu e nici unul din amicii noștri de sus, capabil să înțeleagă ceva dintr'o nuanță. Oameni obișnuiți să se uite la curcubeie...

— Dar d-l Rey?

— Mister. Mă intrigă în așa hal încât dacă aș ști că îmi răspunde, m'aș duce imediat, uite așa cum mă vezi, în costum de baie, udă și ciufulită, m'aș duce să-l întreb. E un om tare sau e un dobitoc.

— Câți ani ai, Odette?

— M'ai mai întrebat odată. 18.

— Ești foarte inteligentă și știi o mulțime de lucruri.

— Sunt virgină. Asta mă ajută să fiu inteligentă. Și pe urmă, am trăit multă vreme singură. Părinții mei s'au divorțat, când eu aveam 12 ani. Mama e și astăzi tânără. Tata e bogat și ambițios. Și ea și el au continuat să iubească și să încerce, fiecare de partea lui. Amândoi mi-au făcut prietenește confidențe. Așa cum se puteau face unei fetițe repede crescută și care nu-i plictisia cu nimic. Am învățat dela ei tot ce știu: cred că uneori am isbutit să le dau în schimb sfaturi utile. Tatei, când îi trebuia o cravată nouă, la un început de amor; Mamei, când viața i se părea sfârșită, din cauza unui dobitoc care o lăsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Eşti un băiat, Odette.

— Dacă vrei d-ta...

— Un băiat cu bască albastră, cu rochii albe, cu sandale de lemn, cu părul blond, cu pumnii mici şi cu ochi vineţi. Dă-mi mâna şi lasă-mă să ţi-o scutur băieţeşte. Puţin mai urâtă să fi fost, ţi-aş fi dat o pereche de bocanci să-i încalţi, te-aş fi învăţat să fumezi pipă şi am fi plecat pe munţi, să dormim noaptea în cabane, pe câte un pat de lemn tare, departe de amor, de leşinuri şi de complicaţii psihologice.

* * *

Renée Rey e bolnavă. Storurile ferestrelor ei au rămas toată ziua trase în jos. La prânz a lipsit, iar d-l Rey care a coborât numai cu Nicolle, a dejunat sumbru şi cu poftă.

— E un călău, a spus cineva, o cucoană din pensiune.

— E un om simplu, a gândit Odette.

Pe seară a venit doctorul, pe care Renée n'a vrut să-l primească, dar pe care bărbatul ei l-a introdus autoritar în casă.

— Trebue să ştiu ce are.

„Nu are nimic" a fost răspunsul doctorului la plecare şi asta aproape l-a înfuriat pe d-l Rey, care se plimba întunecat şi cu paşi mari în curte.

— Dar de vreme ce nu are nimic, n'ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

trebui să-ți faci atâta sânge rău, a observat cu inocență Odette.

— Nu are nimic dar e palidă, nu are nimic dar nu mănâncă, nu are nimic dar leșină. Pentru o nevastă de fermier, este o boală prea subtilă, domnișoară. Noi acolo, suntem sănătoși sau zăcem, ne ținem pe picioare sau cădem. Suntem zdraveni deabinelea sau bolnavi deabinelea.

Puțin după plecarea doctorului, în timp ce Odette asculta pe terasă explicațiile d-lui Rey, o servitoare îl caută pe Ștefan Valeriu.

— D-na Rey vă roagă să veniți neapărat sus.

A găsit-o goală, trântită deacurmezișul celor două paturi conjugale, foarte palidă dar cu ochii strălucind de febră. Lumina de amurg, mai scăzută din cauza perdelelor grele, ce acoperiau complect ferestrele, îi mărea paloarea și arunca pe perne mari pete de umbră.

— Ești bolnavă?

— Nu, te iubesc.

— Dragă Renée, e foarte frumos, dar este acuma timpul să mi-o spui? Acum când bărbatul tău, alarmat, poate veni din moment în moment sus? Când toată pensiunea are ochii ațintiți spre ferestrele tale de pacientă?

— N'ai să înțelegi nici odată nimic. Pune mâna pe mine și vezi cât ard. Sărută-mă și vezi cum te-am așteptat. Bărbatul meu... lumea... tu rămâi aici.

Avea o înclinare rugătoare a trupului, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

i-l deschidea parcă până în cele mai obscure intimități, până în cele mai surde rădăcini de viață. Dacă s'ar fi apropiat de ea, el avea sentimentul că i-ar fi simțit nu buzele arse, nu pulpele lucioase de arabă, ci aorta svâcnind de prea mult sânge, vinele deschise să-l primească, inima ca o rană.

Ezită un sfert de secundă și în tumultul care îl târa spre femeia dinaintea lui, gândul că în clipa aceia se decide ceva definitiv, se ridică în el ca un strigăt și îl făcu să se întoarcă subit, să deschidă ușa să o trântească după el și să alerge pe scări, eliberat.

* * *

La cină, Odette a găsit, în sufragerie, pe masa ei, o telegramă. A deschis-o și a citit-o fără grabă.

— E dela tata. Trece poimâine în zori, cu un automobil, să mă ia. Plecăm la Antibes.

— Îl așteptai?

— Nu. Dar are asemenea lovituri de teatru și știe că îmi plac.

* * *

Odette e sus în camera ei, unde s'a urcat îndată după masa de seară să scrie câteva scrisori și să-și pună lucrurile în ordine.

— Vreau să fiu liberă mâine toată ziua și e mai bine să mă pregătesc de astăzi de plecare. Tatei nu-i place să aștepte. Noapte bună.

— Noapte bună. Eu mai rămâi. Dar, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vrei, mai târziu, când m'oi duce la culcare, am să-ţi bat în uşe să mai schimbăm câteva cuvinte.

— Bucuroasă.

Ştefan n'a fost de multă vreme singur noaptea pe terasă. Poate dela plecarea d-nei Bonneau, când nimic din istoria asta lungă de amor nu se întâmplase.

„Ce bine trebuie să fi fost atunci încercă el să-şi aducă aminte şi îşi priveşte în întuneric jarul lulelei, cum se aprinde şi se stinge ritmat, ca o bătaie de inimă. Ar fi fericit să poată uita tot ce s'a întâmplat de atunci şi să-şi reducă memoria la noaptea asta învăluitoare şi la punctul de foc al lulelei lui.

Ce păcat că nu plouă. Ar sta aşa, cu gâtul gol, cu capul descoperit, cu mânecile suflecate, ar sta în ploaie, rezemat de un trunchiu de copac şi ar lăsa să-i treacă şiroaie de apă prin păr, pe frunte, pe obraji, până ce s'ar simţi, odată cu ierburile din jur, făcând parte din noaptea pământului, din insensibilitatea ei totală, pentru totdeauna scăpat de scrupule şi mustrări, scăpat de obsesia ferestrelor surd luminate, acolo sus, unde femeia aceea patetică arde de un amor excesiv.

Dar nu plouă, n'are să plouă şi noaptea e insuportabil de frumoasă cu lacul ăsta teatral, cu luna plină, cu stelele reflectate în apă, cu munţii argintaţi.

„Nu plouă nici odată la timp" observă cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ciudă Ştefan şi se duce să se culce, bucuros oricum că în drum va întârzia un sfert de ceas în camera Odettei, să stea de vorbă cu ea, despre felurite nimicuri.

Dar la prima lui bătaie în uşe nu răspunde nimeni.

— Odette!

E lumină totuşi şi o aude desluşit cum respiră, cu răsuflarea comprimată, dincolo de uşe.

— Ce e copilăria asta, Odette? Dece nu răspunzi?

— A, d-ta erai? Bună seara.

— Bună seara. Veniam să mai stăm de vorbă.

— O, e târziu acum. Nu te supăra: mi-e somn.

— Nu mă supăr deloc, dar deschide să-ţi strâng mâna.

Câteva secunde, Ştefan aşteaptă, ne ştiind dacă întâmplarea asta îl distrează sau îl supără.

— Ascultă, Odette. De astă dată vorbesc foarte serios: dacă e ceva care te împiedică să mă vezi, spune-mi-o şi mă duc. Dar dacă nu e nimic, deschide un moment. Ţin doar să-ţi spun bună seara şi mă duc la culcare. sunt şi eu obosit.

— Nu e nimic, absolut nimic, dar nu pot să deschid uşa.

— Dece?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

— Uite așa.

— Te previn că nu plec de aici până nu-mi dai o explicație ca lumea sau până ce nu deschizi.

Fata nu mai răspunde nimic, dar Ștefan o vede parcă dincolo de ușe, supărată, cu pumnii strânși și cu buza de jos căzută, surâs necăjit pe care îl are ori de câte ori, într'o ceartă, se simte dezarmată.

— Să știi că aștept. Uite mi-am aprins pipa, m'am rezemat bine de zid, mi-am pus mâinile în buzunar și aștept. Până la 1, până la 2, până dimineața.

Odette a stins lumina. S'a culcat probabil și ascultă din pat, foarte atentă, să afle dacă el a plecat sau nu. Uneori cu voce scăzută, rugătoare, de copil supărat, șoptește luptându-se cu somnul:

— Ștefan, du-te la culcare. Ștefan, e târziu. Ștefan, ai să fi obosit mâine...

E rândul lui să nu mai răspundă, încruntat și ursuz, decis să nu plece de acolo, deși știe bine că ușa n'are să se mai deschidă în noaptea asta.

* * *

Ștefan Valeriu a plecat din zori și nu s'a întors decât seara târziu, după cină. A umblat prin câteva sate vecine, a fumat enorm și a stat de vorbă foarte serios, cu câțiva țărani întâlniți, despre recoltă și despre vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Poate că nu e frumos să fug" s'a gândit de câteva ori pe drum, dar ferestrele misterios închise ale lui Renée Rey îi încurajau, de departe, evaziunea.

— E mai bine, e mult mai bine aşa.

Cât despre această Odette, poate n'ar fi fost rău s'o ia de urechi şi să-i spună că gluma ei de eri seara a fost o ispravă de copil arţăgos, care nu i-a plăcut deloc.

Intors la pensiune, îi pare foarte bine că e târziu, că sala de mâncare e deşartă şi că toată lumea s'a culcat. Lumină scăzută la ferestrele soţilor Rey, întuneric la Odette Mignon.

— Cu atât mai bine.

Totuşi, ar fi trebuit să-i spună drum bun. Mâine, înainte de a se face zi, ea va fi plecată şi desigur n'are s'o mai vadă nici odată.

— Era drăguţă uneori...

Şi, urcând spre camera lui, râde dându-şi seama că cu acest „era" a şi încheiat episodul fetiţei aceleia frumoasă, puţin într'o ureche şi cu ochi vineţi.

E obosit ca un hamal şi cu fiecare treaptă suită, i se pare că se apropie de o fericire fără pereche: să-şi scoată bocancii, să-şi întindă braţele goale, să cadă pe aşternutul rece al patului.

Mai sunt şase paşi, mai sunt doi, nu mai e nici unul. Se lasă greu pe clanţa uşii lui, apasă, deschide, intră — totul cu o voluptate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

înceată de pribeag ajuns la ţintă — şi întoarce butonul lămpii.

— Bună seara, Odette.

Deee n'a tresărit? Logic, firesc, necesar, ar fi fost să tresară. Cel puţin atât: să tresară. O găseşte la ora asta, la el în cameră, în patul lui, goală, calmă, familiară şi, în ceeace ar trebui să fie o imensă stupoare, în ceeace ar trebui să fie o gălăgioasă explozie, el nu găseşte să-i spună nimic altceva, decât atât:

— Bună seara, Odette.

— Bună seara, Ştefan.

Se apropie de ea, o sărută pe amândui obrajii, îi mângâie genunchii rotunji şi pe urmă îşi scoate din spinare sacul de munte.

— Ştii, sunt tare obosit. Am umblat enorm astăzi. Mă aştepţi de mult?

— Da. De vreo două ceasuri.

— Şi nu ţi-a fost urât?

— Nu. Am stins lumina, m'am desbrăcat şi m'am întins în pat. Se vede frumos de aici, spre pădure.

El continuă să se desbrace, fără grabă, neînfiorat.

— Lucruri noi în pensiune?

— Nimic. D-na Rey n'a coborât nici astăzi, d-l Rey a întrebat de D-ta. Pe seară, eu mi-am luat rămas bun dela toţi şi m'am dus să-mi încui valizele. Mi-am lăsat numai rochia de voiaj pe deasupra şi uite, uite cum te-ai aşezat pe ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Iartă-mă. Să sting lumina?

S'a oprit, şi el gol, în faţa patului, calm, fără emoţie, fără pudoare, prieten cu trupul ei gol, pe care parcă l-ar cunoaşte de mult.

— Da, stinge.

Se îmbrăţişează tăcuţi, ea pierzându-i-se toată în braţe, el acoperind-o din creştet până la glesne, bucuros că trupul acesta delicat şi robust nu tremură şi nu e grăbit. Îi simte sânii calmi, îi aude bătaia inimii regulată, îi ascultă răsuflarea odihnită. Pulpele fetei se deschid ca două aripi, docile, dar cu ceva hotărât în mişcarea lor.

E un corp ascultător şi atent, care îl urmează pe al lui cu încredere, răspunzând înclinărilor lui, precis, ca la atingerea unor clape de pian. Nu se caută în întuneric unul pe altul, nu se pierd, nu-şi vorbesc: totul e armonios ca o creştere comună de două tulpine.

Şi ţipătul Odettei, un singur ţipăt, de durere, de triumf, de libertate, nu o sperie nici pe ea, nici pe el, curat cum e, ascuţit, înalt, mergând pe fereastra deschisă spre pădure, să se piardă între copaci, ca să deştepte o veveriţă sau ca să se întâlnească în aer cu ţipătul de departe al unei pisici sălbatice, la fel de liber.

— Plângi, Odette?

Nu, nu plânge. Este numai mai caldă şi trupul ei rănit se înclină mai mult pe al lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tot fermă, tot decisă, dar cu umerii puțin mai grei și cu mâinile învinse pe perine.

— Ți-e somn, Odette?

Nu, nu-i e somn. N'a fost nici odată mai trează, n'a fost nici odată mai puțin amețită, nu și-a dat nici odată mai bine seama de tot ce se întâmplă.

Uite, asta e mâna ta, ăsta e genunchiul meu, asta e gura ta aspră, aici e urechea mea pe care o săruți fără să mă înfiori, ăsta e omoplatul tău prea lat, aici e încheietura mâinii mele și dincolo, uite, sunt zorii care vin...

Curând dinspre Serrier se va auzi apropiindu-se un zgomot de automobil. Va trebui să plece, răspunzând clacsonului care o va chema de jos, de pe șosea.

Dece nu plânge, dece nu-i cere s'o oprească aici, dece nu se strânge mai febril, dece rămâne lângă el egală și dece îl iubește ca pentru o eternitate, nu ca pentru un ceas?

Odette Mignon e în prag, cu acciaș rochie albă, cu acciaș bască albastră din prima zi, gata de plecare și cu geanta de călătorie în mână.

— Rămâi cu bine Ștefan.

S'a oprit în prag.

— Odette?

— Da?

— Spune-mi acum, dece n'ai deschis aseară?

Ea se gândește puțin.

— Nu știu, Ștefan, zău că nu știu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

VI

Septembrie a venit frumos cu lumini obosite. Pe lac, bărcile s'au rărit, pânzele s'au strâns, vaporaşele albe trec mai puţine. Un aviz anunţă la ponton, că s'a suprimat cursa de seară dela 8,27.

In fiecare zi, se oblonesc alte ferestre ale pensiunii: pleacă lumea.

Mâine dimineaţă fereastra asta, care astăzi râde în soare, cu perdelele albe fluturând, se va mai deschide? Şi cea de lângă ea? Şi cea de deasupra ei?

Se închid pe rând, cum s'ar stinge nişte lumini.

Renée Rey a coborât de câteva zile şi s'a plimbat după masă, pe la ceasurile două, în soare, singură sau cu d-l Rey, care o purta la braţul lui, fără un cuvânt. Uneori se opreşte să mângâie câinele casei, un câine ciobănesc, imens şi lăţos. E mult mai palidă, pare mai înaltă şi când o priveşte cineva, are un zâmbet de convalescentă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/ 1933-1947

Cu Ştefan Valeriu a schimbat câteva vorbe obişnuite, nu cu mai multă tristeţe, decât le-a vorbit celorlalţi.

— E aşa de bine afară şi era aşa de urât acolo sus. Mi-e dor de soarele dela noi. E vorba să plece într'o zi sau două. Au scris la Marsilia să întrebe cum e vremea, Renée având nevoie de a traversare calmă.

Seara, ea rămâne pe terasă, întinsă în chaise-longue, iar d-l Rey şi Ştefan joacă şah. Ca în primele zile.

Când se înoptează deabinelea, se văd departe, mult dincolo de lac, luminile gării şi pe la 12, trenul care trece spre Paris, ca un şarpe articulat şi fosforeşcent.

Se opresc în mijlocul jocului şi îl petrec cu privirea, până departe.

— E o viaţă aspră aceia pe care o ducem noi, vorbeşte din senin d-l Rey. N'o regret şi nu aş schimba-o. Dar e aspră. Sunt sigur că Renée are lacrimi în ochii privind ca noi trecerea trenului ăstuia, în care ea n'are să se mai suie, decât cine ştie după câţi ani. Poate nici odată. Eu nu mă sperii de asta, dar, vezi, e ceva în mine, un fel de necaz, care mă pune pe gânduri. Are să treacă, ştiu. Are să-i treacă şi ei. Munca acoperă toate astea. Soarele, plantaţiile, deşertul, vânturile de noapte, arabii... Dar ar trebui să înţelegi cât de deosebite sunt lucrurile aici, cât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933-1947

ușor te prind și cum o femeie mai ales nu le poate rezista...

A uitat de partidă și vorbește potolit, cu dunga dintre ochii adâncită. Pe urmă, se ridică dintr'o dată:

— Eu mă duc sus să fac bagajele. Plecăm mâine. D-ta rămâi cu Renée, până mă întorc.

Ștefan se îndreaptă spre terasă, unde șalul d-nei Rey se vede stins în întuneric.

— D-l Rey e sus și m'a rugat să-ți țin de urât. Imi dai voie?

— Desigur.

— Se pare că plecați mâine.

— Nu știam, dar e cu atât mai bine.

El se așează în iarbă și rămâne o bună bucată de vreme tăcut, ascultând respirația femeii de lângă el. A văzut un licurici, l-a culeș, l-a ținut în palmă, ca să bage de seamă cum își stinge viermele felinarul din cap, dar ea i l-a cerut și și l-a pus în păr. In întuneric, punctul acesta de foc, pare o enormă piatră de pieptene, luminând în jur slab, dar destul pentru a-i încununa capul cu o linie albă.

Totul pare deplin pacificat, în momentul în care Renée isbucnește în plâns, un plâns bun și prietenos, pe care el îl ajută, mângâind mâinile femeii și primindu-l fără ostilitate, ca pe o ploaie.

— Tu mai rămâi mult, Ștefan?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md-1933-1947

— Nu ştiu bine. Aştept o veste din ţară. Poate o săptămână. Poate mai mult.

— Nu te superi că plâng?

— Decc Renée? E noapte. Nu te vede nimeni. Şi cineva tot trebuia să plângă pentnoi toţi.

* * *

Zilele trec deşarte fără fapte noui, lăsând în urma lor o impresie de casă nelocuită, fără mobilă şi cu odăile răsunând de paşii trecătorului singuratec.

Lumina de dimineaţă e crudă ca albuşul de ou, lumina de seară e caldă ca globul de porţelan al lămpilor cu petrol.

A venit din Marsilia, o fotografie a familiei Rey, trimisă în ajunul îmbarcării, cu salutări prieteneşti. Ştefan a pus-o în rama oglinzii şi se gândeşte ca la plecare, s'o lase acolo.

A mai venit o scrisoare pentru Odette Mignon şi proprietăreasa i-a dat-o lui, pentrucă nu ştie la ce adresă s'o trimeată mai departe. Nu ştie nici el. E ciudat că Odette nu i-a spus nimic în privinţa asta, e mai ciudat că el n'a întrebat-o.

In odaia ei, s'au găsit câteva lucruri uitate, o broderie, o carte, o eşarfă, trei-patru fotografii de amator. Se vede în ele o Odette zăpăcită, cu rochiile agitate în vânt, cu bereta albastră pusă strâmb, cu mâinile arun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cate în aer, după nu se ştie ce minge imaginară.

„A trecut ca o fată întâlnită într'un tramvai" spune Ştefan, privind pe fereastră, spre lacul pustiu, pe care o barcă cu pânză aleargă grăbit, ca o pasăre alarmată. Lângă ponton, se văd câţiva pescăruşi, sburând jos, lovind cu pieptul suprafaţa apei şi ridicându-se pe urmă înalt, dezorientaţi.

Se aud pe scări paşii morocănoşi ai Anettei, servitoarea şchioapă, care face înainte de a se însera, ocolul camerelor, să vadă dacă totul este în ordine.

— A întrebat Madam' Bernard dacă nu vreţi să vă facem foc. S'a lăsat frig şi zice că la noapte are să plouă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

EMILIA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

I

De ce Emilie Vignou s'a păstrat fecioară până în seara, în care l-a cunoscut pe Irimia C. Irimia, n'aşi şti să spun. Lene sau lipsă de imaginaţie.

Totul ar fi trebuit să împiedice această târzie castitate. Exemplul prietenelor, moravurile libere ale cartierului, viaţa ei amărâtă şi fără bucurii. Când am cunoscut-o eu, era o fată de douăzeci de ani, greoaie, ţeapănă, cu privirea ştearsă, cu obrazul noduros. Mă întrebam uneori, cum va fi fost ea pe vremuri, în copilărie, şi cu orice efort de imaginaţie, nu puteam să mi-o închipui.

Era la drept vorbind, un animal blând şi, aşa urâtă cum era, avea uneori un aer resemnat, care îmi plăcea. Astăzi încă, după atâta vreme, nu mă pot gândi la ea fără nu ştiu ce tristă prietenie şi gândul de a-i scrie povestea, mă consolează puţin de pierderea ei. Este un sentiment, pe care ea nu l-ar fi înţeles. Ar fi clipit din ochii ei mici şi, sim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1933-1947

ţind totuşi că e vorba de un lucru care o priveşte, ar fi surâs — cu surâsul ei de totdeauna, absent şi slut.

Ţiu minte seara, când am cunoscut-o. Era în Ianuarie, într'un timp în care încercam să cicatrizez câteva secrete melancolii, cu care mă întorsesem, cu vreo trei luni înainte, dintr'o vacanţă petrecută în munţi, pe ţărmul unui lac din Alpi, unde plecasem vara să mă odihnesc după nişte istovitoare examene de internat şi de unde m'am întors cu amintirea, nici astăzi deplin lecuită, a unei fete blonde, care m'a iubit fără motiv şi a dispărut la fel, fără explicaţii. Încercam să-mi revin şi să-mi reiau relativele mele succese de băiat tânăr, aşteptând-o în acea zi de Ianuarie pe Mado, fată sprintenă cu care intrasem în vorbă nu de mult într'o gară de metro şi care ezita încă să primească amorul meu. (Mai târziu abia am aflat că în cartierul lor, orice legătură serioasă presupune trei întâlniri prealabile. E o lege de bună cuviinţă şi a trebuit s'o respect). Ploua în Duminica aceea şi căutaserăm zadarnic un loc, unde să ne oprim. Nici o masă liberă la *bal-musette,* nici un bilet nevândut la cinematograf. Umblam necăjiţi în ploaie, oprindu-ne rar sub un balcon să ne adăpostim, eu plictisit de această aventură prea virtuoasă, ea, Mado, tremurând de frig la braţul meu. Într'un târziu, când disperase să mai găsească undeva

Muzeul Digital al Romanului Românesc

un loc liber şi cum ploaia se înteţia, fata se hotărî.

— Hai, la Emilie.

Am înţeles că virtutea ei cedează şi n'am cerut lămuriri.

Atunci am intrat prima oară în odaia Emiliei Vignou. Era o mansardă, într'o casă murdară şi strâmbă, undeva la Porte de St-Ouen, aplecată deasupra liniei ferate. De sus, se auzia la intervale regulate, şueratul trenului de centură şi când deschideai fereastra, venia din stradă o răbufneală surdă de foburg. Pe stăpâna casei n'am privit-o ca lumea. Ştiu doar că la intrarea noastră, dintr'un colţ, în obscuritate, s'a ridicat o umbră de femeie, pe care Mado a bătut-o prietenește pe umăr şi care apoi s'a strecurat pe uşe, tăcută.

Nu e aici locul şi nici n'ar fi interesant, să vorbesc despre Mado. E destul să spun că era o camaradă vrednică şi iubitoare. In ziua aceea avea de răzbunat două ceasuri de pribegie în ploaie şi le-a răzbunat. A fost goală şi pasionată.

Abia după ce primele ei transporturi amoroase fură liniştite, observai cu oroare că umbra femeii, pe care eu o credeam plecată din odaie, era tot acolo, într'un colţ, pe un scaun scund în întuneric. Nu pot suferi asemenea murdării şi eram gata să o cert aspru pe fata de lângă mine, care îşi tăvălia în perne trupul ei gol de mânz potolit, dar ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1933-1947

— înţelegând încruntarea mea — îmi spuse cu neglijenţă:

— A, nu e nimic. E Emilie.

Rostia aceste cuvinte cu o nesfârşită indiferenţă, aşa cum mi-ar fi spus că e pisica sau scaunul sau masa. Pe de altă parte, umbra femeii din colţ nu dădea nici un semn de viaţă, aşa încât nici eu însumi, deşi ideia de a mă culca cu o femeie în faţa alteia, îmi este intolerabilă, n'am mai luat-o în seamă şi am răspuns cum se cuvenia elanurilor tinerei mele prietene.

De atunci, am întâlnit-o de câteva ori pe această Emilie Vignou. Mi-o trimetea Mado cu diverse comisioane şi biata fată bătea kilometri întregi, pentru ca să-mi aducă un bilet de amor. O văd încă în sala spitalului Trousseau, unde îmi făceam atunci stagiul de intern, cu pălăria ei de catifea albită, cu pardesiul acela lung fără culoare, învârtind între degete plicul adus şi neştiind cum să mi-l întindă. Era un supliciu fiecare mişcare pe care trebuia să o facă şi nu cred să uit vreodată ceasul penibil, pe care l-am petrecut cu ea în sala de gardă, unde o chemasem să mănânce cu mine, crezând că-i fac plăcere. Nu ştia ce să facă cu mâinile, cum să le ascundă şi suferia adânc în liniştea ei aparentă.

Cred că viaţa ei toată a fost otrăvită de aceste două mâini, pe care le purta cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sentimentul instinctiv al inutilității lor. Erau parcă străine de trupul ei, prea lemnoase, prea grele. Aveam eu, care o priviam, senzația că acele mâini apasă și înconvoaie. Era parcă o permanentă povară și mă întreb dacă Emilie n'ar fi murit până la urmă de oboseală, dacă — după cum se va vedea — un accident nu ar fi ucis-o ceva mai de vreme.

Ori de câte ori Emilie era încurcată sau tristă, sau mânioasă, o vedeam purtându-și mâinile dealungul rochiei, ca și cum ar fi căutat să le ascundă sau să le proptească de ceva. M'am gândit de multe ori de atunci, că dacă hainele Emilici ar fi avut buzunare, viața ei ar fi fost pe jumătate mai simplă.

Era în rigiditatea ei ceva dureros, care mă opria să râd. Singura inflexiune a trupului ei era datorită unei călcături diforme. Emilie nu era propriu zis șchioapă: vreau să spun că nu era infirmă. Apăsa însă din obișnuință, mai mult pe piciorul stâng decât pe celălalt; deprindere pe care o avea dela lucru. Lucra în subsolurile unui mare magazin, la secția de ambalaj și toată munca ei era să desfășoare printr'un mecanism cu pedală, ața de împachetat. De câțiva ani făcea zilnic treaba asta, opt ceasuri pe zi și piciorul ei stâng învățase bătaia regulată a pedalei. Nu mai putea să se desvețe.

Dar n'am să vă mai dau detalii despre înfățișarea Emiliei. V'am spus că era urâtă și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

asta ajunge. Căci oricum nu veți înțelege câtă duioșie intra în urâțenia ei. Mie mi-era dragă și prietenele ei, care toate o torturau cu tot felul de comisioane barbare, n'au să-i uite niciodată privirea ei ascultătoare.

Avea o discreție de cârtiță. Se strecura lăcută de lângă tine, atunci când se simția de prisos, nu vorbia, nu întreba. Când o luam cu noi în oraș, la balurile din cartier, rămânea singură să ne păzească hainele. Și când una din amicele ei avea nevoe de o însoțitoare, într'o expediție amoroasă, Emilie venia totdeauna și asista la cele mai exacte scene de voluptate. Nu știu dacă prietenele ei nu făceau lucrul acesta urât într'adins, ca să o exaspereze. Nu știu dacă ea, Emilie, suferia la acest spectacol. Știu numai că rămânea acolo indiferentă, privind cu doi ochi egali ceeace se întâmplă, liniștită, șterșă.

Cum într'o asemenea viață, Emilie Vignou își păstra mai departe virginitatea ei inutilă, e greu de înțeles. Pudoare, Emilie nu avea. Conveniențele sociale nu o puteau opri, căci în lumea ei, a fi fecioară dincolo de 15 ani, era o decădere.

Cred că amorul era pentru ea mai mult o dificultate fizică, decât una morală. Dacă nu mi-ar fi teamă de o expresie echivocă, a-și spune că amorul devenia în cazul ei, o problemă de echilibru. Ceeace trebuie să i se fi părut ei imposibil în dragoste, trebue să fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fost schimbarea punctului de reazăm. A fi un animal vertical şi a trece pe urmă într'o poziţie orizontală, — iată ce cred că a torturat visurile ei sensuale, dacă cumva le-a avut vreodată. Cred că misterul iubirii era întreg pentru ea în această căderе, că toată viaţa se rezuma în acest fapt, ce depăşia puterile ei.

Aşi cere iertare cetitorului pentru aceste detalii neruşinate, dar, sincer vorbind, îmi pasă puţin de cetitor şi îmi pasă foarte mult de Emilie Vignou. Ii povestesc viaţa, întâiu pentrucă vreau să păstrez încă puţin imaginea ei aici pe pământ şi pe urmă fiindcă vreau să înţeleg ceva din sufletul acestei fete, pe lângă care am trecut poate prea neatent altădată.

Spun deci că numai această rigiditate trupească o opria pe Emilie să fie o bună amantă. Cine ştie ce simplă dragoste ar fi încălzit altfel ochii ei cenuşii? Dar cum să iubească cineva cu un trup ca al ei, făcut dintr'o singură bucată, nearticulat, neflexibil? Mă gândesc la coapsele alungite ale lui Mado, mă gândesc la răsucirile corpului ei mic, seara, când mi se zbătea în braţe şi încerc să mi-o imaginez pe Emilie la fel. Nu, nu. Imaginea mi se pare grotească. Dacă fiecare ne-am naşte după chemarea şi firea noastră, Emilie Vignou ar fi trebuit să fie un picior de masă, prost cioplit. Era singurul lucru, pe care l-ar fi făcut în viaţă bine şi lesne.

Ştiu eu? poate că ea avea o anatomie anume

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

şi, în felul ei, o graţie pe care nu puteam s'o văd. Erau legături secrete în corpul ei. Când ridica un umăr, trebuia să încline un genunchiu. S'ar fi spus că fiecare mişcare rupe un echilibru, ce trebue restabilit printr'o mişcare complimentară. Emilie nu putea să miște un deget independent de celelalte patru palma ei se ridica toată dela încheietură.

Un camarad intern, care o văzuse de câteva ori în curtea spitalului, când Emilie venia să mă caute, trimisă de Mado, mi-a spus odată în glumă:

— Curios! fata asta pare că se mişcă printr'o serie de luxaţii.

Observaţia era exactă. Totdeauna, după ce Emilie făcea o mişcare, aşteptam să aud pârâitul unui os rupt.

Mă tem ca toate aceste amănunte, astfel povestite, să nu facă din Emilie o imagine respingătoare. Ar fi păcat. Era în fiinţa ei ceva cuminte, aşezat, un aer de obiect casnic, care nu-ţi mai slujeşte la nimic, dar pe care nu-l arunci, fiindcă te-ai obişnuit cu el şi fiind că într'un fel, ţi-e drag. Mie Emilie îmi plăcea aşa cum era şi dacă nu i-am spus-o vreodată, mi se pare totuşi că ea a înţeles şi că îmi păstra oarecare recunoştinţă. Va fi fost poate una din puţinele bucurii ale acelei vieţi, care la douăzeci de ani, nu mai avea nimic de aşteptat, de nicăeri. Părea sortită să treacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

neschimbată, până la moarte, şi desigur, că aşa ar fi trecut, dacă întâmplarea nu l-ar fi adus înainte pe Irimia C. Irimia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933-1947

II

N'aş putea spune că m'am bucurat în acea zi de 14 Iulie, când el mi-a ieşit în cale pe podul Saint-Michel. Răsfoiam un vraf de reviste vechi la un anticar pe cheiu şi asta e o plăcere pe care nu o împart cu nimeni.

— Mă, Valeric!... (Ne cunoşteam de atâta vreme şi totuşi n'a fost niciodată în stare să-mi pronunţe ca lumea numele, Ştefan Valeriu fiind pentru el un nume dubios, în timp ce „Valeric" îi suna familiar şi ţărăneşte).

Irimia s'a împlântat în faţa mea şi după tăcerea lui am înţeles că singur n'are să plece de acolo.

— Ce faci, Irimio?

— Iacă, mă uit.

Intr'adevăr se uita. Se uita cum curgea apa sub pod şi ochii lui mari nici nu clipiau.

L-am luat cu mine pe cheiu, în sus, să ne plimbăm. Mi-a povestit cu vocea aspră pe care i-o cunoşteam, că îşi terminase în Iunie li-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cența în drept la București, că avea de gând să facă doctoratul la Paris, pentru care lucru căpătase o bursă și venise din țară de vreo săptămână. Până în toamnă, la începerea cursurilor, voia să învețe franțuzește.

— Că acuma, știi, nu merge. Nu merge de loc.

Vorbia greu, cu frânturi de frază neterminată și fiecare gând rostit până la capăt, era o biruință. Îmi amintia suferința lui la școală, când trebuia să spună lecția în fața profesorului de istorie: părea că sparge fiecare vorbă cu ciocanul dintr'o colonadă, care altfel, în mintea lui, trebue să fi fost limpede și întreagă.

Bietul Irimia! Ce glumă a întâmplărilor îl adusese pe el, țăran din Ialomița, în acea clasă de băeți mondeni dela liceul Lazăr? Ce proastă socoteală îl abătuse dela destinul lui de plugar născut și îl adusese să se chinuească între lucruri, pe care nu le pricepea? Mi-a fost camarad din prima clasă de liceu și am avut timp să-l cunosc: înalt și gros cum era, cu umerii enormi, cu picioarele imense, abia încăpea în bancă. De câte ori, după ce repetase în felul lui lecția învățată cu atâta trudă în ajun, profesorul îl trimitea plictisit la loc „Irimia C. Irimia treci la locul tău" eu îmi spuneam că s'ar putea într'o zi, ca Irimia să se îndrepte cuminte spre cuier, să-și ia frumos hainele din cui și să spună cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vorba lui domoală de totdeauna, că nu acela era locul lui.

Dar nu. Nu era el dintr'un neam de revoltaţi. Se întorcea cuminte în bancă, îşi ducea mâinile la piept şi rămânea liniştit să privească şi să asculte. Statura lui de uriaş nemlădios, era stângace acolo, în locul acela strâmt. Mi se părea că este în supunerea lui Irimia o melancolie de animal domesticit, care rabdă şi uită, dar care păstrează undeva, în cutele cele mai adânci ale sufletului, gustul unei alte vieţi, chemarea unui alt orizont. Mă înşelam poate. Dar altfel nu ştiam să pricep zâmbetul blând al băiatului ăstuia mare, zâmbetul lui încurcat, cerând parcă iertare pentru o permanentă greşeală.

Păstrez despre Irimia două amintiri precise, care n'au nici o legătură una cu alta, dar care mi-au rămas în minte amănunţite.

Era în curtea liceului. La poartă un ţăran bătrân cu surtuc şi desagi, se uita printre gratii, fără să îndrăznească să intre. L-am întrebat pe cine căuta.

— Apăi, pi băiatu sorii-mi.

— Cum îi zice băiatului?

— Apăi, i zice Irimia.

I-am căutat pe Irimia C. Irimia, deşi în tot liceul vor mai fi fost şi alţi băeţi cu numele ăsta. Nu ştiu ce îmi spunea, că moşul dela poartă pe el îl căuta. Poate ochii lui albaştri, puţin speriaţi, pe care băiatul îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

avea la fel. Era el într'adevăr. S'a apropiat de poartă, fără grabă, fără mirare, şi-a scos şapca din cap (cu gestul secular cu care strămoşii lui îşi vor fi scos veacuri dearândul căciula) şi s'a aplecat să-i sărute mâna bătrânului, o mână neagră, osoasă şi jupuită. N'am râs. Era în înclinarea acestui uriaş, boltit asupra moşului dinainte, ceva cutremurător. Eu, care am trăit într'o lume cu false tradiţii şi false legi, am avut atunci sentimentul unui fel de eternitate, pe care camaradul meu Irimia C. Irimia o realiza acolo, pe stradă, înaintea mea, sărutând mâna moşului lui.

A doua amintire despre Irimia e cu totul neînsemnată şi mă întreb dacă e nevoie să v'o spun. Era tot la liceu, într'o oră de literatură franceză. Profesorul îl pusese să citească cu glas tare un pasagiu din Racine. E curios cum — deşi faptul e cu totul mărunt, n'am uitat nici până astăzi locul exact al acelei lecturi. Era, iată, a patra scenă din întâiul act din Andromaca.

Songez-y bien; il faut désormais que mon coeur
S'il n'aime avec transport, haisse avec fureur.

E greu de spus ce deveniau acele versuri în gura lui Irimia. Un fel de limbă bulgărească, strivită între dinţi, un dialect fără vocale, zdruncinat, pisălogit, bătut între două bucăţi de cremene. A fost o enormă veselie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-194/

în clasă şi cu însumi am făcut mare haz. Liniştit, cu fruntea îngustă, cu obrajii asprii, puţin ieşiţi în afară, cu maxilarele ferme de carnivor, cu mâinile lui imense înţepenite pe cotorul cărţii, Irimia C. Irimia continua să citească din Jean Racine.

Un coleg de bancă, mie personal nesuferit, deşi de atunci a ajuns foarte cunoscut şi scrie foiletoane săptămânale la o mare gazetă reacţionară, băiat priceput şi intelectual (recunosc toate acestea ca să nu se creadă că păstrez oarecare invidie, eu care n'am ajuns ca el şi nu fac literatură) un coleg de bancă deci, mi-a şoptit atunci, privindu-l pe Irimia:

— E un primitiv.

Nu. Irimia era numai un ţăran din Bărăgan. Acolo în mijlocul nostru, cetind versuri franţuzeşti, mi se pare ridicul. Dar mi-l închipuiam într'o seară de Iulie, la ceasurile 7, după o lungă zi de muncă, întorcându-se în sat, cu picioarele goale, la marginea lanului de grâu, drept în văpaia apusului de soare şi îmi spuneam că nici unul din noi, nici unul nu va fi avut vreodată în vreo împrejurare a vieţii noastre de băeţi deşteptţi, o fărâmă măcar din simpla măreţie, pe care ar fi avut-o atunci Irimia.

Eu nu sunt sensibil la ceeace se numeşte „chemarea pământului" şi îmi bat joc de asemenea literatură. Dar îmi place să văd un animal frumos crescând la locul lui. Şi uneori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Romanul românesc interbelic 1933 1947

mi se întâmplă să sufăr privind la circ, un dulău înzorzonat cu fundulițe și zurgălăi, făcând sluș, știind că destinul lui ar fi fost să înfrunte pe o culme, lupii, în fața stelelor albe și a lui Dumnezeu.

Deaceea cred, m'am purtat omenește cu Irimia și dacă mi s'a întâmplat de câteva ori să râd de el, a fost din lene sau din lașitate: îmi venia greu să fac altfel decât toți ceilalți. Incolo, am avut pentru el o sinceră și dreaptă prietenie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-2947

III

Totuşi, în acea zi de 14 Iulie, mă plictisia. Se însera frumos, vaporaşele albe ce coborau dinspre Vincennes, agitau drapele mici pe tot lungul Seinei, Notre-Dame se albăstria la stânga mea în amurg. El îşi terminase povestea, eu terminasem toate întrebările pe care i le-aşi fi putut pune, tăceam amândoi şi el mergea mai departe, oprindu-se când mă opriam, pornind când porniam. Aşi fi vrut să mă pierd singur, în acea lume de sărbătoare, să alerg după voia mea, să mă opresc după bunul meu plac. Cu neputinţă. Bocancii lui Irimia băteau lângă mine.

Incepeam să fiu îngrijorat. Aveam la 10 seara, în cartierul latin, întâlnire cu Mado şi nu vedeam nici un mijloc să scap de Irimia. O spun aici, nu ca să mă justific, dar ca să lămuresc exact rolul pe care l-am jucat fără de vrere, în nenorocirea ce avea să urmeze: eu am făcut tot ce s'a putut ca să-l îndepărtez. Imi plac glumele, dar acei din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

amicii mei care au pretins că împerecherea lui Irimia C. Irimia cu Emilie Vignou a fost o farsă de a mea şi că eu am premeditat-o, mint. Vină am avut eu poate altminteri şi am să o spun la locul ei. In privinţa asta însă, sunt cu desăvârşire liniştit: nu eu l-am adus pe Irimia la Café D'Harcourt, ci el s'a ţinut de mine şi a venit acolo, împotriva mea. De-altminteri, eu nici nu ştiam că în seara aceea Emilie trebuia să vină şi ea. Am găsit-o acolo la un colţ de masă şi abia am zărit-o: Mado îmi sărise de gât, să mă sărute cu toată ardoarea ei de amantă mică. Nu ne văzuserăm de câteva zile şi amorul ei suporta greu vacanţele. Pe urmă, era 14 Iulie şi Mado era o republicană convinsă. S'a atârnat deci de braţul meu şi m'a târît în mijlocul străzii, unde se dansa, ca să serbăm împreună căderea Bastiliei. Am serbat-o. Eram mai mulţi camarazi, fiecare cu prietena lui, şi am petrecut nebuneşte, dansând acolo în stradă, sărutându-ne şi desfăcând serpentine. Mă întorceam desigur din când în când la masa noastră, pe trotuar, să beau, sau să fumez, dar, antrenat cum eram, nu băgasem nimic de seamă.

Abia târziu cineva mi-a atras atenţia.

— *Oh! regarde les amoureux!*

Nu-mi arde mie de glumă, mai ales acum când ştiu ce trist sfârşit trebuia să aibe toată istoria asta, dar şi astăzi, când îmi amintesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

de imaginea perechii lor acolo pe trotuar, între serpentine şi lumini, mă pufneşte râsul. Emilie şi Irimia! Şedeau unul lângă altul, ţepeni, gravi, puţin aiuriţi, puţin absenţi, privindu-se uneori drept în ochi, lung şi fix. Tăceau. Nu se gândiau desigur la nimica tandru, dar faptul că în toată lumea aceea, numai ei doi rămâneau singuri la masă, fără să se mişte, fără să vorbească, îi unia cel puţin în ochii noştri.

Mărturisesc că am din instinct un mic gust de cruzime. Nu merg poate până la tortură, dar îmi place, când petrec, să-mi găsesc un obiect de joc; o ţintă lăturalnică pentru câteva răutăţi. E vulgar, ştiu. Dar e aşa. In seara aceea, ţinta nu trebuia s'o inventez: se impunea. Dealtminteri eu n'am făcut decât să asist, amuzat, la un joc pe care ceilalţi — Mado mai ales — l-ar fi jucat şi fără mine: făceau din Emilie o amantă şi din Irimia un iubit. Ii mângâiau pe amândoi, făceau aluzii neruşinate, lăudau frumuseţea Emiliei, admirau puterea lui Irimia. Ei, deşi puţin uluiţi, îşi păstrau seriozitatea, ceeace măria ridiculul situaţiei, fiindcă luau într'adevăr un aer de mire şi mireasă. De altfel ei nu pricepeau nimic din ce se vorbia şi rotia în jur o privire rugătoare, penibilă, care îmi face rău astăzi, în amintire.

Lucrurile s'ar fi oprit aici şi le-am fi uitat repede în vâltoarea sărbătorii, dacă, deodată;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanul românesc între 1933-1947

după miezul nopții, n'ar fi izbucnit ploaia. Era o adevărată furtună de vară. Repede și bruscă. Într'o clipă, mica piață a Sorbonei era deșartă, mesele trântite pe jos, paharele sparte în grabă. Bucăți de serpentină zburau ude, ca niște frunze, toamna. Ne-am răspândit care încotro și eu abia am avut când să o iau pe Mado după mine și să fug spre casă, care nici nu era departe. Uitasem de Irimia și Emilie. Cine își amintește de acea ploaie dela 14 Iulie, nu-mi va face din această uitare, o vină.

Irimia mi-a povestit însă mai târziu, în amănunțime, tot ce s'a petrecut după plecarea mea și, cum eu l-am cunoscut bine și pe el și pe Emilie, cred că-mi pot închipui destul de exact întâmplarea. Rămăseseră singuri în ploaie la masă și nu știau cum să se despartă. Nu se cunoșteau, nu-și vorbiseră niciodată, nu-și puteau vorbi și cu toate acestea nu le venia ușor să se ducă la nevoile lor. O asemenea hotărâre trecea dincolo de imaginația și puterea lor. Erau împreună? Trebuiau să rămână împreună.

Au pornit-o deci amândoi, în ploaie, fără să schimbe vreun cuvânt. Rochia ei era udă și apa îi curgea șiroaie pe borul pălăriei. El și-a desfăcut haina și a acoperit-o pe față, strângând-o lângă el, ca pe un butuc. Îi era lesne să o ducă: ea îi ajungea până la brâu. Au mers așa ceasuri întregi. Până la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

St.-Ouen, unde locuia Emilie, cred că sunt vreo zece kilometri. Le-au aşternut pe toate pe jos, în noapte, târându-şi picioarele pe acele străzi deşarte şi ude. Au ajuns la poarta Emiliei târziu, când mijia de zi.

Cum s'a întâmplat restul, nu ştiu. Cum s'a urcat Irimia în mansarda ei, cum şi-au căzut în braţe, cum s'au dărâmat, îmbrăcaţi, pe podele!

Era poate somnul care îi ajungea din urmă, cum le ajunge toropitor pe dobitoacele trudite. Era ameţeala acelei seri de muzică, torţe, jocuri de artificii — 14 Iulie republican, care bătea în inimile lor cu o splendoare întârziată — era ploaia ce le mângâiase obrajii, era marseilleza ce le suna încă în urechi, scăzută ca o romanţă. Sau era mai ales nevoia de a-şi spune ceva. Simţiau obscur simpatia elementară, pe care o gloabă trebuie să o simtă pentru alta, când trage alături de ea aceeaş povară şi, cum ei nu vorbiau aceeaş limbă, găsiseră într'un moment de intuiţie, felul cel mai simplu de a şi-o mărturisi.

Dar de ce să mă pierd în presupuneri? Fapt e că a doua zi, spre seară, Irimia mi-a bătut la uşe. Avea un cap ceremonios şi grav. Imi dădea târcoale, voind parcă să-mi spună ceva, dar nu ştia cum să înceapă. De câteva ori şi-a răsucit pălăria în mâini. De câteva ori a tuşit. Pe urmă a vorbit deodată fără introducere, aşa cum oamenii timizi, după ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc

s'au plimbat un ceas cu ceaşca de ceaiu în mână neştiind unde să o pună, o scapă pe podea şi termină.

— Mă, azi noapte, m'am culcat cu Emilia.

Am făcut se vede ochii mari, căci el i-a coborît pe ai lui, încurcat. Ştiam că Irimia nu minte niciodată, dar faptul mi se părea atât de abominabil, încât ezitam să-l cred. Aşi fi vrut si râd şi am încercat chiar.

— Craiule! i-am spus, amenințându-l admirativ cu degetul.

El abia a surâs şi pe urmă şi-a reluat figura ceremonioasă dinainte. Ofta. Apoi, din adâncul inimii, cu un accent de remuşcare, de care n'aşi fi capabil chiar dacă aşi omorî un om, a mărturisit:

— Şi-a fost ficioară, mă.

Iată, aici începe vina mea, mica mea vină. Căci eu ştiam că Emilie Vignou era fecioară. Mai ştiam că în lumea ei, faptul ăsta nu are nici o însemnătate şi amorul se face fără nici o răspundere. Totuşi, distrat de figura nenorocită a lui Irimia, amuzat de imensa lui naivitate, am continuat jocul. Cine ştie? poate că dacă atunci aşi fi luat lucrurile uşor şi i-aşi fi spus lui Irimia că întâmplarea nu e serioasă, povestea n'ar fi avut altă urmare. Ori eu, dimpotrivă, am luat o expresie de circumstanță, m'am plimbat prin odaie, l-am privit doborîtor pe Irimia, ca pe un acuzat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ nr. 1933-1947

El nici nu îndrăznia să înfrunte mustrarea mea. Mi-a spus cu simplicitate:

— Nu e nimic. Am s'o iau.

— Cum ai s'o iei?

— Da, am s'o iau de nevastă.

Ştiam că nu glumeşte, dar îmi spuneam că, până la urmă, lucrurile nu vor merge chiar atât de departe. L-am lăsat să plece, am făcut mare haz în urma lui şi am uitat.

Peste o săptămână abia, un coleg de facultate mi-a spus în treacăt că Irimia se însoară. Am fost uluit. Am alergat repede să-l caut, sperând să ajung încă la timp, ca să-l scot pe băiat din încurcătură. L-am găsit liniştit, cu liniştea omului ce şi-a împăcat conştiinţa. Am încercat să-l scutur din inconştienţa lui, să-l fac să judece, să-l conving.

— Bine, mă, nenorocitule, dă-ţi seama ce faci. Eşti sărac, trebue să munceşti, trebue să te întorci la tine în ţară, te aşteaptă ai tăi.

El ridică din umeri.

— Dacă era ficioară.

I-am spus că asta nu înseamnă nimic, i-am dat exemplul atâtor alţi băeţi, care cunoscuseră ca el „ficioare", dar care n'au păţit nimic în urmă. I-am spus că aici, la Paris, lucrurile stau altfel decât la el în sat. N'a vrut să mă înţeleagă. Mă privia indiferent, ca şi cum vorbele mele nu puteau să treacă dincolo de fruntea lui îngustă.

— Dacă era ficioară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Asta era judecata lui, cinstea lui strâmtă de plugar şi de acolo vedeam eu bine că n'am să-l mişc. Am încercat atunci de partea Emiliei. Nu că soarta lui Irimia mă interesa enorm: dar căsătoria asta mi se părea monstruoasă. Omeneşte vorbind, împerecherea acelui uriaş cu această faţă strâmbă, făcută din lemn, era oribilă, bestială. Ce viaţă puteau să ducă oamenii aceştia, sus în mansarda din St. Ouen, înţelegându-se prin semne, că aceeaşi limbă nu vorbiau, neştiind nimic unul de altul, mugind când voiau să-şi spună ceva şi încălecându-se seara, mutește, ca dulăii?

N'am izbutit însă să conving pe nimeni. Emilie, biet suflet care mergea unde îl trăgeai, primise propunerea lui Irimia fără mirare. Nu prea înţelegea ea de ce ţine el morţiş să se însoare, dar nu avea de ce să-l refuze. Mai erau prietenele ei, care vedeau în căsătoria aceasta un bun prilej de glumă şi care se grăbiseră să încurce astfel lucrurile, încât nimeni să nu le mai poată descurca. M'am găsit deci în faţa unui fapt împlinit şi am renunţat la orice împotrivire.

Exact peste cincisprezece zile, asistam la căsătoria civilă a Emiliei Vignou cu Irimia C. Irimia. Erau câţiva camarazi de ai mirelui în sala primăriei din XIV-lea arondisment şi o legiune întreagă de midinete: toate camaradele Emiliei, din subsolurile magazinu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

lui ei. Venisem acolo ca la o întâmplare veselă. A fost dimpotrivă un spectacol melancolic. Ridiculul scenei era mişcător şi nu-mi aduc aminte să fi văzut pe cineva râzând. Fetele lăcrimau.

Numai Emilie, la braţul ţeapăn al ginerelui ei, avea o radiere modestă de regină şi urâţenia ei de totdeauna lumina solemn ca o aureolă de castitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/1933-1947

IV

Multă vreme n'am mai ştiut nimic despre menajul lor. Plecasem din Paris în August, într'un orăşel din Midi, unde aveam un ramplasament medical. M'am întors de acolo, târziu, prin Noembrie, cu zece mii de franci şi cu nevasta doctorului înlocuit, o femeie urâtă şi patetică. (Dar asta e o altă poveste...). Bine înţeles mă despărţisem de Mado, cu care oricum legătura mea ţinuse prea mult. Nu mai aveam prin urmare dela cine să aflu veşti despre soţii Irimia.

I-am văzut totuşi, într'o Duminică, la Jardin des Plantes, privind animalele. Se ţineau de mână, cum se ţin soldaţii şi servitoarele în Cişmigiu, ceeace aducea acolo în acel parc parizian, o tristă amintire de mahala dela noi. S'au oprit amândoi în mijlocul unui grup de copii, în faţa pavilionului cu elefanţi. Irimia a scos din buzunarul paltonului, o pâine înfăşurată în hârtie, a desfăcut-o şi a pornit s'o împartă dobitoacelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/1933-1947

Le îmbia blând, româneşte:

— Vin la neica, mă, vin la neica!

De câte ori trompa unui elefant, trecea printre gratii, se legăna suspendată în aer şi se lăsa pe urmă spre mâna lui Irimia, Emilie tresăria speriată şi îl trăgea înapoi, dar el rămânea liniştit. Se avea bine cu dobitoacele şi ele îl recunoşteau. Nu m'am apropiat de ei şi i-am ocolit, nevoind să le tulbur idila.

Dar i-am revăzut trei luni mai târziu, în împrejurări tragice. Sunt obişnuit cu moartea şi nu odată am închis ochii morţilor în sălile albe de spital, unde mi-am petrecut tinereţea gândindu-mă la altceva decât la figurile ce se descompuneau acolo lângă mine. Ce vreţi? Este o insensibilitate profesională, în faţa căreia fiorul sfârşitului nu există. Moartea Emiliei însă m'a cutremurat. A fost barbară.

Într'o zi de Martie, Irimia m'a căutat la spital şi m'a rugat să-i găsesc Emiliei un pat în serviciul meu, căci era însărcinată şi avea să nască în curând.

— Bine, Irimio, asta îţi trebuie ţie acum? Plozi? De ce n'ai făcut şi tu ce trebuia, din timp!

Irimia părea că nu pricepe. S'a uitat la mine nedumerit şi când a înţeles că îi vorbiam despre avort, şi-a făcut instinctiv cruce.

Eu nu făceam la Trousseau obstetrică. I-am spus însă lui Irimia, că am să intervin la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

direcţie şi că am să încerc să găsesc patul cerut. Într'adevăr, în două zile, lucrul era făcut. Internul din serviciul de maternitate îmi era amic şi mi-a făgăduit s'o îngrijească atent pe Emilie. Eu însumi, când nu eram de gardă sau când bolnavii mei îmi dădeau răgaz, treceam peste drum, în sala XVIII, să-i dau o mână de ajutor.

Când am adus-o pe Emilie, am avut din primul moment siguranţa că deacolo n'are să mai iasă. N'am văzut nici odată asemenea sarcină. Nu era propriu zis anormală: simptomele erau obişnuite şi pacienta răbdătoare. Dar tot trupul îi era diformat, pântecele enorm, membrele grele şi depărtate de corp. Respira greu şi dădea uneori ochii peste cap, cum fac gâştele îndopate. Trupul acela noduros, care scârţâia ca un scripete neuns, trupul acela strâmb, îndesat în el, cu articulaţiile greşite, cu reflexele needucate, să poarte în el un corp străin, un copil! Dar era o aberaţie, o imposibilitate fizică. Emilie, pentru care a lua un pahar dintr'un loc şi a-l pune într'altul, era o problemă de echilibristică, trebuia acum să nască un copil! Corpul ei ţeapăn ar fi trebuit să se mlădie, să se dea după zbaterile dinlăuntru ale pruncului, să-i urmeze inflexiunile lui de vierme orb!

A fost un măcel. Femeia sta ca un butuc dărîmat. Dacă s'ar fi putut svârcoli, ar fi suferit poate mai puţin, ar fi scăpat poate. Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1944/

nu: era încleştată în aşternut şi ne privia deacolo cu doi ochi tulburi, rugători, de câine ce se îneacă. Uneori ţipa şi răcnetul ei se auzia până departe, prin sălile largi ale spitalului, aşa cum trebue să se audă la abator mugetul vitelor înjunghiate. Ne-am gândit să pregătim forcepsul, dar patronul, pe care l-am adus la căpătâiul bolnavei, nu ne-a lăsat. Spunea că oricum e pierdută.

Asta a ţinut trei zile şi trei nopţi. Irimia pe care am vrut să-l dau afară, a rămas acolo, lângă patul nevesti-sii, tot timpul şi s'a apărat cu încăpăţânare împotriva mea. Nu-i cunoşteam atâta voinţă. A stat nemişcat, fără un cuvânt, fără un suspin, privind când spre mine, când spre Emilie şi aşteptând.

A treia noapte, târziu pe la trei, femeia a născut o fetiţă. Irimia a primit-o din mâinile mele. A dus-o aproape de un bec, a privit-o lung, a dat-o pe urmă unei infirmiere şi s'a dus să se culce.

Când m'am întors a doua zi la spital, l-am găsit lângă patul Emiliei. Femeia era în agonie. Avusese în zori o puternică hemoragie şi acum se declarase o septicemie generală. Horcăia. Când m'a văzut Irimia, a dus degetul la gură şi mi-a făcut semn să umblu uşor.

— De-acum, mi-a spus el, se face bine. A scăpat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Nu aveam curajul să-i răspund şi el neînţelegând întunecarea mea, adăugă:

— Te uiţi că face aşa din gură? Asta nu-i nimic: lucrează nervii.

Apoi cu un aer de confidenţă şi cu un adânc orgoliu de tată:

— Da fata?.. Fetiţa?... Ai văzut ce mândră-i? Vino s'o vezi.

Şi m'a târât după el, într'o sală alăturată.

Emilie a murit abia a doua zi, spre seară. Nu ştiu cine i-a închis ochii.

Am dus-o la groapă într'o dimineaţă dela sfârşitul lui Martie, curată şi însorită. Era cald şi ieşisem fără pardesiu, surâzând în acea albă lumină de primăvară. Pe drum vânzătoarele de „muguet" desfăceau mici bucheţele de câte un franc. Am cumpărat cu toţii în amintirea Emiliei. Irimia purta surtucul lui negru de ceremonii, acelaş pe care îl purtase, nouă luni înainte, la cununie.

La cimitir, într'un colţ, Mado, cu figura trasă şi fruntea umbrită, aşa cum n'am văzut-o niciodată, plângea copilăreşte cu sughiţuri şi de departe, mi-a zâmbit printre lacrimi, când m'a zărit. Era o fată bună şi sentimentală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr/1933-1947

MARIA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

BIBLIOTECA „AS
SIBIU

I.

Brusca dumitale mărturisire de aseară m'a surprins şi m'a necăjit puţin. Crede-mă, n'o aşteptam. Aveam siguranţa că între noi doi lucrurile sunt netede, fără echivoc şi uneori când din întâmplare mă rezemam de umărul dumitale (deşi gestul ăsta îl înfurie regulat pe Andrei), o făceam cu o plăcere prietenească, aproape din nebăgare de seamă, ca pe atâtea alte gesturi familiare.

De ce ai sfârşit cum sfârşesc toţi? Lasă-mă să te cert. O meriţi şi pe urmă, vezi, asta îmi face bine.

Mai ales să nu crezi că a fost în tăcerea mea şi în plecarea mea grăbită dela bal, o indignare de femeie ultragiată. Sunt deja bătrână, deşi dumneata nu vrei să crezi şi am ascultat de atâtea ori aceleaşi cuvinte, pe care mi le-ai spus aseară, în alte împrejurări poate şi altfel, încât întâmplarea nu mi se mai pare curioasă şi obişnuesc să trec

5873
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

peste ea cu oarecare frivolitate. Da, cu oarecare frivolitate.

Să nu-mi iei deci în nume de rău încruntarea mea de eri. Nu-ţi reproşez nimic. Mă gândesc numai că buna noastră prietenie s'ar fi putut lipsi de acest accident şi că faptul că dumneata mă iubeşti sau vrei să mă iubeşti sau ţi se pare că mă iubeşti, complică de prisos o legătură la care ţineam şi care mi se părea posibilă mult timp. Uite, ai stricat în aşa hal aşezarea lucrurilor, încât acum mă întreb dacă e prudent să-ţi spun că mi-erai drag şi că vizita dumitale o aşteptam totdeauna cu bucurie, ca pe o sărbătoare personală. Eşti nesuferit — asta eşti.

Eri, când ai sfârşit de vorbit, am simţit dintr'odată că ceva se sfârşeşte şi se încurcă şi asta m'a enervat atâta, încât n'am mai fost în stare să rămân acolo, în sala aceea de bal şi l-am rugat pe Andrei să mă conducă acasă, deşi ştiam că îl contrariez cerându-i acest lucru, fiindcă tocmai vorbia animat cu Suzy Ioaniu şi spera probabil să danseze toată noaptea cu ea.

(Pe urmă abia, m'am gândit că Andrei putea să ia această plecare subită drept o mică scenă de gelozie şi că asta o putea măguli indirect pe Suzy, ceeace m'a necăjit desigur, dar era prea târziu ca să mai repar ceva şi în fond lucrul nu avea mare importanţă. Ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să fiu sinceră, poate că mi-a făcut plăcere despărţirea lor forţată).

Şi acum să vorbim simplu, ca doi oameni cuminţi. Luni seara, este concertul lui Brailowski la Ateneu şi cum niciunul din noi nu are să renunţe (sper cel puţin că nu veĭ face prostia asta) o să ne întâlnim acolo. Ei bine, nu vreau să ne strângem mâna cu frică, să ne pândim din ochi bănuitori, să vorbim jenaţi despre ploaia de afară, ştiind că rămâne între noi doi un lucru tăinuit. Dimpotrivă. Vreau ca la sfârşitul concertului, să-ţi pot cere ca altădată să mă însoţeşti până acasă. Cred că voi fi singură, fiindcă ştii că lui Andrei nu-i place muzica şi dealtminteri Luni seara are să fie la Suzy, unde se repetă revista pentru Principele Mircea, în care el, Andrei, îl face într'un sketsch pe regele tangoului.

E poate dificil să ne explicăm şi mă întreb dacă voi avea curajul să duc până la capăt scrisoarea asta, dar nu pot, zău că nu pot să adaug vieţii mele destul de complicate, încă o taină, încă o situaţie obscură. Eşti în mica mea lume, singurul om căruia îi pot vorbi deschis şi n'am să pierd prilejul. Am câteodată, eu care m'am obişnuit cu minciunile mici ale altora şi ale mele, am câteodată un dor de sinceritate care îmi dă lacrimi. Mă apasă toate acomodările mărunte din care mi-am făcut viaţa şi atunci aşi vrea să mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir/1933-1947

răzbun — aşa, inutil, prosteşte — spunând odată pentru totdeauna adevărul adevărat, până în amănunţime, fără rezervă, nepăsătoare de ce are să urmeze. De câte ori, spre seară, când veniai să iei ceaiul la mine, nu m'am gândit să-ţi vorbesc. Dar dumneata eşti un domn logic şi ai replici care mă descurajează. Să ştii că nu rareori, dacă îţi întindeam fără à-propos cutia cu ţigări sau farfuria cu fursecuri, deşi dumneata aveai deja o ţigare sau erai servit cu prăjituri, făceam gestul ăsta inutil numai pentruca să schimb vorba şi să opresc la timp o confesiune care mă tenta.

Dar am să-ţi vorbesc astăzi fără ocol.

Ştii că îl iubesc pe Andrei? Nu spune că aleg prost momentul: dumneata nu ai nevoe de menajamente, eu nu sunt capabilă de abilităţi. Singurul lucru care interesează este să fim clari.

Am aflat că în lume se vorbeşte despre legătura mea cu el, ca de o întâmplare oarecare: un „colaj" care ţine de cinci ani şi care ar trebui să se termine dela o zi la alta. Deaceea poate femeile îşi permit să flirteze cu Andrei în faţa mea, iar bărbaţii să-mi vorbească între patru ochi cu oarecare libertate. Deaceea poate dumneata obişnueşti să spui cuvinte aspre despre el, sau să-i adresezi de faţă cu mine, mici surâsuri de ironie, pe care le-o fi meritând el, dar care mie îmi fac rău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania, 1/ind. 1933-1947

Fiindcă, în fond, eşti un naiv. Dumneata crezi în inteligenţă, bun gust, discreţie, subtilitate şi nu înţelegi că peste toate acestea, cineva îl poate iubi pe Andrei, da pe Andrei prietenul dumitale şi amantul meu.

Ţi-am surprins nu odată zâmbetul de neîncredere, atunci când mă apropiam de el să-l privesc sau să-i spun în ascuns un cuvânt. Îţi spuneai poate că bărbatul acela frumos nu ştie altceva decât să bată amuzant jazzul, că îşi pierde în fiecare dimineaţă două ceasuri pentru ca să-şi întreţină freza şi că în camera lui de culcare a bătut în perete portretul lui Rudolf Valentino, decupat dintr'o revistă de cinematograf. Eu nu am vanitate personală, dar în momentele acelea aşi fi vrut să mă apropiu de dumneata şi să-ţi spun că eşti fad şi suficient şi că ţi-e necaz că el e mult mai frumos decât dumneata. Superioritatea dumitale mă agasa. Dacă spuneai un cuvânt inteligent, mie mi se părea că mi-l adresezi mie ca pe un reproş. Aşi fi vrut să-ţi spun că ştiu. Că îl cunosc pe Andrei, aşa cum îl cunoşti şi dumneata, dar că asta nu schimbă nimic.

Odată ţi-am povestit că la concursurile eliminatorii de tenis, Andrei a ieşit al doilea. Ţi-ai scuturat ţigara, m'ai privit şi ai spus în treacăt, fără insistenţă.

— „Nici măcar întâiul".

In ziua aceea, te-am urât.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Fiindcă, vezi, dumneata mă siliai să judec un sentiment pe care eu îl primiam cu simplicitate, fără socoteli. Erai ca un botanist, care ar ţine morţiş să-mi demonstreze, că după toate legile ştiinţei, o floare care îmi place, n'ar trebui să-mi placă.

Dumneata ai fost cel dintâi care m'ai obligat să mă întreb de ce îl iubesc pe Andrei, întrebare ridiculă dealtminteri şi care nu duce niciodată, nicăieri.

De ce îl iubesc? Doamne! pentru că aşa a fost să fie.

Când l-am cunoscut, era un an după divorţ. Nu aveam nici un fel de dispoziţie pentru o mare pasiune. Mă îmbrăcam cu plăcere, inventându-mi singură rochiile pentru mine şi pentru zilele cu soare la şosea. Mă pregătiam să plec şi cum ezitam între mare şi munte, amânam plecarea de la o săptămână la alta, deşi Bucureştii începeau să mă plictisească.

Atunci, a venit Andrei. Mi-a făcut curte cu oarecare ştrengărie, cu anumită impertinenţă de june-prim şi asta m'a amuzat, cum trebue să-l amuze pe prinţul de Galles trecătorii care, neştiind cine este, i se adresează pe stradă, întrebându-l cât e ceasul sau cerându-i un mic serviciu. Am râs şi, ca să glumesc, l-am încurajat. Căci oricum, nu puteam să-i spun omului ăstuia simpatic întreprinzător şi sigur de el, că se înşeală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Domnule, drept cine mă luaţi?" e un răspuns profesional. Mie îmi place să trec drept ceeace oamenii cred că sunt.

Poate că dacă atunci, în primele zile din vara aceea, aşi fi ştiut unde mă va duce această glumă, aşi fi oprit-o brusc. Inchid ochii şi fără să regret nimic, îmi închipuesc ce ar fi fost viaţa mea altfel. Ce bună linişte, ce caldă oboseală!

Andrei a intrat în existenţa mea într'un moment de neatenţie, când lăsasem uşile deschise şi storurile ridicate. Il cunoşti: nu poţi fi precaută cu el. Nu e dificil, nu e rău, nu e bun, nu e simplu, nu e complicat. Se face seară, în odae e întuneric, întorci obosită butonul lămpii şi în lumina aceasta subită, îl descoperi într'un colţ, pe Andrei.

— Erai aici?

Da. Era acolo. Şi pentrucă tot era acolo şi pentrucă eşti obosită şi pentrucă e târziu, îi ceri un serviciu mic, să sune servitoarea, să-ţi dea o carte de pe etajeră, să-ţi spună dacă-i place rochia verde, pe care o îmbrăcaseşi eri, să apropie măsuţa de ceaiu, să-ţi fredoneze romanţa auzită aseară la Modern şi pe care tu ai uitat-o.

Vara trecea nesimţit, aşa, cu plăceri mărunte. Intr'o zi, m'am uitat în calendar şi am văzut că era după 15 August. Prea târziu ca să mai plec din Bucureşti. Erau seri calde, grele, cu nu ştiu ce urmă de înfiorare care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor/1933-1947

mă obosia. Andrei m'a găsit lângă fereastră, cu fruntea rezemată de geam, ca pe vremuri, în adolescenţă, când rămâneam singură acasă, nu aşteptam pe nimeni şi pândiam din balcon, dincolo de mahalaua mea, dincolo de oraş, ceva care trebuia să vie, nu ştiu bine ce.

I-am spus că nu mai plec. A fost volubil, entuziast, mi-a sărutat mâinile, a îngenunchiat, s'a ridicat cu o piruetă — toate cu un accent care îl scuza, pentrucă rămâneam în glumă.

— *Madame, ma voiture vous attend.*

Arăta spre uşe surâzător, tânăr, „cavaler" — şi invitaţia lui pe franţuzeşte mi-a amintit un cuvânt pe care îl auzisem des în lume, despre el, spus cu îngăduinţă, cu cochetărie: *„Ce cher André"*.

Am râs, l-am luat de braţ, — camaradă — şi am coborît. Avea atunci un mic Chenard torpedo, pe care, dacă mai ţii minte, l-a zdrobit acum doi ani în Italia, când am avut accidentul în Alpi. S'a aşezat la volan şi m'a luat lângă el cu un mic surâs de superioritate, care atunci îi stătea foarte bine şi mă intimida într'un fel.

Scriu repede, fără să mă recitesc. Am, povestindu-ţi toate acestea, sentimentul exact al obscenităţii lor. Da, cu complicitatea unui automobil, a unei seri de August şi a unui surâs, am devenit amanta lui Andrei. Eu care păstrez din iubire un gust amar de timp pierdut, nu aşi avea poate dreptul să regret

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafransiscana.ro/mdr1933-1947

această „intrare în pasiune" pe o portiță lăturalnică. Mă gândesc totuși uneori la o dragoste solemnă, care ar fi început curat, limpede, dela un fel de cunună ascunsă între mine și un bărbat — ceeace poate nu-i decât o urmă din educația mea de bună burgheză, lucru care are să te amuze, dar poate fi și altceva mai greu de explicat.

N'am fost amețită în scara aceea și cred că am păstrat tot timpul o reticență, pentru care mă uram de altfel, căci aș fi vrut să trăesc, liberă de orice bun gust, acele ceasuri triviale și plăcute, dar în acelaș moment, în care îmi lăsam capul pe umărul lui Andrei și în bătaia vântului, în acelaș moment, îmi spuneam că totul nu e decât un amabil vodevil.

Dincolo de Otopeni, luminile se răriau. Andrei avea în partea stângă a pare-brizului un far mic și mobil, de mână. Mi l-a dat mie să-i luminez drumul la cotituri. Era ceva pasionant, absorbitor. Nu aveam înainte decât fâșia albă a farurilor din față, pe urmă o dungă neagră, mată și mai departe, foarte departe, pata incadescentă a farului mic, pe care îl mânuiam eu. Cu două degete, cu o slabă apăsare a lor, deplasam lumina asta nestabilă, și o urmăriam cum cădea departe pe o piatră de kilometru, pe o ramură aplecată, pe un picior de pod. Priviam drept înainte, fără să cutez să întorc capul într'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/md/1933-1947

parte sau alta, scrutând întunericul şi ocolurile neeaşteptate ale şoselei. Era o pândă intensă. Nu aveam decât senzaţia imediată, ascuţită a încordării mele: dincolo de mine, era ticăitul nervos al motorului, mâna de stăpân a omului de lângă mine, aşezată sigură pe volan, copacii care treceau negrii, foşnitori, la dreapta şi la stânga, cadranele argintii de lângă frână şi poate încă — simţită depărtat, legendar, — noaptea din jur.

Şi acum, la masa mea scundă, aplecată asupra hârtiei ăsteia, gândindu-mă la cursa aceea, simt sub tâmplă, bătaia de atunci.

Târziu, nu ştiu după cât timp, nu ştiu unde, Andrei a frânat scurt. Se vedeau apropiat, printre copaci, câteva lumini de case rare.

— *Madame, la nuit vous attend.*

Vorba suna frumos. Nu râde. Vorba suna frumos, ca un refren de romanţă nouă, cu strofe oribile, pe care le cânţi totuşi şi îţi plac pentru o frumuseţe a lor trecătoare. Dumneata n'ai să înţelegi asta, dumneata care eşti prea inteligent ca să înţelegi.

L-am urmat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ind/1933-1947

II.

Am rămas acolo două săptămâni. Era un sat dincolo de Câmpina şi nu departe de Sinaia. Nici astăzi nu-i ştiu numele. Am vrut a doua zi să mă întorc la Bucureşti. I-am spus-o lui Andrei, aşa cum spui cuiva, la o petrecere, după miezul nopţii, că e târziu şi că vrei să te duci. El a râs şi a ridicat din umeri.

— Nu se poate.

— Fii rezonabil, Andrei. A fost foarte frumos, dar eu trebuie să plec.

— Cu ce?

— Cu automobilul D-tale.

— E în pană.

— Eri nu avea nimic.

— Şi astăzi are. Un automobil e un lucru capricios.

— Glumeşti.

— Jur că nu. Azi dimineaţă — d-ta dormeai încă — am coborât în curte şi am stricat carburatorul. Eu sunt un om prudent. M'am gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

dit că d-ta ai să vrei să fugi. Şi mi-am spus că aventura asta a noastră trebuie să fie apărată în potriva tuturor, împotriva d-tale mai ales. Crede-mă pe mine: un automobil bun de plecare, este o primejdie. Unul sfărâmat, la 40 de kilometri depărtare de oraş, e o garanţie de constanţă. L-am sfărâmat pe al meu.

— Eşti nebun.

— Sunt.

Ai să recunoşti în convorbirea asta stilul lui Andrei, stilul acela despre care d-ta spuneai că este cordial şi ingenuu, voind desigur să spui indiscret şi suficient, dar care mie îmi plăcea şi încă îmi place. Căci, uite, astăzi, cu oboseala acestor cinci ani trecuţi şi cu cruzimea pe care am învăţat-o răbdătoare dela el, nu mă pot opri să-i surâd în amintire acelui Andrei, care mă făcea prizoniera lui, îndrăzneţ, fericit şi inconştient, sigur de el, mândru de isprava lui. Purta un pantalon alb de vară, şi o cămaşe cu mânecile suflecate şi gulerul deschciat, ceeace îl întineria şi îi dădea în acea curte de ţară, nu ştiu ce aer agrest, numai simplicitate, numai bucurie.

Ţi-am spus că sunt bătrână. Eram şi atunci. Mai puţin, dar eram. E în mine o veche oboseală, venind nu ştiu de unde, care mă face sensibilă la tot ce este imagine de curaj, la un gest brusc, la o vorbă cutezătoare, la un obraz inconştient de tânăr. Ştiu eu? tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

bue să fie ceva asemănător melancoliei sfârşiturilor de vară, când soarele este încă întreg şi lumina este încă albă, dar creştetul copacilor se înfioară seara de presentimentul declinului ce vine, şi pe care ei îl poartă în fiinţa lor ca pe un jar intim, învălit în miez de pâine.

Era cuceritor Andrei în acel ceas de dimineaţă, „cuceritor" în înţelesul clasic al vorbei, înţeles pe care îl descoperiam atunci pentru prima oară, căci nu-l întâlnisem de cât la cinematograf şi la teatru, probabil pentru ca revelaţia să-mi fie mai târziu complectă.

I-am strâns mâna, consimţind la tot. M'a îmbrăţişat cu entuziasm şi gălăgie, copilăros, foarte copilăros, dar în acelaş timp stăpân cu ostentaţie — ceeace nu-mi displăcea, pentrucă nu-mi displace niciodată să le las oamenilor care-mi sunt dragi, impresia că un capriciu al lor este un ordin. Nu-mi amintesc câtă ironie era în supunerea mea. Trebuie să fi fost puţină. Dar foarte puţină: numai atâta câtă îmi era necesar ca să mă scuz faţă de ceeace d-ta numeşti „tactul" meu. Il aruncam, tactul ăsta al meu, îl aruncam cum arunci o pălărie care te incomodează şi rămâi pe urmă cu capul descoperit şi părul resfirat în vânt.

— Şi cu toate acestea nu putem rămâne.

— Dece?

— Foarte simplu. Eu nu am decât rochia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1933-1947

asta de pe mine, dumneata numai costumul pe care îl porţi.

A râs, m'a sărutat, şi-a aruncat repede haina pe umeri şi a fugit, strigându-mi doar că se întoarce până la prânz.

A fugit kilometri până la şosea, a oprit întâia maşină, s'a aruncat în ea spre stupoarea celui care o conducea, a fost într'un ceas la Braşov, a dat o raită prin târg şi într'alt ceas a fost înapoi, încărcat de pachete, cutii, pungi, pe care le-am desfăcut amândoi râzând la descoperirea fiecărui lucru cumpărat, căci nici el nu ştia bine ce adusese şi fiecare pachet desfăcut era o surpriză pentru amândoi: pijamale, un patefon cu un singur disc, o rochie de lână, un training, bomboane, cărţi, un joc de ping-pong, batiste, pudră, eau de cologne, ochelari de soare, un întreg bazar fantezist făcut din fleacuri încântătoare şi de un prost gust strigător.

E stupid că ţi-o spun dumitale şi probabil deplasat, dar îmi vei ierta momentul ăsta de duioşie: au fost cele mai frumoase zile de care îmi pot aminti.

Am un întreg teanc de fotografii din timpul acela şi mi se întâmplă des să le privesc — astăzi încă — fără părere de rău, fără reproşuri pentru tot ce s'a întâmplat de atunci, fericită să descopăr încă un detaliu, în pozele acestea, pe care le ştiu pe de rost şi în care totul este emoţionant, totul îţi spun, pan-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

toții lui albi, cordonul meu rupt (fugisem mult și îl agățasem de un uluc, într'o zi în care ne întorceam dela Prahova, unde ne scăldaserăm, într'un loc bine ascuns, cu desăvârșire goi, pentrucă nu aveam costume de baie, ce e dreptul, dar de asemeni pentru că nebunia asta ne făcea o imensă bucurie) și totul este intact, recent, amical — cum să-ți spun eu? — nu ca într'o evocare disperată de lucruri pierdute, ci ca o cunoaștere domoală și odihnită a unui peisagiu, în care trăești cu sentimentul că este pentru totdeauna al tău.

Andrei a fost de atunci în nenumărate rânduri, brutal, obscen și rău, dar toate acestea și multe altele — o, nemăsurat mai multe decât ți-aș putea spune, nu pentru că m'așteme de d-ta, sau pentru că m'așimți umilită (căci e mult de când numai am asemenea orgoliu) ci pentrucă mi-ar face rău să le mai înnumăr, toate acestea, zic, cad și se șterg în amintirea celor două săptămâni dela început.

Ți-am spus cred că între lucrurile aduse dela Brașov era un patefon și un disc. Unul singur. Nu știu dece se nimerise numai unul și dece tocmai acela. Pe o parte, un dans unguresc de Brahms și pe cealaltă un dans spaniol de Granados, amândouă cântate la vioară de Iascha Heifetz. Era o placă roșie His Masters Voice, pe care o văd perfect și astăzi, deși de atunci, nu știu dece, n'am avut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

curiozitatea s'o caut. Timp de două săptămâni, dimineaţa, la prânz, seara, seara mai ales, după cină, aşteptând în cerdac să treacă de miezul nopţii, ascultam melodiile acestea două, care ne deveniseră într'atât de familiare, încât încetaseră să mai fie două bucăţi de muzică, schimbându-se parcă într'un fel de ritual casnic, parte integrantă din viaţa noastră de acolo, asemeni tuturor sunetelor familiare dintr'o casă — paşii cunoscuţi în tindă, tictacul ceasului de perete, sgomotul uşilor deschise şi închise...

Vezi, au trecut atâţia ani, am uitat atâtea lucruri, voi mai uita atâtea, dar cred că voi ţine totdeauna minte cântecele acestea, nu pentrucă ar fi frumoase, nici nu ştiu dacă sunt frumoase, dar pentru vacanţa cuprinsă în ele, atât de adânc, încât nici Andrei, el care nu ştie decât tangouri, nu le-a uitat şi i se întâmplă uneori, probabil fără voia lui şi fără nici o intenţie, să le fredoneze, în timp ce mănâncă sau se rade.

M'ar bucura enorm să nu ştie nici ce sunt, nici unde le-a auzit, şi să le ducă, aşa, cu el, nepăsător, cum duci în buzunarul dinăuntru al paltonului o scrisoare veche de anul trecut, pe care ai uitat-o, crezând că ai pierdut-o.

Eu, ori cum, nu l-am întrebat nici odată nimic despre asta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

III.

La Bucureşti am revenit târziu, pe la sfârşitul lui Septembrie, când am găsit lumea de mult întoarsă din viligiatură şi pomii, la şosea, îngălbeniţi.

Tot atunci te-am cunoscut pe dumneata, care tocmai te întorceai dela Paris, după nu mai ştiu ce studii medicale, despre care Andrei îmi vorbise cu scepticism („Ştefan Valeriu ăsta n'are să facă niciodată nimic serios") şi poate că ţii minte cât de penibil mi-a fost în ziua aceea, în care el te-a strigat pe stradă, ca să mi te prezinte, strălucind de orgoliu şi plin de subînţelesuri. Simţiam că aştepta să fie felicitat pentru mine şi pentru „succesul" lui. Simţiam că e încântat de rochia mea, de ochii mei, de uimirea dumitale.

Cât m'am luptat în acel timp să-i temperez entuziasmul şi indiscreţia. Nu eram prudentă şi nu cred să fiu nici acum. Dar mă înspăimântau svonurile, presupunerile, comentariile, scrile de premieră când, trecând prin foyer,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1933-1947

simţiam în urma mea o trenă de şoapte, intrările în restaurant, când mă întâmpinau, dela uşe treizeci de priviri, care ştiau ceva şi voiau să ştie totul, întrebările delicate, aluziile... Dacă aş fi putut face cunoscut tuturor, printr'o circulară, că sunt metresa lui Andrei, şi dacă aş fi fost sigură că asta ar pune capăt curiozităţii publice, aş fi făcut-o. Mă obosia „atmosfera de senzaţional" care mi se pregătia.

Am încercat să-i explic toate acestea lui Andrei. I-am spus că nu mă jenez de nimeni, dar că ar trebui să-i dăm amorului nostru timpul să-şi găsească singur „formula socială" care îi convenia (nu cred să fi întrebuinţat atunci termenul ăsta oribil, dar asta voiam să spun în fond). L-am rugat să lase lucrurile în voia lor, să se descurce singure.

— Eşti o burgheză, mi-a spus.

Nu m'am supărat. Intr'un fel avea dreptate. Era pe atunci febril, entuziast, ameţit de proecte pentru viitor, pasionat: eu eram calmă, puţin sceptică, lucidă în orice caz şi, deşi bucuroasă de prietenia mea cu el, obosită totuşi de exploziile lui juvenile.

Mai ales ţineam la un lucru: să trăim separaţi. In privinţa asta nu eram dispusă să fac nici o concesie. A fost pe rând îndrăzneţ, autoritar şi ameninţător, dar eu am fost îndărătnică şi era de ajuns.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, dece?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Mă primeşti să dorm la tine. Mă opreşti la tine la masă. Ieşi cu mine în oraş, dece n'am locui atunci împreună? Dece nu te-ai muta la mine? Dece n'am lua o casă mai mare, pentru amândoi?

Ar fi fost greu să-i răspund şi ar fi fost greu să înţeleagă. Nici n'am încercat. Dar am rămas la hotărîrea mea.

Eu aveam nevoie de o casă în care să fiu singură şi să fiu stăpână: o odaie în care nimeni să nu poată intra fără a bate la uşe, un scrin în care să încui ce vreau, patru pereţi între care să mă pot aduna departe de toţi şi de tot. „Temperament de castelană" mi-ai spus d-ta odată şi n'am ştiut ce să-ţi replic. Nu cred să fie asta. Ştiu numai că îmi place interiorul meu, că n'am bucurie mai sigură, decât să mă întorc seara în el, că am păstrat foarte limpede noţiunea de „refugiu" a casei (întoarcerea fiului risipitor este singurul pasagiu în biblic care m'a emoţionat vreodată) şi că dacă nu m'am lăsat destrămată până astăzi de viaţă, a fost în bună parte mulţumită odăii ăsteia de unde îţi scriu acum. Câte nebunii posibile nu mi-am înfrânat aici, câte gesturi stridente, câte demersuri false... Şi de câte ori n'am intrat aici rănită, cu obrazul descompus, cu mâinile căzute dealungul trupului, incapabilă să descifrez cine ştie ce catastrofă, care mă surprinsese, spunându-mi că totul e sfârşit şi în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

ţelegând probabil prin acest „totul" viaţa însăşi.

O zi mai târziu, sau două, când mă întâlneai pe stradă, râdeam în mine însămi, gândindu-mă pe câte avarii intime se construia calmul meu, pentru care dumneata mă felicitai şi de care eu eram mândră, pentru alte motive însă te rog să crezi.

Casa a fost singurul lucru pe care mi l-am păstrat, restul intrând pe încetul, zi cu zi, în stăpânirea lui Andrei, care ştia să ceară şi să ia cu un adevărat instinct de copil teribil.

Imi era plăcută apariţia lui agitată, felul lui de a suna nervos şi răstit, gestul cu care îşi arunca din prag pălăria, întrebările lui dezordonate, răspunsurile lui scurte, paşii repezi cu care făcea ocolul odăilor, schimbând lucrurile dela locul lor, mirându-se de orice, voind să ştie tot, nerăbdător, intolerant şi tiran cum era sigur că îi şedea bine să fie.

— Eşti impertinent, Andrei.

Il măguliam. Se simţia dintr'o dată puternic, poruncitor şi zâmbia spre mine fără modestie — zâmbet care îmi plăcea nespus, fiind că eu mă ştiam reticentă şi dezarmată, în timp ce el se dovedia îndrăznet şi prezumţios.

I-am cunoscut din capul locului vanitatea, dar i-am cultivat-o cu bucurie, pentrucă era punctul lui cel mai sensibil şi pentrucă asta, deşi îl făcea uneori imposibil, îi dăruia nu ştiu ce graţie aspră de adolescent, care nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cunoaşte piedici. Imi rămânea astfel sentimentul intim că între noi doi, cel mai tare tot eu eram şi m'am gândit de multe ori că aproape toate victoriile lui asupra mea, cel puţin la început, au fost la drept vorbind, mici concesii, cu care îl lăsam să plece dela mine, ca să nu fie îmbufnat.

Când anume mi-a devenit Andrei indispensabil, mi-ar fi greu să spun. E probabil că n'a fost un moment precis. Iubirea mea pentru el a crescut sedimentar, lent, din lucruri mici, din obiceiuri, până ce într'o zi m'am trezit prizoniera lui. Multă vreme, m'am crezut liberă, l-am privit detaşat şi pentru motivul că îl judecam cu răceală, conştientă de toate defectele lui amuzante, aveam naivitatea să mă cred independentă de el şi gata să primesc oricând, cu inima uşoară, o despărţire. In nici un caz, n'aş fi înţeles cum bărbatul acela cu furii şi fantezii asupritoare, m'ar fi făcut să sufăr, pe mine care îl priviam cu atâta îngăduinţă şi ironie.

Aveam impresia că se joacă cu mine „de-a tirania" şi am acceptat să-i dau replicile de sclavă, cum oameni mari acceptă să se sperie de un copil, care şi-a pus în cap o broboadă şi face *hu-huu,* ca balaurul...

Nu ştiam cât e de periculos jocul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1933-1947

IV.

Intâia noastră ceartă mai serioasă a fost din cauza numelui meu, care lui Andrei nu-i plăcea de loc.

Îi venia greu să mi-l pronunțe cum trebuie și cum este, urât de sigur, comun și fără sunet personal, dar așa cum mi-a fost dat de mică: Maria.

Între noi, în intimitate, încerca tot felul de substituiri și diminutive afectuoase, pe care le refuzam cu îndârjire.

— Te previn, Andrei, că ori de câte ori vei să mă chemi altfel de cum mă chiamă, n'am să răspund.

Suferința lui adevărată era însă când trebuia să mă prezinte unui străin și atunci, contând pe jena mea, îmi rectifica numele, pronunțându-l franțuzește, englezește sau abreviat, după gustul lui, cu prima silabă.

M'am numit pe rând Marie, Mary, Ria. Și regulat, de câte ori încerca jocul ăsta, îl dejucam liniștită, spre nesfârșita lui furie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Mă numesc Maria. Lui Andrei nu-i place să-mi spună astfel: este o veche glumă a lui. Nu râde: lucrul era de mare importanţă şi până la urmă am ţinut să rezist asupra lui, fiindcă bănuiam aici nodul întregii deosebiri dintre Andrei şi mine, semnul cel mai sigur că el şi eu eram din două lumi deosebite.

Dece nu-i plăcea „Maria"? Nu ştiu bine. L-am întrebat de câteva ori şi n'a ştiut să se explice.

— Înţelegi, zicea el înciudat, toate femeile din jurul nostru se numesc normal. Uite Suzy Ioaniu. O chiamă Suzana, dar recunoaşte şi tu că ar fi oribil să-şi spună aşa. Uite Bébé Stoian. Uite Anny. Toată lumea înşfârşit: Lulu, Lily, Ritta, Gaby... Numai tu... numai tu... Maria, ce nume de provincie!

Râdeam. Mă amuza sincer pasiunea lui pentru numele şifonate, nostime, boţite, nume ce să se poată scrie cu un *y* sau cu un *e* mut, sau cu o dublă consoană, estetică uşoară pe care Andrei o va fi învăţat din programele barurilor de noapte şi pe care voia s'o impue numelui meu de trei vocale, nume monoton, nume fad, nume provincial, dar cu care mă obişnuisem şi care îmi plăcea, fiindcă era atât de simplu şi de comun.

Ce triumfător a fost Andrei în ziua în care, venind la mine, a aflat că servitoarea mea, de curând angajată, se chema ca mine, Maria. Nici nu s'a ostenit să râdă: a întins doar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1933-1947

palma demonstrativ, în faţa evidenţii şi aşteptând recunoaşterea adevărului. Ce cap a făcut, Doamne, ce cap, când i-am spus că lucrul nu mă supără deloc şi că am să-mi las numele în pace, cum am să i-l las şi pe al Mariei servitoarea, pentrucă numele ăsta ne poate acoperi pe amândouă în aceeaş casă, odată cu toate Mariile din lume.

A încheiat discuţia sever.

— Eşti iremediabil burgheză. Numai că ar trebui să-ţi porţi şi rochiile dela 1915, nu numai numele.

Foarte târziu, abia peste vre-o doi ani, la Paris, într'o împrejurare care pe dumneata te-ar fi făcut să râzi, dar care pe mine m'a emoţionat cu adevărat, Andrei a convenit că în definitiv un nume nu e nici mai bun nici mai rău decât altul, ba chiar a recunoscut că al meu mi se potriveşte şi-mi seamănă. Fuseserăm în Rue la Boëtie să vizităm câteva galerii de pictură şi întâmplător, la Berneheim jeune, am dat de o expoziţie curioasă a unei artiste italiene, Maria Lani, care, cunoscând personal o mulţime de pictori cu renume, îi pusese să-i facă fiecare portretul, strângând astfel o colecţie de imagini foarte deosebite, ale aceluiaş model.

Cred că pe Andrei l-a surprins că o femeie atât de distinsă, ca acea actriţă italiană, se poate chema ca mine, Maria. Cred de asemeni că a fost mândru de această asemănare şi-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

aduc aminte, că m'a privit acolo, în expoziție, de câteva ori, cu o licărire de admirație, pe care nu o mai avusese de mult pentru mine și pe care, de atunci, nu știu să o mai fi avut.

Seara, am dinat undeva în Montmartre într'un bar prietenos și nemonden, unde Andrei a fost ca în vremuri bune, copilăros, vibrant, direct și mi-a spus o mulțime de prostii încântătoare.

— Maria, am fost un dobitoc și n'ar trebui să mă ierți. Porți exact numele care ți se cuvine, un nume fără grație vizibilă, un nume care nu suportă diminutive, mândru ca tine, simplu ca tine, poate puțin prea grav, fiindcă uneori te-aș vrea altfel, mai sprintenă, mai neliniștită, nu așa cum sunt eu, pentrucă eu sunt deadreptul nebun, dar oricum altfel...

— Mai tânără, Andrei, mai tânără l-am ajutat eu să-și precizeze gândurile.

A protestat cu violență, mi-a amintit că el e mai în vârstă decât mine, mi-a vorbit despre firele lui de păr alb, dar în ciuda protestelor lui, am știut că spusesem adevărat și că în seara aceea Andrei, vorbitorul îngâmfat și suficient, de care îți râzi d-ta, spusese cele mai delicate și mai juste lucruri, ce se puteau spune despre iubirea noastră agitată.

M'am gândit atunci, după numai țiu minte câte luni de resemnare, că totuși legătura mea cu Andrei nu era un lucru definitiv,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrom1933-1947

compromis, de vreme ce acel ceas de înțelegere fusese posibil și că — cine știe? — cu puțină răbdare, cu oarecare îndărătnicie la nevoie, cu un dram de noroc însfârșit, aș fi isbutit până la urmă să descopăr în jocul nostru sufletesc, exact pedala care trebuia apăsată, pentru ca acordul nostru din acea seară, să dureze.

Să dureze! Vezi, asta trebuie să fi fost, nu numai în raporturile mele cu Andrei, dar cu toată lumea și cu viața însăși, eroarea mea cea mai gravă. Să dureze! Mă înspăimântă gândul că ceva poate să fie nimicit complect, că un lucru, un om, un sentiment sau numai un obicei poate să dispară de azi pe mâine și mă obsedează în trecerea lucrurilor numai eternitatea lor posibilă, semnul lor care ar putea să se oprească și să rămână.

Ce era sfâșietor pentru mine, în prezența lui Andrei, era aerul lui de provizorat continuu, aerul lui de om intrat din întâmplare, într'o casă, cu pălăria pe ureche, neștiind dacă are să plece, dacă are să se întoarcă sau dacă are să rămâie. Eram ispitită uneori, copilărește, să pun mâna pe umărul lui și să-l întreb cu toată seriozitatea:

— Ești aici?

Să nu crezi că dorul acesta al meu de permanență era asupritor sau măcar exigent. Știam bine că Andrei trebuia să umble, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1933-1947

trădeze și — cum să-ți explic eu? — cred că tocmai asta, aerul lui ușor de vagabond mă emoționa mai mult și că tocmai pentru asta îl iubiam, căci el era cu vânturile și cu lumea largă, în timp ce eu eram cu așteptarea și cu eternitatea. Eternitate ieftină desigur, a mea și a lui, dar care trebuia apărată cu băgare de seamă, în potriva atâtor lucruri.

Și dacă prezența lui fantezistă, zgomotoasă și inegală, prezența lui de mic aventurier, care terorizează și impune, îmi era dragă și îmi era necesară, pentrucă asta aducea ca un fel de briză de dimineață în viața mea „gravă", cum zicea el, poate că și lui îi trebuia liniștea mea, dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru odihnă, căci uneori evadările, escapadele și capriciile lui zăpăcite, îl puteau obosi și atunci îi era poate plăcut să găsească lângă mine, o zi sau o săptămână de pace, puțin prea monotonă probabil și prea burgheză, dar certă.

Cred că asta înțelesese însfârșit Andrei în seara aceea la Paris și, întorcându-ne târziu spre casă, pe jos, pe străzi ocolite, dealungul cheiurilor Senei, ușor amețiți de vin și ușor înfiorați de noaptea de dragoste pe care ne-o făgăduiam tacit, eram fericită la brațul lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

V.

Mai departe? Mă întreb dacă mai am ce să-ți povestesc. Acum, că am prins să vorbesc despre atâtea lucruri vechi, pe care desigur nu le-am uitat nici un moment, dar pe care până astăzi le-am ținut undeva, în mine, ca într'un sertar, în care ești bucuros să nu umbli, acum că am răscolit atâtea fapte și regrete și erori, mărturisesc că am prins gustul lor și că am, povestindu-le, un fel de plăcere dureroasă, de parcă mi-aș desface, din bandaje, un braț multă vreme prizonier.

N'am să-ți spun însă toate istoriile câte rămân — certuri, trădări, explicații — pentrucă simt cât este de târziu ca să mă mai reîntorc din drumul lor. Le-am acceptat de multă vreme, așa cum au fost și cum vor mai fi, și încerc să-mi fac din tovărășia lor un fel de voluptate familiară — singura probabil care-mi rămâne. De altfel le cunoști pe toate, ca mine și ca toată lumea, căci Andrei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exhibitions.muzeulromanului.ro/mdr/1933-1947

n'a cruţat nimic şi s'a îngrijit ca fiecare nouă aventură a lui să fie un eveniment public, început şi sfârşit în văzul tuturor.

Ţii minte fuga lui din 1924, la Paris, cu Didi, vedeta aceea blondă, care a plecat cu el în mijlocul stagiunii, lăsând revista dela Cărăbuş descomplectată şi Bucureştii uluiţi? Mi s'a spus că şi astăzi se mai vorbeşte de asta şi că în teatre, a rămas ca un fel de legendă isprava lor de atunci. Intre timp, eu ieşiam pe stradă, primiam vizite, făceam vizite — totul cu o linişte absurdă, cu un surâs nesimulat, cu o degajare ce trebue să fi paralizat cele mai brutale aluzii.

Cum? Nu ştiu. Eram curagioasă? Eram dispreţuitoare? Eram insensibilă?

Nu ştiu, zău, nu ştiu, dar cred că aveam conştiinţa că mizeria aceia ieşia cu totul din cercul vieţii mele, că nu mă viza pe mine, că nu mă putea viza pe mine, că era un zid material între ce se întâmpla atunci şi între ce eram eu.

N'a înţeles nimeni nimic şi Andrei a înţeles mai puţin decât ori cine. Două săptămâni, la întoarcere, s'a ferit să mă întâlnească. Mi-a trimis salutări vagi şi emisari speriaţi, în recunoaştere. Pe urmă, a venit într'o dimineaţă la mine, prin surpriză, dezorientat şi neştiind ce să facă, să se explice pe el, sau să mă învinuească pe mine, în orice caz, decis „să aibă dreptate". Nu i-am dat acest

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1933-1947

prilej. L-am primit ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat, ca şi cum abea cu o seară înainte ar fi plecat dela mine, i-am vorbit amical, l-am făcut să râdă, am râs, l-am oprit la masă, l-am întrebat despre nenumărate nimicuri. După masă, am pus la patefon câteva plăci, pe care le cumpărasem în lipsa lui pentru el, nişte tangouri argentine şi l-am rugat să-mi arate un pas de dans, care începea să fie la modă pe atunci şi pe care eu nu izbutisem să-l prind. Asta i-a făcut enormă plăcere pentrucă era măgulit că recurgeam la competenţa lui şi am simţit cum faptul ăsta neînsemnat i-a redat dintr'o dată siguranţa, căci a părăsit aerul lui de om vinovat, redevenind, aşa cum îl ştiam stăpân.

Seara, la ceai, probabil pentru că îi plăceau prăjiturile, (ştii cornurile acelea spumoase pe care le cunoşti) a ridicat capul deasupra ceştii lui şi mi-a spus cu bunăvoinţă:

— Tu nu eşti genul meu de femeie, dar eşti o fată simpatică.

L-am privit pentru întâia dată încruntată, fiindcă fără să mă fi supărat, adjectivul ăsta mi se părea prea uşor pe umerii mei, care dovediseră doar că ştiau să ducă şi să suporte atâtea.

— Şi tu, Andrei, şi tu...

Îl priviam cum mănâncă în faţa mea, la masa de la care lipsise atâta vreme, lacom, vesel şi comunicativ, de o candoare care îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaltransilvania.ro/mdrr1933-1947

prindea de minune şi de o inconştienţă, care ar fi scuzat nu o trădare, dar o crimă. Mi-a făcut totdeauna plăcere să-l privesc pe Andrei cum mănâncă şi cred că lăcomia este singurul lucru profund bun în el, pentrucă (poate că o prostie ce spun eu acum, dar o cred şi am s'o spun totuşi) pentrucă un bărbat lacom are ceva de copil în el, ceva care îi scade din asprimea lui, din importanţa, din teroarea lui de mascul. Poate că dacă femei simple şi proaste au isbutit să trăiască o viaţă întreagă lângă oameni mari, regi, generali, savanţi, este tocmai pentrucă mâncau cu ei la masă şi aveau în faţă imaginea lor de copii bosumflaţi şi pofticioşi, singurul lucru care le apăra pe ele împotriva majestăţii lor.

O, nu era cazul lui Andrei desigur, dar şi el era un mic tiran în felul lui şi singurul meu moment de superioritate asupra lui, singura împrejurare în care îl simţiam dependent de mine, aşteptând parcă ocrotirea mea şi hotărârea mea, era la masă, când desfăcându-şi şervetul, mă întreba din ochi, ce aveam să-i dau de mâncare.

E stupid şi pueril ce-ţi spun eu acum, sunt că e stupid şi că n'ai să înţelegi nimic de aici, dar nu strici dumneata, vinovată nu sunt decât eu, când îţi povestesc dumitale, un bărbat, lucruri pe care numai o femee ar putea să le priceapă şi să le simtă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

A fost una din puținele bucurii, pe care i le datorez lui Andrei, aceea de a-l servi, de a-i purta de grije, de a-l vedea alintându-se, sub masca lui de bărbat energic, de a-i flata gusturile, de a i le educa. El se supunea cu satisfacția omului, care primește orice, pentrucă se simte îndreptățit la orice și avea ceva regal în felul lui de a mă lăsa să mă ocup de el.

Era cred singurul lucru prin care Andrei se simția cu adevărat legat de mine și eu știam, că oricât de departe ar fi fugit, ori cu cine și ori unde, într'o zi sau alta avea să revină, din oboseală, știind că-l așteaptă undeva un trup docil de femeie, un pat cunoscut, o masă bună și un patefon cu tangouri noi.

Vezi, nu-mi e rușine să-ți spun că, în toate acestea, contam pe lenea lui, pe oboseala și lăcomia lui, poate încă, uneori, pe vanitatea lui, căci eram o femeie elegantă — nu? — care făcea frumos la brațul unui bărbat, în serile de premieră, la teatru sau la restaurant.

De aceia nu m'am alarmat nici odată, la nici una din evadările lui Andrei și nu m'am dus să-l caut, convinsă că are să vie singur, mai curând sau mai târziu. Nu spun că n'a fost greu, la început mai ales. De câte ori nu l-am așteptat zadarnic la o masă, la care îl chemasem și-mi făgăduise să vină, de câte ori n'am stat îmbrăcată, seara, la ora spectacolelor, pândind soneria și văzând cum trece

Muzeul Digital al Romanului Românesc

timpul, încă cinci minute, încă cinci, până ce înțelegeam că n'are să mai vie și mă dezbrăcam însfârșit, nu indignată, dar tristă de seara mea pierdută. Și cât îmi era de penibil să-i spun servitoarei că dejunez singură, atunci când o prevenisem să pună două tacâmuri, sau că nu mai ies în oraș, atunci când mă văzuse puțin înainte pregătindu-mă de teatru sau de plimbare. Poate n'ai cunoscut nici odată asemenea mici mizerii și nu știi câtă oboseală rămâne pe urma lor, dar eu, care le-am trăit zi cu zi, le-aș fi preferat sincer o mare lovitură, o mare durere, care cel puțin te izbește din față și te doboară sau te reface.

Nu i-am cerut nici odată explicații lui Andrei și l-am oprit ori de câte ori a vrut să mi le dea, căci știam bine că nimic n'ar fi putut să șteargă sentimentul meu intim de îndoială, iar de rest — de fapte, argumente și justificări, — îmi păsa puțin. Și de altminteri plăcerea de a-l revedea era de fiecare dată atât de nouă și de vie, încât totul dispărea, cel puțin cât timp el rămânea de față.

Îți aduci aminte când m'ai întâlnit, astă primăvară, pe timpul alegerilor generale, într'o dimineață, pe Calea Victoriei și mi-ai spus că îl văzuseși puțin înainte pe Andrei, care pleca în seara aceea la Turda, unde candida? Ți-am răspuns simplu, ca și cum toate acestea mi-ar fi fost cunoscute și ca și cum pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

zenţa lui Andrei la Bucureşti şi plecarea lui spre Turda, ar fi fost lucruri de la sine înţelese. In realitate nu ştiam nimic, iar pe Andrei nu-l văzusem atunci de aproape o lună, de când îmi vorbise întâia dată de candidatura lui, pe care eu n'o aprobam, gluma asta părându-mi-se prea serioasă pentru el.

Aşa dar era în Bucureşti! Se plimba pe stradă, vorbia cu diverşi oameni, se amuza... M'a cuprins atunci un dor de el, un dor descurajat, în care nu era nici o mustrare şi nici o revoltă, ci numai gândul timid că s'ar putea să-l văd şi eu, să-l ascult vorbind, să-i strâng mâna.

M-am dus după masă la gară şi am venit cu un ceas prea devreme, ceeace m'a înspăimântat căci mă gândiam că între timp s'ar putea ca Andrei să treacă totuşi pela mine pe acasă şi să nu mă găsească. L-am aşteptat pe peron înaintea primului vagon, ca să pot privi tot trenul în lung, de frică să nu-l pierd pe Andrei în mulţimea trecătorilor grăbiţi. El a venit târziu, câteva minute înainte de plecarea trenului şi când m'a zărit de departe, s'a oprit brusc în loc, de uimire sau de frică, pentrucă se aştepta probabil la o scenă. I-am făcut un semn mic cu mâna, ceeace l-a încurajat şi s'a apropiat de mine, cu o veselie exagerată şi silindu-se să fie volubil, lucru care era de prisos, de vreme ce eu nu-i ceream altceva decât să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc

văd. A fost drăguț, afectuos și — atârnat pe scara vagonului — îmi strângea într'una mâna cu efuziune, așteptând însă dintr'un moment într'altul semnalul de plecare. M'am gândit atunci că printr'un miracol s'ar putea ca el să sară deodată jos, să-și ia valiza într'o mână și brațul meu într'alta, să se îndrepte cu mine spre ieșire și să-mi spună că rămâne în noaptea aceea la București. O secundă m'a fulgerat gândul de a-l ruga să rămână, dar din fericire mi-am mușcat buza, am tăcut și am zâmbit.

Trenul a pornit și Andrei de pe scară mi-a făcut generos semn cu brațul, până ce ne-am depărtat de tot, el strălucitor de mulțumire și orgoliu, eu ezitând în fața unui mare gol și știind doar că nu trebuia să plâng.

Poate că, între el și mine, momentul acela rezuma tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947/

VI

E târziu, nu-i aşa? pentru regrete şi mustrări. Să nu fi fost Andrei... Ei bine, să nu fi fost Andrei, mărturisesc că nu ştiu ce ar fi fost. El a intrat aşa de complect în traiul meu, l-a mobilat cu atâtea lucruri ca pe o casă deşartă, a baricadat cu silueta lui de boxeur atâtea porţi, ce puteau duce spre altceva, spre alţi oameni şi spre alte întâmplări, în cât acum, când vreau să-mi imaginez că el n'ar fi fost niciodată, sunt incapabilă să văd în jurul meu altceva decât un imens gol. Simt că n'aş fi fost atât de ostenită şi că n'aş fi purtat cu mine sentimentul ăsta intim de deşertăciune, care îmi serveşte drept scut, dar mai departe, dincolo de absenţa lui Andrei nu văd nimic.

Am încercat uneori, astă noapte încă, după uluitoarea dumitale mărturisire de aseară, am încercat să pun oarecare ordine în mine şi să judec cu răceală iubirea mea pentru omul ăsta, pe care îl cunosc doară şi asupra că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1933-1947/

ruia nu-mi fac nici o iluzie. Am un simţ ascuţit a ceeace se cuvine şi a ce nu se cuvine, un fel de instinct al justiţiei simple dintre oameni şi îmi spuneam că e ceva nedrept în tovărăşia mea cu Andrei, că sunt în mine câteva lucruri care în mâinile altcuiva ar fi rodit, câteva înclinări, nu de mare preţ şi nu strălucitoare, dar care ar fi fost poate în stare să lumineze o viaţă de bărbat iubit. Imi mai spuneam că toate acestea sunt prea grele sau prea uşoare pntru Andrei, că el n'are ce face cu ele şi că rămânând lângă el, risipesc stupid o mână de viaţă, care poate fi necesară altundeva, altcuiva, şi că asta poate dezorganiza întreg universul, căci la încheierea socotelilor se va găsi lipsă această rezervă rătăcită de iubire.

Copilăros, nu? Nu aşa de copilăros totuşi, dacă vrei să mă crezi că spaima asta de a nu fi dezertat dela adevărata mea chemare mă copleşeşte sincer şi că uneori, Andrei fiind lângă mine, mă trezesc deodată înfiorată de gândul că mă aflu prizonieră şi că undeva, nu ştiu unde, tare departe în orice caz, mă aşteaptă şi astăzi, o altă existenţă, cu un alt om, existenţă pe care am întrerupt-o fără să ştiu, acum cinci ani, în noaptea de August, în care am fost metresa lui Andrei, din uşurinţă şi din lene.

Am să fiu cu desăvârşire sinceră şi am să-ţi spun ca atunci mă gândesc la dumneata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nu vreau să vorbesc prostii şi mai ales nu acum, după cele întâmplate aseară, dar dece nu te-am cunoscut şase luni, înainte de te-am cunoscut? Poate că totul ar fi fost altfel.

Dumneata ai fost pentru mine, fără să bănueşti poate, singurul suport pe care contam. Imi plăcea să te ştiu în afară de amorul meu cu Andrei, în afară de toate complicaţiile noastre comune, pentrucă astfel ştiam că, peste dezolările sau comediile acelea, îmi mai rămânea ceva, un teren neutru de viaţă, o insulă pacificată, la hotarul căreia cădeau temeri şi bănueli şi nesiguranţe. Mă felicitam că rezistasem ispitei de a-ţi vorbi şi îţi eram recunoscătoare că nu mă întrebaseşi nici odată nimic — tocmai pentrucă astfel ori ce confuzie între amorul meu pentru Andrei şi prietenia mea pentru dumneata era exclusă, ele rămânând două lucruri străine unul de altul, între care însă, te rog să crezi, nici odată nu m'am gândit că ar trebui să aleg.

Dece ai stricat buna noastră înţelegere? Cum se încurcă lucrurile şi cum par a se pune toate deacurmezişul între noi! Aseară am avut sentimentul unei mici catastrofe şi mă întrebam alarmată dacă este vre-o scăpare. Astăzi încă, începând să-ţi scriu, eram jenată şi nu ştiam bine ce am să-ţi spun, temându-mă să nu mă înţelegi prost sau să nu mă exprim greşit, temându-mă mai ales ca drumul dintre noi să nu fie pe totdeauna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro 1933-1947

tăiat de accidentul ăsta brutal, atât de greu de lămurit, între atâtea sentimente contrarii, care mă împart şi mă nedumiresc pe mine însămi.

Acum însă, după câte ţi-am povestit şi pe măsură ce ţi le-am povestit, am început să văd mai clar şi cred că pot să-ţi spun în toată sinceritatea că nimic nu e pierdut: să reluăm lucrurile de acolo de unde le-ai întrerupt dumneata aseară şi să uităm ce a urmat. Se poate. Ascultă-mă pe mine, crede-mă pe mine: se poate.

Lasă-mă pe mine mai departe cu Andrei, cu care am socoteli şi înţelegeri şi adversităţi, ce nu pot fi rupte nici într'o zi, nici în două, nici într'un an. Am mers prea departe ca să mă întorc, sunt prea obosită ca să sfârşesc. Un amor mi se pare un lucru atât de complicat, un angrenaj atât de apăsător şi minuţios, încât mi-e imposibil să mă desfac dintre rotiţele lui, să tai legăturile mărunte care mă fixează, să trec peste asediul tuturor detaliilor din care a crescut şi între care m'a închis.

Sunt convenţii fizice între mine şi Andrei, sunt prejudecăţi comune, sunt deprinderi, al căror gust de pasiune l-am pierdut poate sau l-am uitat, dar de care nu mă pot despărţi, pentrucă ştiu că în momentul acela ar redeveni chinuitoare, întocmai ca o mână bolnavă, care te lasă în pace atâta vreme cât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1933-1947

o ţii fixă, dar care te scutură de durere, în clipa în care, din nebăgare de seamă, ai mişcat-o din loc. Mi-e frică să mă apropiu de rana asta veche, care se cheamă un amor şi simt că e nemăsurat mai bine să las regretele şi revoltele mele în pace, în straturile lor sufleteşti, astăzi calme, pentrucă cel puţin aici unde mă aflu, sunt o cunoştinţă veche a lor şi mă simt oarecum la mine acasă. În ziua în care aş şti că Andrei n'are să mai sune nici odată la poarta mea — sunetul lui poruncitor şi scurt, pe care îl recunosc între o mie — mă voi găsi dezorientată pentru totdeauna. Înţelege uşurinţa asta şi iart-o. Înţelege mai ales că ceeace rămâne dincolo de asta, între noi doi, convorbirile noastre lungi când vii să iei ceaiul la mine, plimbările noastre prin sălile de expoziţii, certurile noastre pentru un tablou sau o carte, serile de concert, semnele uşoare de înţelegere pe care le schimbăm în lume, când, din ochi, convenim că suntem de acord asupra unui gest sau a unui fapt, toate acestea nu fac chiar cel de pe urmă lucru din existenţa mea şi poate nici din a dumitale. Este singurul lucru care mă reabilitează în proprii mei ochi şi singura împrejurare în care îmi dau seama că Andrei n'a fost totuşi în viaţa mea decât un bărbat care a greşit adresa şi a bătut la o uşe străină, croare care a ţinut cinci ani şi va mai ţine cinci, dar care până la urmă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tot eroare rămâne, adică ceva de care eu n'am cum răspunde şi n'am dece mă căi.

Ai să vii Luni, nu-i aşa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

ARABELA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1941/

I.

Am respins azi încă o ofertă. Sper să fie ultima. J. K. L. Wood, corespondent şi redactor la *New-York Herald* m'a privit cu o sinceră stupoare, a rupt cekul pe care îl plimbase jumătate oră pe masa mea şi mi-a spus sec: „Domnule, nu sunteţi un om de afaceri".

Nu sunt. Dar gândul că aşi fi putut povesti pentru un magazin ilustrat o istorie care mă priveşte, mi se pare de un rar ridicol. Nu mi se iartă că am răpit music-hallului un număr de senzaţie. *„Arabella and partner"*, spunea adineauri J. K. L. Wood, era un număr retribuit seral cu 620 de dolari, plus cheltueli de deplasare. Publicul vrea să ştie dece anume am renunţat la această retribuţie şi la aceste cheltueli. El vrea să ştie unde se află Arabela şi — dacă e posibil — dece Arabela m'a iubit pe mine sau dece am iubit-o eu pe ea.

Am în sertarul din dreapta o fotografie a ei, din prima vară pe care am petrecut-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

împreună. Să fi fost pela sfârşitul lui August, la Talloires. (Ar trebui, într'o zi să-mi clasez hârtiile şi să-mi datez, pe cât posibil fotografiile. Detestabilă memorie). Era într'o rochie albastră foarte deschisă, cu un guler şcolăresc alb, numai cu sandale în picioare, fără ciorapi, cu capul gol, nepudrată, puţin palidă, dar odihnită şi albă în soare. In fotografie am prins-o cu mâna ridicată brusc spre mine — gest speriat care nu era al ei, fiindcă voia cred, să-mi spună s'o aştept o clipă pentru poză. Imi imaginez fotografia asta mică apărând într'un ziar şi mă cutremur. Nu e nici decenţă, nici prejudecată, nici sentimentalism: dar păstrez pentru mine lucrurile care sunt strict ale mele şi mi se pare că gestul acela surprins are încă şi astăzi o căldură imediată de strigăt.

E de mirare cum zilele în care se întâmplă ceva definitiv în viaţă, nu au nimic deosebit de celelalte în care nu se întâmplă nimic. Nici un semn. Nici o prevestire. Avusesem în acea seară de Noembrie o întâlnire în Place Pigale cu un ataşat de presă al unei legaţii amice, în vederea unei note pe care trebuia s'o redactăm împreună. Omul nu venise Mi-era silă să mă întorc acasă devreme. Am luat-o în sus spre Medrano. Imi place mirosul pistei de circ, roşul violent al perdelelor din fund, dincolo de care se aude ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

chezatul cailor ce își așteaptă rândul, prostul gust al femeilor bariste, mustățile clasice ale cavalerului-director și lumea multă din jur care râde năvălitor, fără dificultate. Plăceri de estet dezabuzat. Plăceri oricum.

Se începuse de mult. Când am intrat, era liniște. Liniștea, care precede la circ numerele de salt mortal. Mi-am aruncat ochii pe program.

Trio Darties

Dikki et Miss Arabella

Deoparte și de alta a pistei la mare înălțime, erau două bare pe care, ca într'un cadru, se legănau doi atleți în roșu. In centru, o bară de lemn, legată cu două frânghii de plafonul circului, oscila liberă, așteptând. Pe pistă, un fel de clown spân, arăta cu gesturi mari ce avea să se întâmple. Cei doi atleți în roșu trebuiau să sară deodată, unul din dreapta, celălalt din stânga, pe bara mobilă din mijloc, să o prindă fiecare cu o singură mână și pe urmă, cu aceeași mișcare, să sară de acolo înspre cele două bare laterale, unul în locul celuilalt. La o înălțime de vre-o 30 de metri, un dublu salt de mare lungime, fără plasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Luminile se stinseră. Patru reflectoare de culori diferite băteau puternic în sus. Spre atletul din dreapta şi spre cel din stânga, două. Spre bara deşartă din mijloc, un reflector alb, care dădea oscilaţiilor ei deasupra circului un aer de fatalitate. Al patrulea reflector proecta mai sus o lumină albastră slabă şi descoperia acolo o prezenţă, pe care nu o băgasem în seamă: într'un leagăn de mătase, o femeie. Brună, decorativă, într'un maillot argintiu, cu o brăţară de pietre mari pe braţul drept, picior peste picior, privia de acolo totul cu o nepăsare absolută, purtând doar în colţul stâng al buzelor, un surâs întâmplător.

Toba mică bătu precipitat. In jurul meu, nu se auzia respiraţia nimănui. Pe urmă, o bătaie surdă de tobă mare, un salt, patru mâini zmuncindu-se pe bara din centru, o singură oscilaţie a ei şi... gata. Bara se legăna iar goală deasupra pistei adânci, cei doi atleţi zâmbiau de o parte şi de alta din locurile lor schimbate, femeia privia mai departe cu acelaş nesigur aer de absenţă.

Era un număr mediocru. Am gândit-o atunci, când nu judecam decât cu gestul meu de diletant. O gândesc şi acum, când am în urmă atâtea turnee şi succese. Era un număr mediocru. Interesant desigur şi primejdios, dar prost prezentat, cu detalii inutile, cu decoruri de bâlciu şi cu nu ştiu ce expresie decla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1933-1947/

matoare, care îmi displace. Mai târziu, în peregrinările mele prin music-halurile europene, am învățat că virtuozitate și simplicitate sunt două lucruri identice. Mi-a spus-o într'o seară Rastelli, la Hamburg, unde jucam întâmplător amândoi, el cu bilele, faclele și baloanele lui, eu cu Arabela.

Dar să revin. Tot pasagiul ăsta ar trebui suprimat la drept vorbind. Obicciu stupid de cabotin, care nu-și poate uita meseria și vorbește într'una de ea. Să revin deci la acea seară de Noembrie, când nu eram decât expert tehnic al Ministerului Sănătății din România pe lângă Comisia internațională de cooperare medicală.

Numărul se terminase. Cei doi cavaleri în roșu mulțumiau publicului în mijlocul pistei. Între ei, își făcuse loc un al treilea, tot în roșu, mai tânăr însă și mai firav, care până atunci stătuse ascuns nu știu unde. In jurul lor, clownul spân descria cercuri largi într'un fel de dans grotesc, fără haz. Numai sus, deasupra noastră a tuturora, femeia din leagănul de mătase privia departe fumul unei țigări imaginare. Avea o ușoară mișcare a tălpilor, joc imperceptibil de baletistă în repaus. A coborât, târziu când aplauzele încetaseră cu totul, pe o frânghie, schimbând rar, leneș, mâinile una după alta în jos, până în centrul pistei, unde a căzut pe vârfuri. Pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

urmă a ieşit, fără grabă şi fără să se încline, între cele două şiruri de servitori în livrea.

In pauză, m'am dus ca de obicei în culise, să privesc caii. Li se făcea toaleta pentru spectacol, în boxe deschise, într'o galerie din fund. Miroase acolo a nisip, a baiegă, a sânge şi a parfum — miros răvăşit, complicat, pe care nu l-am cunoscut decât acolo şi pe care îl ţiu minte cu o precizie ascuţită. Femei elegante se plimbau dela boxă la boxă, să mângâe o coamă neagră, să şteargă fruntea pătată a unui mânz, să întindă zahăr cumpărat la intrare, calului preferat.

Intr'un colţ, călare pe bara de lemn a unei boxe, femeia în tricoul argintiu conversa cu un cal negru, cu mâna petrecută frăţeşte după gâtul lui. (Imi amintia o imagine veche de carte poştală aşa cum se trimiteau de mult, în copilărie, de anul nou pentru felicitări, poză în care o amazoană şi un bot de cal se priviau tandri sub o potcoavă de flori). Mai târziu aveam să aflu că Miss Arabela nu se afla acolo, în seara aceia, pentru buna ei plăcere, ci că era obligată prin contract să se plimbe în pauză prin culoare, în costumul ei de spectacol, odată cu clownii şi scamatorii, pentru a da astfel culiselor un aer de activitate surprinsă. Asta îl măguleşte pe spectator.

M'am apropiat de ea întâmplător. Cred că tot întâmplător, vreau să spun, fără nici o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

intenţie precisă, i-am oferit o ţigare. A primit-o şi pe urmă, când şi-a amintit că nu era voie să se fumeze acolo, şi cum amândoi rămăseserăm cu ţigările în gură neaprinse, m'a întrebat dacă nu vreau să viu la ea în cabină, să fumez.

— Uite, e aproape. Intâia uşe pe stânga.

Am urmat-o, surprins de simplicitatea propunerii. Imi vorbise ca unei cunoştinţe vechi, cu un amestec de indiferenţă şi prietenie, care, la drept vorbind, era felul ei natural de a fi, dar care atunci — pentrucă nu o cunoşteam — mi se părea anume adresat mie.

A doua parte a programului începuse, dar nu era nimic interesant, cel puţin între primele numere şi îmi surâdea gândul de a schimba câteva cuvinte cu femeia aceasta în costum argintiu, în cadrul ei de cabotină. Era ceva cinematografic în întâmplarea asta.

Totuşi în prag am ezitat. Când s'a deschis uşa, am observat cu surprindere şi cu necaz că nu eram singuri şi că cei patru parteneri ai femeii ocupaseră dinainte cabina, fiecare instalat în alt colţ, ursuji, preocupaţi de toaleta lor complicată şi dezinteresându-se complect de noi. Am intrat încurcat, neştiind dacă trebue să salut sau nu, şi derutat mai ales de tăcerea lor ostilă. Se îmbrăcau îmbufnaţi, muţi, fără grabă, trăgându-şi fără nici o jenă pantalonii sau cămaşa şi aruncându-şi din când în când, peste capul nostru un şter-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr/1933-1947

gar, un pieptene sau o lingură de pantofi. Doar cel mai tânăr dintre ei, băiatul firav pe care în pistă nici nu-l văzusem decât la sfârşitul numărului, şi-a ridicat capul deasupra ligheanului peste care se spăla gol până la brâu şi m'a privit un moment.

— Beb, îl numi femeia.

Pe urmă, îmi făcu semn să viu la măsuţa ei de toaletă. Imi aprinse ţigarea şi apoi o aprinse pe a ei dela mine.

Porni să-şi descheie nasturii bretelelor, dar plictisită că nu poate fuma liniştit, renunţă, rămânând aşa, cu tot spatele gol şi cu un sân pe jumătate descoperit, sub tricoul acela nu destul de deschis ca să-i alunece cu totul dealungul corpului. Fuma cu stângăcie, ceeace m'a surprins şi i-am spus-o.

— Dece ţii ţigarea între degetul gros şi arătător?

— Nu ştiu. M'am învăţat se vede aşa.

Tăceam amândoi. Nu ştiam despre ce să-i vorbesc şi mi-era necaz pe mine că venisem, căci eram cu siguranţă ridicol între cei patru bărbaţi, care îşi vedeau de treabă în jurul meu, ca şi cum nici nu aşi fi existat.

— E foarte interesant numărul dvs., vorbii eu însfârşit, oprindu-mă la platitudinea asta, mulţumit oricum că găsisem ceva şi că puneam astfel capăt tăcerei aceleia penibile.

— Interesant? Nu ştiu. Obositor. Nu este aşa, Beb? Obositor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Își petrecu mâinile după ceafă și își legănă capul între brațele ei rotunde.

— Și eu doară, nu fac nimic. Privesc de sus, cum lucrează ei. Dar luminile, dar aparatele astea prost înșurubate, dar galeria care râde... Dacă ai ști cum apasă toate astea...

Era un accent de imensă osteneală în vocea ei și acele câteva cuvinte pe care le rostise, întretăiate de tăceri lungi, cu ochii urmărind fumul subțire al țigării, mă loviseră prin simplicitatea lor.

Între timp, bărbații terminaseră cu îmbrăcatul și atunci s'a întâmplat un lucru atât de neașteptat, încât, dacă nu m'aș fi simțit stingherit, aș fi isbucnit cred în râs. S'au înșirat toți patru în front, în fața Arabelei și s'au apropiat pe rând de ea, unul câte unul, oprindu-se cu oarecare sfială la depărtare de un pas. Ea îi privi pe fiecare în parte, cu atenție, scrutându-le autoritară ținuta și făcând mici observații de detaliu.

— Tu să-ți schimbi mâine gulerul. Ți-am spus că un guler nu se poartă mai mult de o zi.

— Și tu dece nu ți-ai șters ghetele? Și dece porți pălăria pe ceafă?

Ascultau observațiile acestea, școlărește, intimidați și cu surâsuri încurcate de copii care își recunosc greșala și promit din ochi să se îndrepte. Cu primii doi sfârși repede (erau cei doi atleți în roșu, pe care îi văzusem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-194/

executând saltul mortal). Unuia îi comandă să-şi vâre în buzunar batista, care ieşia exagerat din haină, celuilalt îi arătă o uşoară pată pe rever.

— Mâine nu cumva s'o mai văd.

Deschise un sertar şi scoase de acolo o sumă de bani, pe care o împărţi între toţi, fiecare primind în tăcere ce i se dădea, fără să numere şi plecând pe urmă, cu un salut stângaciu din cap.

Mai complicat fu cu Dikki, clownul spân, un biet om cu faţa avariată de farduri, pentru care Arabela îşi pierdu mai mult timp ca să-i pună în ordine toaleta şi care, când fu să-şi primească banii, reclamă un suplîment, refuzat retezător de femeie.

— Fă bine şi pleacă. Ai să te întorci devreme acasă şi n'ai să bei — mă înţelegi? Tu, Beb, rămâi. Uite, îţi lipseşte un nasture la pardesiu.

Băiatul rămase lângă uşe, în timp ce Arabela îi cusu nasturele şi el o privi lung cu o înduioşare, care mi se păru comică pentru locul acela şi pentru vârsta lor de oameni în toată firea.

Toate acestea se petrecuseră atât de neaşteptate, încât, rămânând în sfârşit singur cu Arabela, n'am ştiut ce să-i spun. Scena de familie, la care asistasem, ar fi trebuit să mă amuze şi simţiam totuşi că mă emoţionează, prin aureola de dictator a femeii

Muzeul Digital al Romanului Românesc

aceleia tinere, prin supunerea copilăroasă a tovarăşilor ei, prin respectul lor speriat faţă de ea, prin îngăduinţa ei ironică şi poruncitoare faţă de toţi. Mai tânără decât ei — cel mult de o vârstă cu ei — se purta cu dânşii ca o soră bătrână şi aerul său matern mi se părea neserios pe obrazul ei de adolescentă ostenită.

— Nu vrei să te întorci în circ? m'a întrebat ca într'un sfârşit. N'ar trebui să pierzi numărul de echitaţie. E bun.

I-am răspuns, cu totul într'altfel, printr'o întrebare bruscă.

— Iţi place viaţa asta?

— Care viaţă?

— Viaţa asta pe care o duci.

— Pui nişte întrebări...

Işi desfăcea cu atenţie şireturile pantofilor albi de lucru şi îşi pregătia meticulos ciorapii, rochia, pudra, gravă de parcă operaţia aceia ar fi fost ceremonia ei cea mai de seamă. Nu mi-a spus nici să întorc capul, nici să sting lumina, nici să plec. S'a îmbrăcat în faţa mea, cu o totală lipsă de pudoare, dar era în indiferenţa mişcărilor ei, ceva inexplicabil cast, ceva care opria din parte-mi orice gând lăturalnic.

— Dacă vrei, i-am spus, mergem împreună undeva pe aproape să bem ceva şi să mai stăm de vorbă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Bucuroasă, dar e păcat de spectacol că-l pierzi.

Am ieşit. Ploua mărunt, ploaie de noapte, în care totul pare ud, lumina felinarelor, lumina vitrinelor, zidurile caselor subit incendiate de farurile unui automobil ce trece. De departe, literele electrice ale unei firme de cafenea pâlpâiau prietenoase şi m'a bucurat dinainte răbufneala de căldură şi gălăgie surdă, care avea să ne întâmpine la intrare.

Seri de cafenea pariziană, în Noembrie, când te apucă miezul nopţii în faţa unei sticle deşerte, înecat în valuri de fum, prin care vocile oamenilor, zgomotul zarurilor, sunetul monedei pe zinc, vin depărtate, învăluite, consolatoare până la tine, într'o rumoare ce-ţi spune că nu esti singur totuşi în sfârşitul ăsta de toamnă. Ce bună este aproprierea oamenilor, pe care nu-i cunoşti, toţi prietenii şi toţi confidenţi, în ceasul de seară care v'a unit la olaltă, între oglinzile acestea aburite, între mesele verzi de biliard, între vitrinele mari ce se văd dinăuntru înflorite de picăturile de ploaie, care desemnează în căderea lor pe geam, hărţi şi continente efemere. Totul e familiar şi fără nume în cafeneaua asta de cartier, ca într'un tren sau ca într'un salon de vapor şi sentimentul că mâine nu vei mai recunoaşte nici una din feţele amicale din jur, îţi dă nu ştiu dece un gust cald de confesiune şi un îndemn de a vorbi despre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cele mai ascunse lucruri ale tale, celui dintâi vecin de masă.

Am ascultat în seara aceia povestea Arabelei, fără să fiu surprins şi fără s'o întreb de nimic, lăsând-o să vorbească în buna ei voie despre ce s'o nimeri.

— In leagănul ăla alb, pe care l-ai văzut la circ, m'a suit întâia dată un elveţian, director de cabaret, undeva lângă Montreux. Zicea că nu-i angajează pe băeţi, dacă nu mă arăt şi eu pe scenă. Dar nu ştie să facă nimic, a spus Dik. Nu e nimic, zicea celălalt. Să stea acolo cu voi, ca s'o vadă lumea — fără femei nu merge.

Pe urmă a rămas aşa şi n'am mai schimbat. Umblu cu ei, le port de grije, căci sunt toţi patru nişte zăpăciţi şi seara jucăm împreună. Jucăm... Ai văzut şi dumneata. Dik bea, Beb fumează, Jef umblă după femei şi Sam nu umblă după nimic. (Sunt caraghioşi cu numele astea, dar m'am obişnuit să le spun aşa şi nici ei nu mă strigă altfel decât Arabela). Dacă n'aş fi eu să-i ţiu de scurt... Unul mi-e frate, altul prieten, altul nu mai ştiu ce mi-e. M'am obişnuit cu ei şi oricum e mai bine aşa decât altfel. Sau e tot una. Numai uneori îmi vine un fel de plictiseală şi nu mai înţeleg ce caut sus pe frânghiile alea, unde nu fac nimic şi aştept să se termine numărul nostru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index933-1947

De obicei nu fumez, dar nu sunt obişnuită să refuz ce mi se dă — fiindcă nici nu sunt obişnuită să mi se dea — aşa că ţigara dumitale am primit-o. Cred că nu te-ai supărat.

Am lăsat-o să vorbească vreme multă. Numai ţiu minte astăzi despre câte mi-a povestit. Lucruri obişnuite, întâmplări mărunte, reflexii, întrebări, amintiri — toate spuse indiferent cu voce egală, potolită şi cu o lipsă de sclipire în ochi, care spunea cât de puţină importanţă aveau toate acele lucruri şi eu care le ascultam, pentru ea care le spunea, din oboseală probabil.

Am eşit târziu, aproape de două. Staţiile de metro se închiseseră de mult şi taxiuri nu se vedeau.

I-am propus să vie la mine.

— Nu se poate.

— Ba da, se poate. Te chem ca să dormi, nu pentru altceva. E mai aproape şi e mai simplu.

S'a gândit puţin şi am văzut bine că în momentul acela nu avea ezitări de pudoare ci că socotea cât era de comod sau de incomod să vie. Până la urmă, cred că şi-a spus că era mai simplu aşa.

— Viu.

Ne-am urcat la etajul III, într'un hotel din apropriere unde locuiam şi cum nu aveam decât un singur pat, i-am spus că eu am să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaltransilvania.ro/indr 1933-1947

mă culc, în odaia alăturată, într'un fotoliu. Eram de bună credinţă.

— Nu, mi-a răspuns. O să dormi în pat. E destul de mare pentru amândoi şi nu e imposibil să ne înţelegem.

Am primit pentru că mi-era tot una şi nu mi se întâmpla pentru prima oară să mă culc cu o femeie prieteneşte, în camarad, căci adesea, după o petrecere, se întâmpla să vie sus la mine diverşi amici şi amice şi atunci dormiam cum se nimeria.

Dar când am făcut întuneric şi după ce am descoperit căldura cunoscută a perinelor, răsuflarea femeii de lângă mine, rară cum era şi ascunzătoare de nu ştiu ce tristeţe intimă, mi s'a părut atât de amicală şi de veche şi în zgomotul surd al ploii, ce încă se auzia din stradă, palpitarea trupului ei era atât de apropiată, încât i-am căutat mâinile şi i le-am petrecut după gâtul meu, fericit că o am lângă mine.

S'a lăsat în voia mea, fără nici o mustrare pentru cuvântul meu călcat, dar de asemeni fără entuziasm, supusă şi absurd de liniştită. Avea un gust de miez de pâine şi senzaţia asta pe care o port încă în mine, este singurul lucru cert, care mi-a rămas pe urma Arabelei, astăzi după atâţia ani de trai comun şi după alţi atâţia de despărţire.

Când am lăsat-o din braţe, s'a întors spre fereastră şi a adormit imediat, adânc.

Imi spusese doar că era obosită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

II.

N'am încercat nici odată să explic nimănui, cum a rămas Arabela cu mine şi cum am primit eu, atât de îndărătnic în dorul meu de libertate, această complicaţie plină de urmări grele.

Totul a fost aşa de simplu şi de nesocotit, încât sunt sigur orice explicaţie ar fi fost falsă.

Arabela a rămas din lene. Aşa cum venise.

— Ce ar fi, i-am spus eu a doua zi, dacă n'ai pleca mai departe în turneu şi ai rămâne aici?

— Ştiu eu? Să încercăm.

Seara, am găsit-o la mine în cameră, instalată simplu. Îşi adusese o valiză mică şi câteva obiecte de toaletă: tot bagajul. Am întrebat-o cum aranjase cu tovarăşii ei.

— Au plecat.

— A fost greu?

— Nu. Le-am dat socotelile şi s'au dus. Oricum eu nu făceam nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1933-1947

Ar fi trebuit să fie jenantă situaţia mea faţă de femeia aceasta, pe care o cunoşteam de o zi şi care, pe un singur cuvânt, aruncat într'o doară, părăsia o existenţă şi, oricum, o carieră, pentru ca să se instaleze în viaţa unui bărbat străin, cu care nu avea nimic comun. Dar cum să explic sentimentul de linişte, pe care l-am avut din acel prim ceas, aerul familiar pe care Arabela îl aducea în odaia mea, timbrul de amintiri comune, pe care îl simţiam în pasul ei prin casă?

Ştia să deschidă exact sertarul care trebuia, să găsească lucrurile la locul lor, să aprindă lumina, fără să mă întrebe pe mine unde este priza, să aşeze o carte în raftul ei obicinuit. Le găsia pe toate, singură, din instinct. Din vocaţie, probabil.

Am eşit împreună să dinăm, pe urmă ne-am dus la un cinematograf din cartier şi ne-am întors târziu acasă, fără nici o grabă, cel puţin din partea mea, căci deşi îmi plăcea căldura braţului ei şi mă gândiam cu plăcere că peste puţină vreme o voi avea întreagă şi goală lângă mine, în pat, totuşi senzaţia asta mi se părea cunoscută, totul având un gust de iubire veche şi de pasiune calmă, ca şi cum între ea şi mine, ar fi fost lungi ani de înţelegere fizică.

Am fost viaţa mea toată un zăpăcit şi un ursuz, rebel ori de câte ori o femeie a încercat să rămână legată de mine, preocupat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

exclusiv de libertatea mea de a dispune, celibatar din predestinare şi nu înţelesesem până atunci cum ar fi fost cu putinţă o căsnicie, simplul gând de a regăsi în fiecare noapte acelaş trup, cu aceleaşi tresăriri, părându-mi-se absurd, mie doritor veşnic de surprize şi acorduri trecătoare.

Prin ce miracol Arabela învinsese din primul ceas, chemarea mea de vagabond în iubire şi mă fixase, aşi izbuti poate să spun, dacă mi-aşi da osteneala, dar dece să încerc explicaţii de psihologie pentru un lucru atât de firesc şi pe care îl acceptasem cu atâta bună voie? Nu, nu. Arabela ar râde dacă ar citi.

Tot ce ţin minte, este că mirosea frumos. Avea o aromă ştearsă de parfum, pe care sângele ei îl încălzia dându-i un gust personal, o nuanţă de miros animal, amintitor de noapte. Era de necrezut cum apa de colonie, inexpresivă şi chimică, se transformă în dantelele ei, într'o aromă atât de învăluitoare şi de pierdută, de parcă ar fi făcut parte din respiraţia ei.

— *Que tu sens bon,* îi spuneam sincer, când voiam să-i spun cât o iubesc şi mi-ar fi foarte greu să traduc vorba asta în româneşte. Cred că ar suna ridicol.

Seara când mă întorceam dela lucru, tresăriam de departe la amintirea acestei arome, care îmi umplea gura şi nările, ca un cald

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-194/

miros de castane coapte şi aveam o grabă de adolescent, când urcam scările, până ce, ajuns însfârşit în casă, puteam s'o strâng în braţe şi să-mi lipesc obrazul de al ei.

N'am avut multe femei în viaţa asta a mea. Destule oricum. Atâtea câte poate avea orice bărbat de urâţenie obişnuită, când e amabil şi când ştie, uneori să fie stăruitor. Nu mă laud cu asta, căci ştiu prea bine că cel din urmă amic al meu, mai înalt decât sunt eu, mai brun şi cu un obraz mai plăcut, a cunoscut de zece ori mai multe „aventuri". Oricum n'am întâlnit nici odată o femeie — şi au fost unele pe care le-am iubit — nici odată una, care să-mi fi dat senzaţia aceasta de voluptate odihnită, pe care o găsiam în braţele Arabelei, respirându-i mirosul de carne tânără, destinsă în lene şi indiferenţă.

Fiindcă Arabela nu era „femeia pasionată". Când a început ceeace s'a numit „degringolada" mea, când adică mi s'a comunicat din ţară dela Minister, că sunt pus în disponibilitate, ştiu că prietenii mei cei mai binevoitori, îmi plângeau de milă alarmaţi, dând de veste pe unde puteau, că am căzut pradă unei femei fatale. Râdeam, privind-o pe acea femeie fatală, în rochiile ei de casă, aproape totdeauna de culoare aspră şi caldă, umblând ca o adevărată gospodină prin cameră, ca să dreagă un lucru sau ca să-mi pună la îndemână o carte, pe care eu o rătăcisem. Era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947/

ceva atât de conjugal şi de matern în ea, (aerul ei grav din seara în care o cunoscusem, încruntarea poruncitoare, cu care acum îmi purta mie de grijă, cum atunci îi purta de grije lui Beb sau lui Dic) încât gândul că cineva ar putea să o ia pe Arabela drept o eroină sumbră de roman, mă făcea să râd copilăreşte, cu gura plină.

— Ce te-a apucat, Ştefan? De ce râzi?

— Nimic, dragă fată. Imi place să te privesc.

— Nu eşti serios. Nu eşti serios deloc.

Nu. Nu eram serios. In ziua în care, terminându-se lucrările preliminare ale comisiei internaţionale, la care fusesem trimis ca expert medic al Ministerului Sănătăţii Publice, ar fi trebuit să mă întorc în ţară şi să depun referatul meu, cuminte cu adevărat ar fi fost să mă întorc. Este ceeace m'a sfătuit şi Arabela să fac.

N'am putut. Nu spun că m'aş fi simţit nenorocit, nu pretind că fără ea n'aşi fi fost în stare să trăesc, nu cred că despărţirea ar fi fost enorm de dificilă. Nimic din toate acestea. Totuşi n'am plecat. Să renunţ la ea, la apropierea ei, la corpul ei rotund, puţin prea rotund, dacă trebue să fiu drept, dar atât de cald şi atât de amical, să uit acele două braţe calme, pe care le desemnam seară cu seară, dela umăr la încheietura mâinii, cu buzele — mi se părea într'adevăr un efort prea complicat. In ţară, cu mine, pe de altă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro 1933-1947

parte, nu puteam să o iau, din foarte multe pricini (între care trebue să socotesc şi oarecare laşităţe, căci mi-ar fi fost greu să apar cu Arabela în Bucureşti unde mă aşteptau o mulţime de prieteni onorabili şi mai ales, o femeie — Maria — pe care o iubisem pe vremuri inutil şi la a cărei stimă ţineam şi ţin încă, tocmai pentrucă niciodată n'am izbutit să trec cu ea dincolo de o afecţiune controlată scrutător de o parte şi de alta).

Să plec deacolo — era aşa de plictisitor! Am rămas simplu, fără nimic eroic în decizia asta, aşa cum pe vremuri în timpul liceului, mi se întâmpla uneori, în anumite dimineţi de iarnă să mă trezesc în zori, să mă uit alarmat la ceas şi pe urmă după o scurtă ezitare, să-mi trag plapoma peste cap, decizând fericit: azi nu mă duc la şcoală.

Nu mă mai duceam la şcoală, nici în zorii acelei zile de Ianuarie, când valiza mea diplomatică mă aştepta pentru Bucureşti şi când privind prin ferestrele largi ale camerei noastre treizeci de centimetri de cer parizian înourat, i-am spus Arabelei că rămân.

Sancţiunile au urmat repede. Un avertisment în primul rând pentru gravă neglijenţă în serviciu. Pe urmă punerea în disponibilitate. Dacă n'am fost dat în judecată şi n'am fost pedepsit mai grav, este pentrucă între timp, Andrei Giorgian, un prieten, fost mai de mult deputat de Turda din diletantism, ajunsese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

foarte serios subsecretar de stat la externe, şi pusese, se pare, o vorbă bună pentru mine. Dealtfel Andrei mi-a scris personal o scrisoare (m'a amuzat mult, ţiu minte, faptul că era trasă la maşină şi pe o hârtie cu antetul ministerului) în care îmi atrăgea serios atenţia asupra uşurinţei mele.

In post scriptum, mă anunţa că se căsătoreşte oficial cu Maria (cu care de altminteri trăise multă vreme înainte, aceeaş Marie căreia cu câţiva ani în urmă, îi făcusem într'o seară de bal, mărturisiri inabile, de care şi astăzi mă căesc). N'am înţeles de altminteri acel post scriptum, căci căsătoria lor fusese anunţată în ziare şi eu îi felicitasem la timp prin scris.

Am primit toate aceste reproşuri şi chemări amicale la ordine, cu nepăsare. Nu fiindcă aş fi vrut să provoc sau să înfrunt pe cineva. Nu. Dar pentrucă nu aveam ce să le răspund şi mai ales nu puteam să vorbesc despre Arabela, despre fericirea potolită pe care o găsisem iubind-o, despre voluptatea lentă, ordonată şi limpede a nopţilor mele din Rue Tholozé. Era comic să ştiu că în ochii lumii eu sunt căzut pradă acestei fete brune, care în clipele ei cele mai ascuţite de pasiune, nu ştia să surâdă altfel de cum surâdea altă dată, sus în leagănul de mătase, absentă şi ostenită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr 1933-1947

III.

Lucrurile au mers foarte bine, cât timp am avut bani. Vreo patru luni. Imi rămăseseră din vremuri bune, un cont în bancă de aproape 30 mii de franci. Destul pentru a nu-mi fi pus din capul locului, probleme prea grave. Deocamdată aveam cu ce trăi — şi dincolo de asta, fără să fi fost boem din fire, nu mă mai interesa nimic.

Din aceste prime luni ale iubirii mele cu Arabela nu am aproape deloc amintiri. Văd o Arabelă cuminte, monotonă şi casnică, lăsându-mă să umblu ziua pe unde voiam, aşteptându-mă acasă, docilă, făcându-se mică la braţul meu, când ieşiam în lume, destinzându-se noaptea în pat, ca o pisică albă şi mormâitoare, când era foarte frig afară, foarte cald în casă şi mă apropiam de ea să o sărut.

Uitasem că am o meserie, uitasem că ar fi trebuit să lucrez şi redevenisem într'un fel studentul dezordonat din alte vremuri, care îşi lăsa în anul întâiu lecţiile de anatomie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

pentru concertele Colonne. De astă dată îmi găsisem altă ocupaţie: mă plimbam dimineaţa la Luvru, iar după masă, citiam la Biblioteca Naţională, totdeauna la acelaş fotoliu — 118 — şi sub aceiaş lampă cu glob verde, Vieţile Pictorilor de Vassari.

Ii eram recunoscător Arabelei de a mă fi scos fără voia ei, depe drumul unui destin rezonabil şi de a fi făcut din domnul serios pe care îl cunoscuse în acea seară trecută de Noembrie, un ins care uita că e doctor, expert şi diplomat, pentru a redeveni ceeace el voise să fie totdeauna: un om tânăr.

Vara, am plecat la Talloires, unde am rămas într'o pensiune foarte eftină, dar cu aparenţe de mondenitate (ceeace flata gustul burghez al Arabelei) şi am jucat acolo cu bună voie rolul „tânărului menaj fericit", într'o societate de oameni cumsecade şi bârfitori. Ce strălucitoare de orgoliu era Arabela în mijlocul prietenelor ei din pensiune, toate soţii de treabă, şi cât de bine îi şedea de astă dată aerul de „femeie măritată", ei care plimbase atâţia ani printr'o lume dubioasă şi agitată, o frunte de logodnică. Eram cu adevărat mulţumit de a-i fi dat femeii aceleia singura voluptate, pentru care probabil fusese sortită: iluzia amorului legitim. Şi mă bucuram văzând cum Arabela îşi pierdea cu încetul dunga de îndoială — poate de panică — ce îi umbria uneori, mai de mult, surâsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania, fd/ind 1933-1947

Aceste luni idilice, s'au terminat brutal odată cu întoarcerea la Paris, când făcând socoteala banilor ce îmi mai rămâneau, am găsit un rest de 6000 de franci.

— Trebue să fac ceva, i-am spus Arabeleì şi am ridicat încurcat din umeri.

— Trebue să facem ceva, a corectat ea.

Seara, când m'am întors acasă, am găsit-o bine dispusă, fără exagerare ce e dreptul (căci lucrurile erau destul de serios încurcate) dar în orice caz foarte curagioasă şi mai ales decisă asupra ceeace urma să facem.

— Ascultă, Ştefan, 6000 de franci sunt bani foarte mulţi. Tu n'ai cum să ştii asta. Ne vor ajunge cel puţin cinci luni de aici încolo. I-am spus adineauri portarului că dela 15 poate să dispună de apartament. O să ne mutăm în alt cartier, de preferinţă pe malul stâng, spre Porte d'Orléans sau Porte de Versailles. Sunt camere ieftine pe acolo şi cu 150—200 de franci, cu siguranţă găsim una bună, chiar dacă o fi cu un etaj mai sus. O să mâncăm seara acasă, mă îngrijesc eu de asta. Ziua la un restaurant mai mic, se mănâncă foarte curat, ai să vezi. O să stăm mai mult pe acasă şi când o să ieşim —ei bine când o să ieşim, mi se pare că există şi o clasă a doua la metro — nu?

— Ei pentru 45 de centime.

— N'ai dreptul să vorbeşti aşa: habar n'ai ce însemnează 45 de centime. A — şi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

nu uit: încearcă să fumezi gauloise: sunt mai eftine şi mai gustoase.

— Mizeria care va să zică... am reflectat cu un oftat într'adins exagerat, ca să ascund reala mea îngrijorare.

— Nu mizeria. Certitudinea. Pentru cinci luni, numai, dar, oricum certitudinea. Pe urmă... ei, pe urmă o să vedem.

Redevenia Arabela scrutătoare şi stăpână, pe care o văzusem, în prima seară, în cabina ei dela Medrano, trecându-şi în revistă partenerii şi împărţindu-le scurte porunci, pe care ei le primiau cu supunere.

In zece zile eram mutaţi. Arabela aranjase totul — tratative, aconturi, certuri, plictiseli — în timp ce eu, după câteva zile de panică („ce e de făcut?... ce e de făcut?") îmi reluasem rătăcirile metodice prin mahalalele pariziene, cu rare opriri în galeriile de tablouri sau în librării, de unde seara mă întorceam ostenit, dar cu sentimentul nespus de calm, că este cineva care să cugete pentru mine la „greutăţile vieţii" — cum zicea cu gravitate Arabela, când se întâmpla să discutăm serios între noi.

Noua noastră reşedinţă, era o cameră mică, la etajul al 6-lea — ultimul — într'un corp de case negre, cu zidurile lepros tencuite, într'o curte imensă, cu ierburi neîngrijite şi cu foarte mulţi copii. Undeva pe lângă Porte de Versailles. Nu-mi aduc aminte să fi fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

o singură zi, în care să nu fi văzut pela ferestre rufe ude întinse la un soare mai mult presupus, căci nu se vedea niciodată, printre streşinile unite. Se auzia în fiecare zi, la acelaş ceas, un fonograf cu discuri vechi — voce răguşită, încăpăţânată, care nu ştiu la ce etaj anume se ascundea, căci n'am isbutit niciodată să o localizez. Până la noi sus, urcam o scară complicată şi mă opriam de vreo cinci ori, la diferite uşi, pe care citiam aceleaşi cărţi de vizită boeme: Alexandre Merenski, artiste-peintre, Theodor van Haas-ténor, Marcel Charde-paysagiste... Numai pictori, poeţi şi cântăreţi — societate dubioasă, care trăgea a sărăcie şi în mijlocul căreia mă simţiam străin, cu care nu avusesem niciodată nimic comun cu arta şi care în afară unui gust destul de relativ pentru cărţi, nu-mi recunoşteam nici un fel de chemare.

Totuşi... Cum uitam de cartier şi de vecini, de zidurile multicolore ale casei, de curtea pavoazată cu izmene ude fâlfâind în vânt, la ferestre, de scara tapetată cu igrasie şi cărţi de vizită artistice, cum uitam de toate acestea şi de totul, când deschideam uşa, să intru în camera noastră dela al 6-lea, cameră din care geniul casnic al Arabelei, făcuse un cadru de ordine strictă şi de graţie uşoară, dela culoarea de lemn dat la rândea a mobilelor, până la florile reci de iarnă, care n'au lipsit niciodată dela masa noastră, nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în zilele când n'au fost bani de pâine! Ar trebui să râd în amintire, de frumusețea prea onestă a camerei aceleia, prezidată de șorțul alb de gospodină, pe care Arabela îl purta cu vagă mândrie — dar dacă nu râd, este întâi pentrucă am fost totdeauna un ins lipsit de gust și în al doilea rând pentrucă acolo, în camera aceia, a rămas ceva de care nu se râde.

Ne-am făcut repede cunoscuți în cartier. Arabela s'a interesat în primul rând de furnizorii ei, contând pe vremuri mai grele. I-a cultivat cu îndărătnicie și amabilitate. Se avea foarte bine cu vânzătoarea de la lăptăria Maggi din colț, îl saluta amical pe măcelar, se interesa de copiii brutarului, care erau mereu bolnavi și pentru care Arabela cunoștea leacuri diverse. Datorită acestor relații atât de utile, ne câștigaserăm oarecare prestigiu prin vecini și țiu minte că Arabela fusese aproape mândră într'o zi, când aflase, cu o săptămână mai devreme, printr'o confidență a brutarului, că pâinea se va eftini dela 2,40 la 2,35. Numai țiu minte, dacă nu m'am simțit și eu măgulit de întâmplarea asta, care ori cum, făcea din noi, în oarecare măsură, un fel de notabilități ale cartierului.

Când treceam seara, dinspre squarul Vaugirard spre casă, la braț de obicei, pentrucă ne iubiam și pentrucă ne era frig, amicii noștri ne surâdeau din prăvăliile lor respec-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tive şi nu odată am auzit în urma noastră, şoptindu-se complice: *voila le jeune menage du sixieme qui passe.* Tânărul menaj dela al 6-lea, eram noi şi porecla asta, dacă mie nu-mi displăcea, pe Arabela o fericia deadreptul, pentru tot ce era respectabil în situaţia noastră.

Ne opriam în drum să târguim, pentru masa de seară şi admiram ştiinţa ei de a inventa, de fiecare dată, cu bani puţini şi cu mâncăruri slab variate, o masă nouă şi o mică surpriză. Am încercat de multe ori de atunci să-mi organizez un prânz asemănător acelora şi n'am isbutit, ceeace — oricât ar părea de copilăros — mă dezolează. Mi se întâmplă uneori să mă gândesc la Paris, să visez o reîntoarcere acolo, să mă revăd pe străzile acelea pe care le iubesc atâta, în cât amintirea lor mă emoţionează ca amintirea unor oameni, dar trebuie să mărturisesc aceastâ prostie, că primul lucru pe care m'aş bucura să-l fac acolo, ar fi să intru într'o charcuterie şi să cer de 1 franc şi 25 de centime, un sfert de *„celeri remoulade"*. Aici, în România, am explicat tuturor gazdelor mele, formula mâncării ăşteia, dar cu toate experienţele făcute, ţelina cu sos de muştar, care mi se servia, nu era nici pe departe acel *„celeri remoulade"* picant, aromat şi stimulator, care făcea bucuria dineurilor noastre, din Rue d'Alezia, dela al 6-lea etaj, într'o cameră scundă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sub privirea Arabelei, înțelegătoare a tuturor lăcomiilor, cu atât mai mult când ele erau atât de nevinovate și de eftine.

Ea, care după știința mea nu avea nici un soi de vanitate, primind altă dată complimentele care i se făceau la circ, cu o ridicare obosită din umeri, primind mai târziu, când ajunsese la glorie, criticile entuziaste, cu nu știu ce zâmbet de nedumerire, ei bine ea, atât de indiferentă și de simplă, se roșia copilărește de mândrie, când îi spuneam că o mâncare îmi place sau că un sos e reușit. In serile acelea mă iubia îndoit și când ne culcam o simțiam mai înfiorată și mai recunoscătoare, decât o știam obișnuit, după temperamentul ei de fată tânără, sănătoasă și potolită. Erau voluptățile ei intime de stăpână a casei, biată casă ce se ținea greu pe picioare, din resturile unor bani ce se sfârșiau, în ciuda celor mai strânse socoteli. Lăsasem cu totul în mâinile Arabelei conturile și numai aveam în buzunar decât gologanii pe care mi-i dădea pentru țigări, căci chiar când se întâmpla să găsesc bani — un împrumut, o carte vândută, un ceas amanetat... — îi dădeam tot ei, care cu sânge rece lupta cu sărăcia, datoriile și furnizorii, biruindu-le din ce în ce mai greu.

Nu era nimic mai dificil de dus decât neplata chiriei și dacă despre zilele de foame, despre marșurile forțate pe jos, din cauza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indm 1933-1947

lipsei de tichete pentru autobuz, dacă despre hainele roase îmi aduc astăzi aminte cu oarecare nostalgie, când mă gândesc la cei 175 de franci lunar, pe care nu aveam să-i plătim proprietarului, tresar de spaimă şi îmi pare rău că nu pot să uit definitiv capitolul ăsta. Dimineţile de iarnă, când trebuia să coborâm scările tiptil nu cumva să ne surprindă cineva dezertând! Nopţile târzii, când făceam pe trotuar ocolul casei, până după 12, aşteptând să se stingă lumina în loja portarului, ca să putem urca, lipiţi de perete şi cu respiraţia tăiată, şease etaje — unul, încă unul, încă unul — tremurând la gândul că dintr'un moment într'altul, cineva ne-ar putea striga din urmă şi întoarce din drumul nostru către salvare. Salvarea era uşa din susul scării, uşe pe care o trântiam după noi cu un oftat de uşurare, închizând-o cu cheia de două ori şi rezemându-ne de ea ca de poarta unei cetăţi foarte greu cucerită.

Incepea atunci o noapte lungă, plină de uitare şi de pace, în care ne înfundam cu nădejdea că nu se va sfârşi şi ne cuprindeam unul pe altul într'o îmbrăţişare înceată, pe care o gradam voluptos dela sărutare la spasm, până ce somnul venia să acopere oboseala noastră de sărăcie şi amor.

Capul Arabelei îmi cădea atunci greu pe umăr. Imi plăcea să-i privesc în întuneric reflexele de cărbune ale părului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

IV.

Eram încă în plină iarnă, când a trebuit să ne gândim serios la o soluție — eu alarmat și ineficace, Arabela calmă și practică.

— E posibil să viu mai târziu astă seară, mi-a spus într'o zi. Așteaptă-mă în squar, peste drum de poștă, între 7 și 8. Să vedem...

S'a întors seara cu ceva mizer și nesigur: un angajament de acrobată, într'un fel de teatru-cabaret, la periferie. Două zeci și doi de franci seral.

— Bine, Arabela, vrei să reîncepi asta?

— Nu vreau să reîncep nimic. Și mai puțin decât orice, „asta". Vreau să ne plătim chiria.

Se întorcea spre „asta", fără desgust și fără revoltă, cu simpla conștiință că trebue să lucreze și să câștige. Nu existau pentru ea probleme și ezitări.

— Trebue, ce vrei?

Pe exact această socoteală simplă, avea să se sprijine o lună mai târziu, cerându-mi să viu și eu la teatru, să fac cu ea un duet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Sunt lucruri de acestea abominabile, care spuse cu un ton simplu ca al Arabelei, devin absolut fireşti, în cât, deşi în principiu îţi dai seama de enormitatea lor, în fapt le accepţi fără replică.

— Ştii, de săptămâna viitoare se schimbă programul. Eu termin cu acrobaţia şi intru în dans. Un dans apaş. Trebue unul cu acordeon şi tu parcă ştii să cânţi la pian.

Am primit. Dacă aş sta să explic cuiva care mă cunoaşte, acceptarea asta nu aş spune decât prostii şi n'ar înţelege cu siguranţă nimic Am primit.

O, serile din Montrouge, în cabaretul acela — jumătate teatru, jumătate bal — unde îmi desfăceam acordeonul cu tonuri tulburi, urmărind dansul Arabelei, comic prin neîndemânare (căci nu fusese niciodată dansatoare) dar elegant prin înălţarea instinctivă a trupului ei, care ştia să asculte frumos o melodie! Afară era viaţa cealaltă, din care plecasem ca un zănatec, şi în care mă puteam întoarce ori când, cu preţul unui mic efort — dar sentimentul evadării mele voluuntare mă făcea să iubesc înzecit soarta pe care o întâlnisem, între mesele acelea cu consumatori entuziaşti şi între paharele lungi cu mentă verde. Hotărât, îmi plăcea noua mea carieră şi uneori, când aveam succes şi mi se cerea să repet un cântec, acompaniat de vocile tuturor băutorilor din local, aveam o uşoară tresărire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

de orgoliu, care vestea probabil în mine ivirea cabotinului.

De acolo am trecut mai departe, prin cinematografe de cartier sau baluri musette şi ne-am schimbat de câteva ori „genul" după exigenţele programului, astăzi servindu-i Arabelei de speaker la un număr de acrobaţie uşoară, mâine acompaniindu-i la pian un dans sau, la nevoie, făcând cu ea câţiva paşi, când dansul cerea neapărat un partener.

Nimerisem o stagiune admirabilă, în anul acela în care, pe bulevard, se introduceau primele instalaţii de film sonor, iar cinematografele „mute" din cartier, alarmate de concurenţa noii invenţii, încercau să-şi reţină publicul, cu „atracţii în afară de program" (cum scria pe afiş). A fost atunci o afluenţă enormă de „oameni şerpi", „femei sirene", „discuri", acrobaţi şi imitatori, între care ne găsiserăm şi noi un loc bun, căci cererea era mare şi programele se schimbau des, ceeace ne silia să facem adevărate turnee pela porţile Parisului, din mahala în mahala, fără să depăşim nici odată un cerc interior care trecea la sud pela Denfert-Rocherau, iar la nord pela Batignolles. N'aş fi crezut că vom trece vreodată peste aceste hotare de foburg, dincolo, în centrul Parisului, unde firmele luminoase şi afişele în culori străluciau depărtat, inaccesibile.

Totuşi, foarte curând, s'a întâmplat să cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nosc un tânăr poet și pederast, cu bune relații prin lumea localurilor de noapte, și băiatul acesta care o văzuse pe Arabela dansând, s'a aprins de entuziasm pentru arta ei și s'a jurat să o lanseze. Era neserios desigur și eu care în toate istoriile acestea păstram destul simț critic și știam bine că dansul iubitei mele nu prețuia mare lucru, am primit aceste făgăduieli de glorie cu suficientă moderație. Nu e mai puțin adevărat, că am trecut realmente, mulțumită lui, în program la Bobino, cabaret cu renume popular în Monparnasse și că astfel am dansat cu Arabela, timp de două săptămâni, în plină Rue de la Gaite, fără să ne remarce nici un cronicar desigur, dar câștigând câteva fabuloase sute de franci.

Ne-am mutat desigur din mansarda dela al 6-lea, fără să ne părăsim însă cartierul, care ne devenise într'un fel indispensabil, Arabelei pentru relațiile onorabile pe care și le făcuse acolo, mie pentru culorile locului și pentru armonia surdă a zgomotelor de mahala, cu care mă împrietenisem întratât, încât nicăeri n'aș fi cetit sau gândit mai bine, decât în acea avalanșe de sunete — un oblon de prăvălie ridicându-se cu un lung uruit zimțat, un șuerat de fabrică, un cântec pierdut de armonică, o înjurătură cutremurătoare urcând din stradă, unde s'au încăerat doi șoferi.

Place de la Convention! Uneori, seara, când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

mi-e greu să adorm, mă închipui rătăcind cu mâinile în buzunare și cu pardesiul desfăcut, din mijlocul pieței ăsteia spre Porte de Versailles și o iau încet în sus, întâiu pe trotuarul din dreapta, pe urmă pe cel din stânga, oprindu-mă cu luare aminte în fața fiecărei prăvălii, ca să-i revăd amănunțit, firma, vitrina cu mărfuri ieftine și somptuoase, geamurile aburite... Mirosea a cartofi fierți, a scoică, a carne de curând tăiată, a banane... Era în jurul meu un desfrâu de mărfuri aruncate la întâmplare, stambă, pește, portocale, nasturi și bretele, unt, ouă, conserve. Și glasurile care se loviau în văzduh și luminile care se salutau de la un trotuar la altul... Revăd fețele cunoscute ale oamenilor deacolo, bătrâna surâzătoare din pragul hotelului Messidor, tânăra vânzătoare de articșouri din colțul străzii Blomet, negustorul de sticlărie de peste drum, care semăna cu Napoleon al 3-lea și care, pentru motivul că autobuzul X se oprea drept în fața prăvăliei lui, căpătase maniere de șef de gară...

Și o văd pe Arabela coborând de sus, dinspre Rue de la Croix Nivert unde locuiam noi, în impermeabilul ei scurt, strecurându-se grăbită printre trecători, dar oprindu-se îndelung la ușa unei prăvălii, ca să cumpere un cap de ață, privind cu o uluială de copil vitrinele mai mari și numărându-și în gând banii care îi rămâneau în buzunar, trecând mai departe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să târguiască o sticlă de vin dela Primistere, unde se dădeau bonuri de premii, pe care ea le colecta cu seriozitate, în nădejdea să câştige într'o zi serviciul de masă „pentru 12 persoane" fotografiat în galantar. Ásta nu numai în zilele grele, când ne luptam cu chiria neplătită şi cu tichetele ultime de autobuz, ci şi mai târziu, când câştigaserăm oarecari bani şi făcuserăm din noul nostru apartament din Croix Nivert o casă plăcută. Arabela a refuzat cu încăpăţânare să se conformeze situaţiei noastre de artişti, care au jucat odată la Bobino şi deşi în urma acestui eveniment, cunoscuserăm o seamă de „tipi bine" care ne frecventau, ea vroia să rămână mai departe o gospodină, exagerând uneori cu ostentaţie grijile ei menajere.

Foarte greu de definit genul noilor noştri prieteni. Vagi pictori, vagi poeţi, vagi critici — toţi tineri şi dezabuzaţi, culeşi din cafenelele din Montparnasse la ore târzii de noapte, unii invertiţi, alţi numai snobi (de un snobism al desfrâului, pe care îl afişau violent) alţii înstârşit, cei mai puţini, băeţi de treabă, dar leneşi şi deocamdată fără ocupaţie. Nu-mi puteam da seama exact de situaţia lor, deşi aproape toţi pictau, scriau sau făceau teatru, unii dintre ei vorbindu-mi precis despre relaţiile lor literare (arătându-mi la nevoe o scrisoare autografă a lui Cocteau) sau despre succesele lor de mai de mult — pentru do-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vedirea cărora aduceau un afiş vechi sau câteva rânduri elogioase publicate cu câţiva ani în urmă, în Nouvelles Litteraires. Mă interesau pentru pitorescul lor, pentru agitaţia pe care o aduceau în cele două camere ale noastre, unde altfel n'ar fi domnit decât dispoziţia Arabelei egală şi potolită ca un foc sub cenuşe. Dacă aveau talent, dacă erau chemaţi să facă ceva în artă — nu ştiu. Poate da. Nu mă pricep la asta, dar nu m'aşi mira ca între timp unul-doi dintre ei să fi ajuns departe şi dacă aici unde sunt acum, aş mai ceti ziare străine, poate că aş afla veşti bune despre ei.

Spre noi, îi adusese un gust naiv de frondă, căci era cu siguranţă revoluţionar să dispreţuieşti, ca ei, spectacolele Operei Mari, ca să admiri în schimb o dansatoare de bal popular, dela porţile Parisului. Nu scrisese unul dintre ei, într'o foaie de avangardă — una din acele foi incendiare, care sunt citite de exact 17 oameni, dispuşi să răstoarne pământul — nu scrisese că Wagner tot ar trebui ars şi Bruno Walter (care dirija atunci la Operă, Maeştrii Cântăreţi) expulzat, pentru ca în locul lui şi al lui Wagner să vie iubita mea Arabela? Aceiaşi Arabelă care de altfel nu-i putea suferi pe nici unul, fiindcă ei nu-i plăceau decât oameni cumsecade şi aşezaţi, detestând fără iertare tot ce era aventuros, boem şi „artist". Fata asta care venia dintr'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

lume de circ, după o copilărie dubioasă şi după rătăciri nesfârşite prin toate târgurile, fata asta mai degrabă facilă, decât virtuoasă, căci cel puţin mie îmi cedase din prima seară, fără a fi aşteptat să insist, avea o aversiune burgheză pentru tot ce nu era legitim şi curat. Suferia în societatea pederaştilor şi a lesbienelor care abundau prin culisele barurilor unde jucam şi era îngrozită de moravurile amicilor noştri recenţi, între care trecea cu o încruntare castă, vindicativă.

Intr'o seară, după un lung dineu cu scoici şi vin alb, în atelierul unui pictor tânăr, unde ne întâlniserăm întâmplător cu o bandă de fete zăpăcite şi de băeţi ameţiţi, am fost duşi cu deasila în automobilul unui amic, spre Bois de Boulogne, să asistăm la o „partouză". Nici eu nici Arabela nu cunoşteam decât din auzite şi foarte vag înţelesul termenului ăstuia, ştiind doar că era vorba de anumite rituri sexuale, ce se săvârşiau în comun, la Bois, în alcile cele mai întunecate.

Experienţa a început misterios, cu câteva schimburi de semnale luminoase, de la automobil la automobil, stingându-se şi aprinzându-se brusc farurile. Ni s'a explicat că acesta era semnul de recunoaştere, între iniţiaţi. Un lung şir de limuzine înainta cu farurile stinse, spre centrul pădurii şi uneori din acest şir se desprindeau două-trei automobile, care după semnele de rigoare, cotiau la dreapta sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndlr.1933-1947

la stânga împerechiate. Se pare că prima condiţie a unei „partouze" reuşite, era ca partenerii să nu se cunoască: bărbaţii îşi schimbau locurile, trecând de la o maşină la alta, şi schimbându-şi astfel, odată cu locurile, femeile. Pe întuneric, cu luminile stinse, cu perdelele lăsate, fără nici un fel de prezentare, fără să se vadă, aproape fără să-şi vorbească, se iubiau aţâţaţi de misterul acesta eftin al întunericului şi al necunoscutului.

Lucrul până atunci mi se păruse legendar. Dar aveam acum înainte această defilare de trăsuri misterioase, urmăriam prin portieră apelurile farurilor, vedeam strecurându-se în noapte, umbrele celor care se înţeleseseră. Spectacolul era de o ascuţime care deştepta tot ce era în mine curiozitate, anulându-mi, mărturisesc, orice fel de rezervă morală. Nu: nu era desgustător. Era numai pasionant. Trebuia să aibă cineva lipsa de imaginaţie a Arabelei, onestitatea ei primară, pentru ca să se revolte acolo, în numele bunei cuviinţi. Se atârnase de braţul meu şi ţipa în gura mare că refuză să asiste la asemenea porcării (da, a spus porcării spre ruşinea mea şi jena oamenilor de gust care ne însoţiau). Intre timp însă, amicii noştri ochiseră o limuzină albastră şi acum o urmăriam în goană, ca să se depărteze de aleea aceia prea frecventată, în căutarea unui colţ mai prielnic primelor tratative. Era o cursă la care par-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

licipam cu o sinceră palpitare, uluit de simplicitatea aventurii şi aşteptându-i cu respiraţia tăiată, deznodământul — dar Arabela nu contenia să se zbată în braţele mele, ţipând că vrea acasă şi ameninţând că dacă nu oprim, sparge geamurile.

— Sunteţi nişte porci, înţelegeţi? nişte porci. Şi tu, şi tu odată cu ei! Dece nu opriţi? Vreau să opriţi! Bandiţi ce sunteţi. Am să vă reclam la poliţie. Dă-mi un creion să le iau numărul. Dă-mi un creion, îţi spun!

Şi-a deschis poşeta, a scos de acolo un plic şi pentrucă nu avea creion, a luat rujul de buze cu care a scris pe plic, cu degetele tremurând, numărul maşinii care gonia înaintea noastră, în cinci cifre mari, copilăroase, cu o dungă groasă de roşu aprins. Era în gestul ăsta al ei de panică, ceva care măria tensiunea aventurii noastre şi în momentul acela m'am simţit în plin roman dedectiv.

Atunci un şuerat lung de alarmă a venit de undeva dinaintea noastră. Un şuerat şi un strigăt parcă. Am stopat brusc. A urmat un moment de tăcere încordată, în care nimeni n'a mişcat, toţi căutând cu urechea atintită spre noapte. Era ca o oprire neaşteptată a unui tren, noaptea, în mijlocul câmpiei, pe un pod. Nimeni nu ştie ce s'a întâmplat, nimeni nu îndrăzneşte să bănuiască. O ciocnire? O catastrofă? O ameninţare? Nu se aude decât departe gâfâitul mecanic al locomotivei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ir/dr 1933-1947

Pe urmă s'au desprins în jurul nostru umbre şi voci. Alergau câţiva bărbaţi înainte să vadă ce s'a întâmplat. Se auziau dincolo de portierele închise ale automobilelor, şoapte de femei alarmate. Am coborât. Ploua mărunt, liniştitor. Departe se vedeau îngrămădindu-se lumini agitate. Arabela m'a urmat, păşind alături de mine, fără un cuvânt. Ne-am făcut loc printre maşinile oprite în jurul nostru şi am auzit, de câteva ori, dinăuntrul lor, lungi suspine ce sfârşiau probabil îmbrăţişări, pe care alarma nu le întrerupsese. Simţiam în aerul rece al acelei nopţi de Martie, un insuportabil miros de alcov, parfum sau sânge nu ştiu bine.

La vre-o sută de paşi depărtare, se făcuse un cerc larg de care ne-am apropiat cu teamă. Fusese un accident. O ghicisem după şoaptele oamenilor strânşi, după depărtarea lor respectuoasă de ceva care se afla în centru şi care abia când ne-am apropiat bine, am văzut că era un rănit. Se uitau cu toţii la el, de la distanţă, intimidaţi şi nici unul nu cuteza să se apropie. Era un copil de 16 ani, care trecuse acolo cu bicicleta şi fusese strivit de un automobil în plină goană, fără faruri.

Arabela şi-a făcut loc între ei, şi a păşit înainte, singură între atâţia inşi. O buclă din părul ei negru îi căzuse pe frunte şi nu a avut nici grija de a o îndepărta, atât era de atentă şi gravă. A îngenunchiat lângă rănit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

şi l-a privit lung, fără să tresară. Şi-a suflecat pe urmă mânecile, a căutat o batistă curată şi a cerut apă. Cineva s'a grăbit să-i aducă, nu ştiu de unde, poate din carburatorul unei maşini.

A ridicat capul rănitului şi i l-a proptit de genunchiul ei. Se vedea sub lumina farurilor o ţeastă crăpată şi o şuviţă de păr însângerat. O femeie de lângă mine a ţipat atunci isteric. Purta o rochie elegantă şi boţită şi se vedea după obrajii ei aprinşi şi după respiraţia ei agitată, că accidentul o surprinsese în mijlocul unui spasm. Arabela a privit-o lung, sever, — o privire pe care n'aş fi suportat-o cred, dacă mi-ar fi fost îndreptată.

Numai era nimic de făcut. Văzusem din capul locului că băiatul trântit acolo pe pământul ud, era mort. Din vechile mele amintiri medicale, atâta lucru mai ştiam. De altfel sosiseră între timp agenţii. Am luat-o pe Arabela de braţ şi am rupt-o de acolo. Am mers amândoi pe jos multă vreme, fără să ne vorbim şi îi eram recunoscător ploii aceleia care cădea foşnitoare în jur, ajutându-ne să nu ne gândim la nimic, şi mai ales să nu ne gândim la noi. Mai încolo, departe, am dat peste un taxi rătăcit, care ne-a dus acasă în jumătate de ceas, timp în care Arabela a stat nemişcată într'un colţ, absentă cu desăvârşire.

Dar când ne-am regăsit în camera noastră,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

s'a trântit îmbrăcată cum era pe pat şi a plâns despletit, cu sughiţuri, copilăreşte, plâns zguduit care trebuia să răscumpere totul, pentru iertarea acelei nopţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

V.

Despre întâmplarea aceasta n'a mai fost deloc vorba, de atunci, între noi. Câteva zile, ne-am ocolit unul pe altul şi ne-am vorbit foarte puţin, despre altele, căutându-ne de lucru, ca să evităm a ne privi în ochi. Pe urmă, am uitat.

Astăzi, în amintire, violenţa Arabelei din acea seară, spaima ei, desgustul de perversiune şi de moarte, pe care l-a dus câteva zile într'un surâs ostenit, mi se pare, din depărtare, mai puţin pueril şi purtând nu ştiu ce nimb de lumină, pe care atunci nu l-am înţeles, pentrucă apropierea te împiedică să înţelegi atâtea lucruri.

Şi totuşi în aceste trăsături era probabil ceeace mai târziu s'a numit de către critici „geniul" ei. S'au scris atâtea articole despre Arabela, despre arta ei, despre emoţia prezenţei ei în scenă — şi toate comentariile astea au trecut pe de lături. Eu însumi, care dela pian o urmăriam cu toală stăpânirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947/

mea posibilă, tresărind totuşi la chemarea glasului ei, eram intrigat de misterul acelei emoţii ca de misterul unei jucării, pe care tu ai inventat-o, dar care îţi scapă şi te depăşeşte.

Cine ar fi spus în ziua în care ni s'a propus să facem un număr de chansonete la acel cabaret-teatru din provincie, cine ar fi spus cât de departe ne va duce aventura asta mărunţă? Nu eu în orice caz, pentru care propunerea era absurdă.

— O sută şaizeci de franci pe seară, spunea Arabela, nu este o afacere care se găseşte totdeauna.

— Nu, desigur. Dar când tu eşti acrobată sau cel mult dansatoare, nu văd, dragă fată, cum ai să cânţi, fie şi pentru de o sută de ori 160 de franci.

A râs, mirată de logica mea. A ei era mai simplă. Ni se propusese să cântăm într'un cabaret de provincie. Să cântăm, nu să dansăm. Vom cânta prin urmare.

— Dragul meu, am făcut o viaţă întreagă ce mi s'a cerut să fac. Ce vreau eu, ce ştiu eu, ce pot eu — nu m'a întrebat nimeni. Şi n'am stat să explic nimănui. Tu spui că oferta asta, care ne vine, este o confuzie. Se poate. Dar în primul rând este un contract şi un contract nu se pierde: se semnează.

Nu era prima oară când cedam în faţa Arabelei şi a aventurii. In câteva zile, programul nostru era gata. Repetaserăm febril

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— eu la pian, Arabela plimbându-se prin casă după treburi — câteva cântece la modă, vre-o două romanţe clasice şi, pentru ca să ne măgulim publicul, o baladă auvergnată veche, din regiunea unde aveam să cântăm, baladă luată din confidenţele muzicale ale d-lui Pierre, patronul magazinului de sticlărie, excelent bariton şi clarinetist în fanfara arondismentului. Vocea Arabelei mi se părea plăcută, dar numai atât şi în nici un caz nu aşteptam succesul stupid, strivitor, care avea să ne reţină o lună întreagă la acclaş teatru şi pe urmă alte câteva luni, prin oraşele mari din Midi, porturi opulente sau staţiuni de sezon demodate.

Ce seri de sărbătoare, cu entuziasmul poate prea cordial al galerici, care ne încuraja în gura mare, ca la un match, dar cu momente de linişte înfiorată, când toată sala rămânea cu respiraţia tăiată pe ultimul acord al acelei balade din Auvergne, pe care Arabela o cânta rar, cum ar fi depănat noaptea un ghem de mătase, urmărindu-i firul strălucitor, între degete.

Am simţit de atunci accentul personal de tristeţe, care ezita în cântecul Arabelei şi se zbătea să se elibereze de toate neîndemânările ei, de toate pozele şi atitudinile ei de „artistă" şi fără să ştiu bine ce delicat filon de emoţie regisam, m'am hotărât să încerc simplificarea numărului nostru şi să-i găsesc un pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947/

gram mai ordonat, de cât acea pestriță adunare de melodii, de la început.

Cei care mai târziu au ascultat-o pe Arabela la Paris, în acea seară dela Empire, rămasă celebră în cronica music-hallului, nu vor ști niciodată prin câte avataruri trecuse numărul nostru, până a fi ajuns la acea imagine perfectă pe care pe urmă au popularizat-o revistele ilustrate. Totul, rochia Arabelei, coafura ei dreaptă și linsă, perdelele negre ce ne încadrau, ținuta mea la pian, ordinea melodiilor în program, brățara de argint, pe care Arabela o purta la încheetura mâinii stângi, brațele ei lungi lăsate leneș dealungul trupului cu mâinile împreunate ca două pasări pe genunchi, totul a fost cucerit lent, zi de zi, după nesfârșite corectări și dacă m'aș sili să-mi amintesc, poate aș isbuti să spun astăzi precis, de când și de unde datează fiecare detaliu al numărului nostru de music-hall, dela Brest sau de la Nimes, căci trecând astfel din oraș în oraș, simplificam cu fiecare nouă experiență, mișcarea noastră pe scenă și decorul în care ne prezentam.

Lucrul cel mai dificil a fost să-i descopăr Arabelei un loc în scenă, căci, deși calmă și cu desăvârșire lipsită de trac, era complect incapabilă să-și găsească o ținută naturală în timp ce cânta. Nu știa ce să facă cu mâinile, nu știa cum să facă doi pași, nu știa dece să se propteasscă. I-am schimbat în nenumărate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/mcrr1933-1947

rânduri locul, când lângă mine în picioare, aşa încât să pară că urmăreşte, peste umărul meu, notele, când la dreapta în primul plan al scenei, rezemată de o etajeră scundă, când însfârşit în stânga, uşor înclinată pe coada pianului.

N'a mers în nici un fel şi a fost un adevărat triumf în ziua în care, la o repetiţie, i-am strigat exasperat să se urce pe pian. S'a aşezat foarte comod ca într'un fotoliu, şi dintr'o dată şi-a regăsit siguranţa de sine, căci bine instalată pe pian, picior peste picior şi cu mâinile unite calm pe genunchi, amintia vechea ei ţinută din leagănul de mătase, suspendat pe vremuri la circ şi îşi recăpăta acel zâmbet de melancolie şi indiferenţă, care o luminase cald din prima seară a cunoaşterii noastre.

Nu, nu ştiu de unde anume venia vibraţia intimă a cântecului ei, frumuseţea limpede şi totuşi aburită pe alocuri a melodiilor acelora. Ascult şi astăzi, uneori, la patefon unele discuri pe care le-am înregistrat atunci (din fericire atât de puţine şi atât de greu de găsit) şi mă întreb ce cheie îmi scapă pentru deschiderea misterului ăstuia, la care am luat totuşi parte şi care s'a petrecut sub ochii mei. Avea o voce mică, fără modulaţii, monotonă adesea, cu uşoare nuanţe false, dar dela primele sunete, părea să dea de o parte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933 1947

nu ştiu ce grele draperii, descoperind o fereastră largă spre vis.

Cânta cu aplicaţie şi cu stângăcie în acelaş timp, ca un începător care dibueşte la pian o melodie, surprins el însuşi la auzul ei şi aerul acesta de nehotărîre, de ezitare, l-a păstrat şi mai târziu, atunci când succesul i-ar fi dat dreptul să fie cu totul sigură de ea. Dar era cu desăvârşire lipsită de vervă şi incapabilă de gesturi sau surâsuri ingenue, cântând orice — o baladă sau un cuplet — cu acelaş glas egal şi silitor de copil trist.

Nu cred să-i fi surprins vreodată momente de cabotinaj sau măcar de orgoliu, căci avea conştiinţa că face o muncă nici mai bună, nici mai proastă de cât alta şi dacă în loc să cânte, ar fi trebuit să coasă sau să brodeze, sunt sigur că ar fi pus în asta aceeaşi bună credinţă şi simplicitate. Era aici o socoteală onestă şi curată, care nu avea nimic de aface cu „arta" şi dacă într'adevăr cântecul Arabelei era emoţionant, asta nu venia nici din ştiinţa ei de a cânta, nici din vocea ei modestă, ci de altundeva, din oboseala ei intimă, din melancolia ei depărtată, ce arunca, şi în viaţă, peste lucrurile ei, peste amintirile ei, un văl de lumină scăzută.

Intr'o zi, era înainte de întoarcerea noastră la Paris şi de debutul la Empire, aducându-mi aminte de o vacanţă pe care o petre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

cusem mai de mult, cu ani în urmă, pe vremea mea de studenţie, într'un sat din Alpi, unde cunoscusem şi iubisem o singură noapte o tânără fată, care de atunci a dispărut cu desăvârşire, aducându-mi aminte de acele timpuri, am rugat-o pe Arabela să-mi cânte câteva versuri dintr'un cântec de joc de atunci.

Il courre, il courre le furet,
Le furet des bois jolis
Il a passé par ici
Il a passé par la bas
Il repassera par la...

Nu ştiam, rugând-o acest lucru, că descoperiam la întâmplare cea mai frumoasă piesă a programului nostru, singura la drept vorbind căreia aveam să-i datorăm peste puţin celebritatea, melodie care avea să circule un an întreg prin metropolele Europei, cântată la patefon, la radio, în jaz, în orchestre vieneze sau fluerată noaptea pe străzile deşarte, de un trecător întârziat, cântec care la început uluise prin simplicitatea lui (căci era cel puţin îndrăzneţ să prezinţi într'un teatru mare, de pe o scenă celebră, o melodie pe care o urlau copii la şcoală, în recreaţii) dar tocmai această ingenuitate trebuia să placă şi să creeze, după exemplul ei, o întreagă modă. A fost dintr'o dată reînvierea valsului, a romanţelor dela 1900, a tablourilor lui Toulouse-Lautrec sau Vuillard, a rochiilor lungi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mid=1933-1947

şi a pălăriilor tricorn, toate readuse în gustul timpului, cu oarecare înduioşare pentru acei ani dinaintea războiului fericiţi şi sentimentali.

Din tot norocul şi gloria carierei noastre, eu nu am a revendica pentru mine, decât faptul că am simţit poezia posibilă a unui program de cântece demodate şi că în timp ce amicii noştri ne îndemnau să facem un recital de muzică modernă, iar Arabela înclina pentru unul de şansonete noi, eu am stăruit să ne oprim exclusiv la câteva melodii ieşite din uz, dela 1900 la 1920, ştiind că o romanţă de acum zece ani, reînviată, trebue să aibe asupra uncia recente, superioritatea nostalgiei şi al uşorului ridicol ce acoperă toate emoţiile noastre mărunte din trecut.

Am dezgropat atunci din uitarea generaţiilor mondene un întreg repertoriu de romanţe, pe care altădată se va fi plâns sau dansat şi le-am readus în actualitate, fără nicium fel de ironie, pentru prostul lor gust, cântându-le dimpotrivă cu sinceritatea ce le va fi încălzit pe vremuri, în zilele lor de glorie. Am cules de prelutindeni romanţe demodate, din Anglia, din Germania, din Franţa, dinaintea războiului sau de imediat după război şi am făcut pe urmă o selecţie, în care gustul Arabelei era hotărîtor, pentrucă ea cel puţin nu judeca pe criterii estetice, ci pe simpla ei înţelegere de fată bună, care, când a auzit la atelier un „cântec frumos" îl copiază pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

un petec de hârtie şi pe urmă, seara, dacă e tristă şi are chef de plâns, îl cântă.

Poate că şi astăzi se mai fredonează *Adelaide's Dream* sau *When the Red Bill,* amândouă descoperite de noi, într'un vraf de note muzicale, în podul unui anticar, unul dela 1890, celălalt depe la 1910 şi lansate pe urmă într'un bar parizian pentru anglo-saxoni, unde Arabela cânta cu sinceră compasiune visul acelei Adelaide dela sfârşitul veacului. Mai târziu când ne-am dus pentru prima oară la Londra, precedaţi de ecourile unui succes ce devenia european, mai mult din cauza formulei ciudate a concertului nostru, decât pentru calitatea lui, mai târziu, zic, a trebuit să construim un întreg program englezesc (o, comicele, înduioşetoarele seri de cabaret londonez, când toată lumea din sală îngâna după Arabela acel pueril *Venetian Moon,* romanţă defunctă de la 1920...) ceeace ne-a silit pe urmă, în turneu, să pregătim pentru fiecare capitală un program special, făcând adevărate incursiuni de folclor în domeniul tangourilor şi al valsurilor de demult. Nu devenisem şi eu sentimental pe vremea în care Arabela repeta în aşteptarea debutului nostru la Viena, *Wien, du Stadt meiner Träume,* cântându-l cu un teribil accent străin şi cu o nesfârşită nostalgie, deşi nu-i pricepea decât pe jumătate cuvintele?

Eram cu adevărat „în culmea gloriei" şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1933-1947

revistele ilustrate de teatru începeau să publice, la rubrica curiozităţilor, cifra câştigurilor noastre serale sau a scrisorilor de amor anonime, venite în fiecare dimineaţă pentru Arabela.

„Arabela and partner"! Afişe albastre, albe, roşii, verzi, populau continentul şi se răspândiau pe harta Europei, asemeni unor steguleţe multicolore indicând itinerariul unei victorii — şi ne agitau numele departe, pe placardele teatrelor, pe ferestrele tramvaielor, pe cutiile ţigărilor de lux.

Imi plăcea mult imaginea noastră pe întâia pagină a programelor, Arabela în primul plan, desemnată într'un albastru crud — culoare ce o prindea de minune — eu, ascuns în perspectivă mai departe, la pian, în câteva linii negre, care îmi umbriau faţa şi mă păstrau anonim.

„Arabela and partner" mi se părea că are exact dramul de mister necesar unui titlu de cabaret şi în plus, fără să mă ascund de nimeni, căci nu gândiam să revin vre-o dată la ce fusesem, eram mulţumit să fiu astfel scutit de curiozitatea celor care mă cunoscuseră pe vremuri.

Rămâneam pe afişe un simplu „partner", ceeace îndepărta de mine luminile şi gazetele In mine însumi, fără să cutez a mi-o mărturisi sincer, eram mai ales fericit de faptul că nu se va afla nimic la Bucureşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

De câteva ori, fusesem pe punctul de a primi un angajament în țară și când jucam la Viena sau la Budapesta, telegramele de oferte din București ne căutau prin toate hotelurile, ceeace îmi făcea refuzul mai dificil, căci mi-era greu să-i spui Arabelei că nu pot juca acolo, din cauza unei femei, de care nu voiam să fiu văzut. Era o copilărie — și o știam prea bine.

Când am turnat filmul nostru la Paramount, a fost un adevărat calvar lupta mea cu regisorul, care ținea morțiș, să ne lumineze egal, pe Arabela și pe mine, sub aceleași lumini albe. Am cheltuit toată pricepera și îndârjirea mea pentru a-i dovedi că, pentru puritatea cântecului, pentru simplicitatea imaginii, eu trebuia să rămân în umbră, simplă siluetă neagră, luminată rar, pentru jocul mâinilor pe clape și pierzându-se pe urmă din nou, în cadrul draperiilor. Nu rămânea pe pânză decât un cerc alb, pentru Arabela, prea indiferentă la tot ce se întâmpla, ca să se tulbure de armata reflectoarelor îndreptate asupra ei.

Adevărul este că mă înspăimânta gândul că acel scurt film avea să treacă inevitabil la București și mi se părea trivial spectacolul în fața unor săli pline cu oameni cunoscuți, îngrozit mai ales la amintirea Mariei, care — mare iubitoare de cinematograf — m'ar fi privit dintr'un fotoliu, cu nedumerire, ascultând desigur comentariul superior al lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/romr1933-1947

Andrei, aplecat spre ea, ca să-i şoptească neglijent: „ţi-am spus eu că n'are să se aleagă nici odată nimic de Ştefan Valeriu ăsta".

Din asemenea trucuri se fac probabil capodoperele, căci premiera filmului nostru a fost primită cu o avalanşă de elogii şi comentarii, toţi criticii explicând cu competenţă şi cu termeni technici, pe care nu-i cunoşteam, valoarea luminii şi a umbrei în scurta noastră peliculă. Poate că aveau dreptate, dar mi-era greu să iau în serios toate aceste adevăruri estetice, ştiind că ele nu ascundeau decât o foarte uşoară istorie de amor, în care, Dumnezeu e martor, nimic nu fusese premeditat.

Ceeace nu mă împiedica să mă duc uneori, în serile libere, la un cinematograf de cartier, unde se dădea filmul nostru, ca să o privesc şi să o ascult pe Arabela, simplă şi emoţionantă pe pânză, cum era pe scenă sau acasă, cu surâsul ei aburit, ca un sărut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

BIBLIOTECA ... AS
SIBIU

VI.

Nu aşi putea spune precis când anume s'a întâmplat micul incident care urmează. Atunci nu i-am dat nici o importanţă şi nici astăzi nu sunt cu desăvârşire convins că ar fi avut vreo legătură cu despărţirea noastră de mai târziu.

Vorbiam într'o zi despre foştii ei tovarăşi de circ. Vorbiam cu suficientă nepăsare, ca să nu rămână loc pentru regrete. Atunci, Arabela mi-a spus brusc, ca şi cum abia în acel moment şi-ar fi adus aminte de asta:

— Ştii că Dic mi-a fost bărbat?

Nu ştiam desigur şi nici nu bănuisem. Dic, insul acela fără vârstă, spân şi alcolic? Destăinuirea era mai mult comică, decât supărătoare.

— Dece îmi spui asta, abea acum?

— Ştiu eu?.. aşa, pentrucă s'a nimerit.

— Eşti un fenomen, Arabela. Un fenomen. Trăim împreună de atâta vreme, îmi povesteşti despre câte în lună şi în soare, flecărim zilnic ceasuri întregi despre ce a fost şi ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

n'a fost — şi tu abia acum te trezeşti să-mi spui un lucru, care oricum era mai însemnat decât altele multe.

— Aşa sunt eu, Ştefan. Uitucă.

Am tăcut câteva clipe, dezarmat la simplicitatea răspunsului — şi pe urmă am izbucnit cu oarecare violenţă.

— Şi, de ce tocmai Dic? Din toţi patru, de ce tocmai el?

— Pentrucă era mai simplu cu el. Înţelegi? e foarte greu să trăeşti, cum trăiam eu, cu patru bărbaţi ca într'o singură familie. Măritată cu unul, ceilalţi trei trebuiau să rămână liniştiţi, deoparte. Într'o istorie ca asta, lucrul cel mai important este că nu ai de afăce cu amoruri şi complicaţii. Şi cu Dic cel puţin, nu putea fi vorba de amor — nu-i aşa?

Mi-am adus aminte atunci de privirea pe care i-o surprinsesem în seara dela Medrano, lui Beb, în cabină, şi m'am întebat deodată dacă nu cumva plecarea Arabelei dintre ei nu fusese mai gravă, decât o crezusem şi dacă în urmă nu lăsase amintiri mai adânci decât ale unui pact între cabotini. Băiatul acela, Beb, poate că ar fi avut de spus unele lucruri.

Mai târziu, nu mult mai târziu, am regăsit într'un turneu, la un teatru cabaret din susul Germaniei, urmele foştilor ei amici şi trebue să recunosc că cel care a tresărit am fost eu, nu ea. Ne precedaseră în program cu două săptămâni şi acum erau duşi mai departe,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mid-1933-1947

nu se știa unde. Le-am găsit numele și fotografia în colecția ziarelor locale, la rubrica teatrală și am aflat de acolo că numărul lor avusese oarecare succes. Făcuseră desigur progrese, de când nu-i mai văzuserăm noi și fără să ajungă în primul rând al vedetelor, făceau o figură onestă în program, în partea primă a spectacolului, până la intrarea în scenă a numărului principal. Le-am privit cu multă curiozitate pozele și am băgat de seamă că își simplificaseră mult aparatele, atitudinile, culorile.

— Într'o zi, băieții ăștia au să izbutească lucruri frumoase, am reflectat eu.

— Poate, a răspuns Arabela, fără să mă aprobe sau să mă contrazică. Se vedea bine că într'un fel sau altul, îi era tot una.

Am continuat, cu îndărătnicie:

— Le lipsește un singur lucru. Le lipsești tu. Acolo sus, în leagănul de mătase, nefăcând nimic, ostenindu-te doar să-ți porți zâmbetul, tu erai poezia trapezelor lor. Erai floarea lor inutilă. Un regisor de geniu n'ar ști poate să găsească un detaliu de valoare egală.

Spuneam asta, ca s'o necăjesc, sau ca s'o încerc sau pur și simplu ca să-mi exersez vechiul meu instinct de răutate. Dar aveam eu siguranță dreptate și privind acele poze, îmi dădeam seama că trapezelor lor albe le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lipsia imaginea unei femei, cum i-ar lipsi unui inel, piatra.

Arabela m'a ascultat amuzată până am sfârşit şi pe urmă m'a luat de braţ şi m'a sărutat, cu acrul de a-mi spune mustrătoare: „şi acum să fim serioşi şi să lăsăm prostiile".

De ce îmi amintesc despre toate aceste nimicuri acum, nu ştiu bine. Încerc să le adun din amintire, ca să-mi trec vremea, cum aşi sta bunăoară să reconstitui o partidă de şah, după ce am terminat-o.

Mai probabil este că ele n'au avut nici o legătură cu ce s'a întâmplat mai târziu şi că spre despărţire nu ne-au dus aceste uşoare incidente, ci altceva, mai simplu şi mai inexplicabil în acelaş timp. Altceva care semăna uimitor cu începutul iubirii noastre şi care s'ar fi chemat „aventură", dacă vorba asta i s'ar fi potrivit capului de copil al Arabelei.

Au trecut pe lângă noi foarte multe lucruri de mirare şi le-am lăsat să treacă, iubindu-ne în ultima zi, ca în prima zi cu aceiaş voluptate domoală, în care totul era cunoscut, ca gustul etern al pâinii. Asta putea să ţie un an, doi, zece... Şi putea să se termine ori când.

Despărţirea! A fost la fel de simplă şi gândindu-mă cu foarte multă sinceritate, mai important mi s'ar părea să vorbesc despre mantoul verde al Arabelei din prima noastră iarnă, sau despre rochia ei neagră cu guler galben

Muzeul Digital al Romanului Românesc

(rochie care o înălța mult și o făcea mângâetor de palidă) decât despre această despărțire.

Era la Geneva, la începutul lui Septembrie. Veniserăm acolo să deschidem în sala casinoului, sezonul teatral, în timp ce la două sute de pași depărtare, la Societatea Națiunilor, Aristide Briand îl deschidea pe cel diplomatic. Toamnă pasionată, în care se discuta pentru prima oară, proectul Statelor Unite Europene, într'o atmosferă puerilă de sărbătoare, la care nu exagerez spunând că prezența Arabelei contribuia foarte mult, căci era de rigoare ca miniștrii străini să se întâlnească seara la 9, în loji, la concertul nostru.

Diminețile strălucitoare pe lac, rochiile albe fluturătoare pe cheiul Wilson, asaltul ziariștilor în fața hotelului des Bergues, cursa fotografilor pe stradă, după instantanee și oameni celebri... Era idilic și odihnitor ca într'o operetă.

Într'o zi, pe chei, ne-a strigat cineva din urmă, un bărbat tânăr, care tocmai sărise dintr'un tramwai în trecere. Eram pe malul lacului și urmăriam distrați un joc de waterpollo, între câteva tinere englezoaice. Arabela râdea copilărește, cu tot obrazul în soare.

Ne-am întors surprinși și în primul moment nici ca nu l-a recunoscut pe Beb, care ne strigase și se oprise lângă noi, stânjenit de entuziasmul prea mare al revederei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

— Uite Beb, a spus Arabela, fără să ridice glasul. Te-ai schimbat, Beb: te-ai făcut frumos. Dar tot îți lipsește un nasture la vestă. Să ți-l coși deseară, m'ai auzit? să ți-l coși.

Beb se schimbase într'adevăr. Mai puțin palid, decât îl cunoscusem, mai înalt parcă, mai sportiv. Purta un costum de vară gris și, în soarele acela alb de Septembrie, avea ceva exagerat de juvenil în surpriza și emoția lui.

Ne-a explicat în câteva cuvinte că se afla la Geneva pentru numai o zi, în trecere. Trebuia să plece în aceiaș seară spre Montreux, unde îl așteptau Sam și Jef: un angajament excelent.

— Dik? a întrebat Arabela.

— L-am pierdut acum patru luni la Alger și n'am mai dat de el de atunci.

— Și voi?

— Bine. Succese, bani. Dacă ai știi Arabela, ce bine ne-a mers. Eu îți spuneam de mult, că ne așteaptă lucruri mari. Ții minte, atunci când ai plecat.

Vorbia animat, repede, ținându-și mâinile în buzunar, ca să nu gesticuleze și mergea înaintea noastră cu jumătate de pas, ca să o poată privi pe Arabela în ochi. Era tulburat ca un licean și asta mi-a făcut atâta plăcere, încât nu m'am putut opri să-l întreb, cu simpatie, ca pe un camarad.

— Spune drept, Beb, o mai iubești pe Arabela?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index 1933 1947

A răspuns imediat, scurt, cu oarecare ridicare semeață a capului, dar cu bună voie.

— Da.

— Vorbiți prostii amândoi, ne-a certat Arabela. Mai bine mergem să mâncăm.

Pe seară, Beb a plecat cu trenul spre Montreux, iar la 9 noi ne-am dus ca de obicei la spectacol. Mi-am pus fracul, cu foarte mult calm. Cine vorbește de presentimente, spune prostii. O priviam dela pian pe Arabela și îmi spuneam, ca în fiecarea seară, că nu e frumoasă și că nu știe să cânte, dar îi urmăriam cu aceiaș nedumerire și cu aceiaș profundă liniște, glasul ei umed, care deslega în mine atâtea melancolii, de parcă ar fi umblat cu zece degete subțiri printre amintiri și uitări.

Ne-am dus pe urmă, târziu, după teatru, în jos pe chei. Bătea dinspre munți un vânt rece, fără anotimp cert, prea repede pentru o noapte de vară, prea amical pentru una de toamnă.

— Trebuie să fie bine acuma sus la noi, a spus Arabela, rezemată de parapet cu fața spre lac, strângându-se tare de brațul meu.

Am urcat scările hotelului rar, întârziindu-ne înadins pașii, pentrucă știam ce noapte bună ne așteptă și într'adevăr ne-am iubit atunci, fără grabă, atenți, încrezători în ceasul acelei îmbrățișări și ascultând cum sporiau în jurul nostru, în umbră, cercuri mari de tăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Cred că dacă între trupurile noastre, rămăsese cumva până atunci cea mai uşoară dintre neînţelegeri, noaptea aceia a consumat totul. In întuneric, surâsul Arabelei era cald, ca un mic animal somnoros.

De aceia poate, dimineaţa, n'am tresărit, când aşteptând-o în hall şi zărind-o coborând scările spre mine, Arabela mi-a făcut de departe semn să mă apropriu şi m'a întrebat firesc, cum m'ar fi întrebat cât e ceasul:

— Ce ai spune, Ştefan, dacă aşi pleca după Beb?

— Ştiu eu, fată dragă? Cred că o să fie greu cu teatrul de aici. Avem un contract.

— Aşi aranja eu.

— Bine. Atunci să încercăm.

După masă am condus-o la gară. Işi luase o valiză mică de mână, una singură. Restul trebuia s'o urmeze.

Am vorbit despre câteva nimicuri până la venirea trenului. Ne-am strâns mâna, fără nimic eroic în gestul ăsta, cu o nesfârşită bună înţelegere.

— Dacă se face frig, Ştefan, să-ţi pui seara paltonul. Mai ales spre lac, e răcoare.

Era 5, spre seară. M'am dus pe jos în oraş şi în drum mi-am cumpărat ziarele, să văd ce se întâmplase dimineaţa la Societatea Naţiunilor. Fuseseră desbateri încordate.

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU
Muzeul Digital al Romanului Românesc